

БОРИС ФІНКЕЛЬШТЕЙН

Н О В И Й
ДЕКАМЕРОН,

або Розповіді
біля каміна

БІБЛІОТЕКА ЖУРНАЛУ «РАДУГА»

Серію засновано у 2008 році

Борис Фінкельштейн

Н О В И Й
ДЕКАМЕРОН,

або Розповіді
біля каміна

Київ

paqyra

УДК 821.161.2'06-32
Ф59

Ще до виходу у світ окремою книжкою повість «Новий Декамерон, або Розповіді біля каміна» викликала чималий інтерес. Повністю її опублікували наш журнал і журнал «Всесвіт». Деякі розділи, зокрема десятий, були перекладені англійською, німецькою, італійською, іспанською, турецькою, фарсі та іншими мовами і з'явилися у зарубіжних газетах, журналах та електронних виданнях.

У цій же книжці — кілька оповідань та есе Бориса Фінкельштейна, написаних у притаманній йому манері: одне оповідання матиме неочікуване продовження в іншому творі.

УДК 821.161.2'06-31

ISBN 978-966-281-176-6

© Фінкельштейн Б.Г., 2021

© Журнал «Радуга», 2021

Habent sua fata libelli

Присвячується рідним і близьким

НОВИЙ ДЕКАМЕРОН, АБО РОЗПОВІДІ БЛЯ КАМІНА

Повість

* * *

Писати цю книжку я почав у грудні 2019 року. Назва виникла якось сама по собі; основа її — число «десять». Я подумав, що «Декамерон» Джованні Боккаччо — це ж, строго кажучи, «Десятиденник».

Чотирнадцяте століття від Різдва Христового, Флоренція, епідемія чуми. Страшна хвороба не залишала шансів вижити. Тому люди тікали з міста, хто куди міг. Невеличка компанія з трьох шляхетних юнаків і сімох дам, зустрівшись у церкві Санта-Марія-Новелла, виїхала на десять днів до замиської вілли. Там вони, аби не нудьгувати, щодня розповідали одне одному різні історії — десять протягом одного дня. Коли епідемія дещо вщухла, втікачі повернулися до міста, а нам залишилися сто чудових і кумедних новел.

Бачите, скільки разів повторюється цифра «десять» (дека — давньогрецькою). А в мене саме намічалася поїздка в Альпи, теж на десять днів, у першій половині січня 2020 року. Гірські лижі взимку — вже майже п'ятдесят років традиційне

для мене заняття. Раніше був ще й альпінізм, у далекому минулому — і гірничорятувальні роботи, але зараз лише гірські лижі. Їхав я в знайоме місце — комфортабельний готель у швейцарському Церматті.

«Десять днів, — подумав я. — Чому б не створити «Новий Декамерон», збираючи знайомих і незнайомих відпочивальників для спільних навкололітературних зустрічей?..»

Ідея мені сподобалася, тож так і зробив. Звідси й величезна кількість матеріалу для створення цієї збірки оповідань, або повісті (як уже кому більше подобається). Повернувшись наприкінці січня до Барселони, я засів за написання книжки й завершив її до середини квітня 2020 року.

Минуло лише два з половиною місяці, як поїхав із гірськолижного курорту, але обставини змінилися радикально. Пандемія коронавірусу охопила весь світ. У Європі вона по-справжньому лютувала — Італія, Іспанія, Франція... Більшість країн на карантині. Економіка зупинилася, кордони закрилися, десятки тисяч людей померли, мільйони залишилися без роботи.

Нова небезпечна хвороба захопила зненацька весь цивілізований світ. Немає ані вакцини, ані специфічних ліків. Обставини дедалі більше нагадують Європу чотирнадцятого століття, часів Боккаччо й «Декамерона». Тепер уже не слово «дека» (десять) стало основним у назві книжки. На перший план вийшли умови карантину і пандемії, у яких народжувався твір. Виявилося, в первісному задумі книжки був і таємний, прихований сенс, який спочатку не був зрозумілий автору.

Отже, книжка весь цей час уже об'єктивно існувала, жила своїм внутрішнім життям, а я тільки витягнув її зі світового інформаційного поля, обтрусив від усього стороннього й запропонував вашій увазі, мої дорогі Читачі.

* * *

Щільний сніг злегка порипував під підшвами. Ставало дедалі холодніше. Сонце, що палало на синьому небі, вже майже сховалося за гострі вершини гір, які оточували старовинне швейцарське містечко. Довелося пришвидшити крок, легка куртка вже не рятувала від морозу. Я тільки вчора приїхав сюди, як завжди на початку січня, одразу після новорічних свят. Це гарантувало хороший сніг, але не погоду. Вже багато років поспіль я відвідую цей відомий гірськолижний центр, завжди в один і той же час, а останні п'ять років навіть живу в тому самому готелі. А ось і він — бетон і багато дерева; дах за місцевим звичаєм покритий пластинками гірського сланцю. Перший поверх — ресторан, бар і камінна зала. Посередині зали — круглий камін, оточений м'якими диванами.

Скоро вже п'ятдесят років, як я на лижах. Зустрічав у горах багато чого і багатьох. Гірські лижі — це не просто спорт, радше спосіб життя. Тут немає жодних послаблень щодо віку, нікому передати відповідальність чи повноваження — все залежить тільки від тебе самого, від твоїх особистих якостей.

Я бачив, як це розпочиналося: дерев'яні лижі, оббиті металом, шкіряні черевики, скрипучі пі-

діймачі й гірськолижники — майже небожителі, з погляду обивателів. Зараз усе змінилося, це вже масовий спорт, індустрія. Тих, хто пам'ятає, таких, як я, вже небагато залишилося...

Спробував позбутися сумних думок й проїшов у будівлю. У каміні весело потріскував вогонь, я присів на диван і зняв куртку. До вечері залишалося ще години півтори, можна було перепочити й зібратися з думками. Повз мене проходили люди, я перебував у різномовному багатоголоссі. Готель елітний — високий рівень комфорту, поруч річка, підіймач прямо навпроти на протилежному березі. Вочевидь, тому й пожильці тут, як правило, одні й ті само, постійні. Усі вони давно перезнайомилися, знають імена одне одного. Утім, це майже все, що відомо, мало хто розповідав про себе багато.

Щоправда, вчора, в день загального заїзду, не велика, але вже «тепла» компанія влаштувала-ся у камінній залі й за моєї ініціативи домовилася збиратися тут щодня після вечері. Аби було цікавіше — нехай кожен охочий розповідає якусь захопливу історію із власної біографії або просто з життя. Публіка дуже розмаїта, але англійську всі знають достатньо для дружнього спілкування. Сьогодні все й розпочнеться. Майже всі проведуть тут іще десять днів. Виходить ніби новий Декамерон. Так само далеко від традиційного оточення, так само в обмеженій компанії. На цьому подібність вичерпується, але хтозна... Домовилися, що заборонених тем не буде, проте кожен має право на свою думку. Розповідати про це іншим не забороняється, але особистості учасників при цьому не слід розголошувати.

Я відчував, що буде багато цікавого. Люди тут непрості. Пересічний індивід ніколи регулярно і постійно не витрачатиме стільки сил, часу і коштів на можливість займатися тим, що у повсякденні не принесе йому жодної користі. До того ж ще й із ризиком для власних рук, ніг та інших частин тіла. Що спонукає людей приїздити сюди? Звичайно, передусім прагнення самоствердитися. Це я так думав, але розумів, що причини можуть бути найрізноманітніші, та й «проста» людина може бути зовсім не простою. І все-таки вельми цікаво, як зреалізується наша ідея.

Я піднявся і попрямував у номер перевдягнувшись до вечері.

День перший. «Всегда найдется женская рука»

Вечеря закінчувалася, і люди потихеньку почали підтягуватися до каміна. Він уже паляхкотів на повну силу. Одні прийшли парами, інші — поодиноці. Наставав час вечірньої історії. Підійшла чергова пара: Віктор, підтягнутий і ще міцний чоловік «за шістдесят», зі своєю постійною супутницею, красивою чорнявою жінкою на ім'я Мая.

— Я хотів би розповісти свою історію зараз, — звернувся Віктор до присутніх. — Сьогодні була хороша погода, я досхочу накатався. Це наводить на спогади. Якраз і відповідну історію згадав.

Ніхто не заперечив, тож чоловік зробив паузу і продовжив:

— Коли живеш довго й активно, то з часом іноді важко уявити, що все це — одна і та сама доля. Ти змінюєшся, оточення змінюється, все стає іншим. Тому, говорячи про далеке минуле, можна зайняти позицію стороннього спостерігача, бодай почасти зберігши об'єктивність. Мені хотілося б на конкретному прикладі із власної біографії розповісти про вплив жінки на долю чоловіка. Хоча, можливо, жінка змінює їхню спільну долю. Адже існує думка, що пари «комплектуються» на небесах, значить кожен тільки половина цілого, котре й має, скажімо так, запрограмовану долю. Утім це так, для розмірковувань, і безпосередньо справи не стосується.

Історія, яку я вам розповім, сталася давно, близько двадцяти семи років тому, але, можливо, певною мірою триває й нині.

Поет Євген Євтушенко, котрий недавно пішов від нас, в одному зі своїх ранніх віршів у далекому 1961 році писав так:

Всегда найдется женская рука,
чтобы она прохладна и легка,
жаля и немножечко любя,
как брата, успокоила тебя.

Я дуже люблю поезію і знаю цей вірш в оригіналі російською, але й переклад англійською був непоганий. Тим часом Віктор продовжував:

— Поет завжди ближчий до істини, незалежно від особистості самого поета. Деякі події в моєму житті згодом підтвердили цю тезу.

Підприємницька кар'єра для мене почалася восени 1992 року на руїнах великої держави під назвою «СРСР». Обставини, підкріплені прагненням до чогось нового, змусили мене змінити умовно надійну «синицю» в руках, тобто постійну роботу на благо охопленої агонією держави, на жаданого «журавля» в безкрайньому небі вільного підприємництва.

Раніше я успішно робив наукову кар'єру, тому, не без певних підстав, був досить високої думки про свої здібності і не сумнівався в успіху.

Однак реальність виявилася дуже суворою. За перший місяць я розробив аж десять складних торгово-виробничих схем, включаючи бартерні й зовнішньоторговельні відносини між державними підприємствами та підприємницькими структурами. Жодну з них не реалізували. І не тому, що мої розробки були поганими. За умов тотального дефіциту, який залишився від недоброї пам'яті соціалістичної псевдоекономіки, вони, на мою думку, мали «працювати», але не працювали й все тут. Адже дефіцитними були не лише матеріали, товари та послуги, а й капітали, інвестиції — гроші, простіше кажучи.

Невдовзі «молоді» держави почнуть посилено друкувати «нові» гроші для розв'язання своїх поточних економічних проблем. Розпочнеться інфляція, згодом гіперінфляція, а потім «старі» гроші скасують... Але тоді я ще всього цього не знав. Невеликі кошти, які отримав під час остаточного розрахунку на колишньому місці роботи, закінчувалися, а інших заробити наразі не було де. Становище ускладнювалося тим, що я відповідав

не тільки за себе. Потрібно було ще годувати сім'ю. Чи варто казати, що ситуація ставала дедалі більш нервовою. Тиждень тому, замислившись за кермом своєї малолітражки про поточні проблеми, я наїхав на придорожній стовпчик і істотно пом'яв правий борт.

Ремонт зменшив «капітал», який у мене ще був, удвічі. Залишилося тільки на бензин, аби з'їздити до сусіднього приморського міста. Там намічалася ділова зустріч з приводу одинадцятої, найновішої, «найпросунутішої» схеми. На неї я покладав великі надії. Тому наступного дня, поголившись і вбравшись у парадний костюм, виїхав на «рандеву». Стояла чудова сонячна погода. Це налаштовувало на оптимізм. На під'їзді до пункту призначення мій гарний настрій істотно зіпсував автоінспектор, котрий вискочив із придорожніх кущів. Зупинив і оштрафував за порушення якихось правил. Саме нещодавно штрафи сильно збільшили, тому інспектор був готовий половину узяти готівкою. Проте грошей у мене не було — довелося виписати квитанцію на всю суму. Отже, я ще не доїхав, а мій підприємницький «капітал» уже став від'ємним. Остаточно мене добило те, що ймовірний діловий партнер просто не прийшов на заплановану зустріч. Я просидів у кафе за окремим столиком з пляшкою мінеральної води близько години, раз по раз відчуюючи на собі відверто зневажливі погляди офіціантів, і нарешті зрозумів, що треба повертатися.

На зворотному шляху мою машину зачепила, виїхавши на зустрічну смугу, вантажівка. Пом'яла

тепер уже лівий бік і рушила далі, не зупинившись. А я залишився стояти на дорозі. Добре ще, що зостався живим. Ні, машина була на ходу, але вигляд мала, відверто кажучи, жахливий.

Уже сутеніло, ліва фара не вмикалася, дзеркальце було розбите. Роззирнувшись, побачив метрів за двісті самотню п'ятиповерхову вежу — придорожній готель. До нього я й під'їхав, залишив пошкоджену автівку на стоянці та зайшов у бар ресторану на першому поверсі. Там іще не було відвідувачів, тільки світловолосий молодий бармен протирав чарки й келихи. «Грошей нема, — сказав я йому. — Може, купиш годинника?» Годинник був новий і об'єктивно непоганий, колишній колектив подарував його мені на ювілей. «На щастя!» — було вигравірувано на зворотному боці. Бармен, оцінивши, запропонував третину реальної ціни. Я віддав — торгуватися не мав ані моральних, ані фізичних сил.

Виходило, до ранку мені вже не виїхати. Тому пройшов до стійки чергового й оплатив номер за ніч. Зосталося ще й на «посидіти». Я замовив горілку із солоною закускою і сів у найдальшому і найтемнішому кутку. Сказати, що на душі було погано, — це геть нічого не сказати. Ба більше, з кожною випитою чаркою ставало дедалі гірше. Ситуація була абсолютно тупиковою. Ясна річ, я підвів і себе, і близьких, і друзів, і партнерів. Нічого не вийшло з усіх моїх «прожектів». Це було жахливе відчуття, і вперше в житті на мене накопили думки про суїцид. «А що? — подумав я. — Ось і швидко розв'язання всіх проблем, що накопилися».

«У вас вільно?» Я підняв голову. Перед столиком стояла, як мені тоді здалося, молода і досить приваблива темноволоса жінка. Утім, що ви хочете, після п'ятої чарки без належної закуски?.. «Так, так, прошу». Я озирнувся — у барі вже зібралося чимало народу. За вікном стало зовсім темно і незатишно. Здійнявся сильний вітер, пішов дощ. Вдалині на стоянці — моя понівечена машина. Ми про щось поговорили, потім я запросив жінку до номера.

«Тільки грошей нема», — сказав я (це пам'ятаю точно). Але вона пішла зі мною. Що було далі, зрозуміло... А потім я несподівано розповів їй усе: і про те, що все погано, і про те, що немає виходу.

«Не журись, не бери все так близько до серця, — сказала вона. — Скоро все зміниться, погане минеться, це треба пережити — ось побачиш».

Якось непомітно напруження спало, ми обійнялися, і я заснув.

Прокинувся рано вранці, але жінка вже пішла, і ніщо в номері про неї не нагадувало. Сходило сонце, було холодно й сухо і від моїх вчорашніх сумних думок чомусь не лишилося й сліду. Я погано запам'ятав неочікувану гостю, навіть імені її не запитав. І тут на думку спали рядки того самого вірша Євтушенка:

Всегда найдется женское плечо,
чтобы в него дышал ты горячо,
припав к нему беспутной головой,
ему доверишь сон мятежный свой!

Бар був іще зачинений, я сів у свою багатостраждальну машину і години за півтори при-

їхав додому. Бензину вистачило якраз до під'їзду. Тоді ми жили в багатоквартирному панельному будинку. Я зайшов до заплывованого під'їзду і нігтем відкрив нашу поштову скриньку. Ключ від неї я давно загубив. Там лежала жовтенька листівочка — повідомлення з банку про надходження грошей на рахунок — жодних сучасних банківських технологій іще не існувало. Суму не було вказано. Кинувши машину біля під'їзду і не заходячи додому, я побіг у відділення банку, вистояв довгу чергу і взяв виписку з рахунку. Сума була приблизно така, як моя заробітна платня за п'ять років «непорочної» служби на колишньому місці роботи. Котрась зі схем спрацювала. Досі не знаю, яка. Та це мене тоді й не цікавило. Я вистояв ще довшу чергу до каси й зняв усе готівкою. Великих купюр у касі не було, тож назбиралося на цілий ящик від касового апарата, який мені презентували добросердні касирки.

Так, з ящиком на плечі, я і з'явився вдома. Перед під'їздом на мене самотньо чекала побита машина з черговим штрафом під «двірником» на склі за неправильне паркування, але яке це вже мало значення. Наступного дня я до вечора з помпою витратив половину отриманих грошей, намагаючись зробити приємність усім. Потім полагодив машину і за тиждень поїхав до того самого готелю, але... нікого не знайшов. Навіть бармен був інший, колишній звільнився. До слова, друга половина цього життєвого виграшу, за винятком вартості ремонту моїх «жигулів», практично повністю пропала, перетворившись на порох, втратила купівельну спроможність у період ін-

фляції. Не слід було нічого відкладати. Залишалося тільки працювати, і я серйозно взявся за розвиток бізнесу. За певний час реалізувався один великий проект, потім інший. Я організував підприємство, воно успішно розширювало сферу діяльності й збільшувало фінансові обороти.

Кілька разів я намагався знайти ту жінку. Згодом на моєму підприємстві з'явилася власна служба безпеки, куди я в основному набирав відставних міліціонерів. Якось влаштувався до нас пенсіонер — колишній очільник карного розшуку цього району. Дуже порядна людина і досвідчений фахівець. Переговорив я з ним, дещо розповів (не все) і попросив допомогти.

«Мало інформації, — сказав він. — Але я спробую».

Він поїхав, три дні його не було, а потім повідомив, що знайшов... Ні, не жінку — бармена. З'ясувалося, йому теж пощастило в бізнесі, він уже став власником популярного ресторану в тому самому приморському місті.

Я поїхав туди. «Пам'ятаєш, — кажу йому, — там ще була жінка. Вона до мого столика підійшла і сіла. Потім зі мною в номер піднялася. Як її знайти, можливо, знаєш бодай її ім'я?»

«Навіщо тобі це?» — чомусь навіть здивувався він.

«Розумієш, «всегда найдутся женские глаза, чтобы они, всю боль твою глуша, а если и не всю, то часть ее, увидели страдание твое», — процитував я Євтушенка.

«Це ж треба було таке вигадати, — відповідав колишній бармен. — Ти один сидів і горілку глушив.

А потім один і в номер піднявся. Я це добре запам'ятав, бо щасливий годинник у тебе купив. Там навіть написано на зворотному боці «На щастя!». Після цього мені в усьому щастило. Підфартило й зараз фартить».

«Тоді продай назад годинник, — кажу я. — Плачу вдсятеро більше з урахуванням інфляції».

«Нізащо, — відповів він. — Це моя найкраща інвестиція. Я з ним не розлучаюся».

«То це ж було моє щастя», — нагадав я.

«Так, але ти ж від нього добровільно відмовився, тепер воно моє».

На тому й розійшлися.

— І що, це все? — запитав хтось із присутніх біля каміна. — Більше ви цю жінку ніколи не зустрічали?

— Ось і я про це постійно думаю, — відповів Віктор. — Мені здається, що зустрічав ще декілька разів у різних місцях і ситуаціях.

— У яких ситуаціях?

— Не знаю, можливо, мені справді все привиділося...

— Розкажіть, розкажіть, — зашуміла компанія.

— Ну, добре, тільки тоді обійдемося без обговорення. Ішов я якось галасливою вулицею великого європейського міста, і мені здалося, що схожа жінка пройшла протилежним боком вулиці й повернула у провулок. Пішов за нею, але вона наче крізь землю провалилася. У цей час пролунали гучні крики, провулком побігли збуджені й перелякані люди. Виявилося, що там, де я нещодавно гуляв, стався терористичний акт. Загинули невинні... Іншого разу я побачив її, перебуваючи

за кермом. Вона йшла тротуаром праворуч від мене, і я мимоволі з'їхав на праву смугу, за мить до того, як зустрічну машину на величезній швидкості винесло на смугу протилежного руху і вона «лобом у лоб» зіткнулася з автівкою, котра рухалася до цього за мною. Як бачите, я вцілів. Були ще випадки... А за певний час я зустрів Маю, і відтоді ця жінка більше не з'являлася.

— Напевно, приревнувала, — цілком серйозно сказав хтось.

— Або передала пост, — уже з гумором додав інший.

— Не знаю, — відповів Віктор. — Та й чи була вона, ця жінка?..

Усі замовкли, а я згадав:

Но есть такая женская рука,
которая особенно сладка,
когда она измученного лба
касается, как вечность и судьба*.

День другий. Лист з потойбіччя

День був вітряний і з сильним снігом. Більшість швидкісних трас, які розпочиналися високо в горах, закрили з міркувань безпеки. Звичайно, багато снігу — це добре для лижників, але не тоді, коли він падає, а згодом, коли настає гарна погода.

* Євген Євтушенко «Всегда найдется женская рука», 1961 р.

Через катаклізми, що виникли, покататися можна було тільки знизу в закритих місцях, або просто погуляти, заходячи в численні кафе і ресторанчики. Коротко кажучи, це був неспортивний день. Та ось настав вечір, і всі знову зібралися біля каміна. Слова попросив італієць Джузеппе, високий брюнет років сорока з пишною чорною шевелюрою, в якій вже з'явилися перші сиві пасма. Він тут теж не вперше, але завжди один, хоча, на загальну думку, та й судячи із його досить розкутої поведінки, помітно, що чоловік звик мати успіх у прекрасної половини людства.

— Я з півдня Італії, — почав Джузеппе, — із Калабрії. Вважається, це найбільш небезпечний регіон країни, але зі мною особливий випадок. Утім, я про інше. Мої предки, наскільки пам'ятаю, завжди жили на півдні. Спекотне сонце розігріває кров, і часом під нашим блакитним небом вирують пристрасті. Я вчився в Англії й добре знайомий із п'єсами Шекспіра. Скільки там італійського! Дії п'ятнадцяти з тридцяти семи його п'єс відбуваються на території Апеннінського півострова. Саме з них черпають свої відомості більшість читачів, а іноді й поетів і прозаїків, про почуття і пристрасті, які «палали тут колись». Але ж писали все це не італійці. І реальне життя іноді перевершує напругу пристрастей шекспірівських героїв.

Я належу до стародавньої місцевої родини, чие коріння сягає глибини століть. З вікопомних часів ми займалися виноробством. Я продовжую традиції сім'ї. Наш рід численний, є заможні власники виноградників, є небагаті, котрі продають іншим свою працю, своє вміння. Але ніхто не сидить

без роботи. Підприємство, яким керую, вирощує виноград, виготовляє вино, займається торговельною і фінансовою діяльністю, продає свою продукцію в Європі та на інших континентах. Заснували наше підприємство мої прадіди Ріккардо та Просперо. Вони були братами-погодками. Перший народився 1893-го, а другий — 1894-го. У 1914-му з початком Першої світової війни їх обох призвали до італійської армії, яка воювала на боці країн Антанти. Ріккардо, мого прадіда, важко поранили на фронті, але, оговтавшись, він разом із братом повернувся додому, де одружився з моєю прабабусею Франческою. Кажуть, вона подобалася і його братові Просперо, але ще перед війною вибрала своїм нареченим саме Ріккардо, і вони заручилися.

У 1920-му у подружжя народився мій дід Теодоро, а ще через двадцять шість років, 1956-го, у нього народився син — мій батько Леонардо. Я з'явився на світ 1979 року. Бачите, все коротко і ясно. Однак не зовсім, як ви зрозумієте з подальшого викладу. Через рік після народження мого діда Теодоро, 1921-го, Просперо вбили пострілом у голову з лупари*, а його брат, мій прадід Ріккардо, безслідно зник. Убивцю не знайшли, Ріккардо довго шукали, але — жодних слідів. Ця таємниця надовго запламувала репутацію нашої сім'ї, але минали десятиліття, і все потроху почало забуватися. У ті далекі роки моя прабабуся Франческа очолила наше сімейне підприємство. Значно пі-

* Лупара — обріз мисливської рушниці.

зніше воно стало цілком успішним і забезпечило всій рідні роботу та добробут.

Франческа померла 1984-го 88-літньою. Я ще був маленьким і не пам'ятаю, але мій батько казав, що перед смертю вона намагалася щось сказати й все показувала на старовинну фотографію, котра висіла в рамці на стіні. Це було зображення двох братів — молодих і красивих Ріккардо і Протсперо перед тим, як вони вирушили на фронт. Проте прабабуся так і не встигла нічого розповісти та забрала все, що знала, із собою. А 1989 року загинув у автокатастрофі й мій батько Леонардо, мати померла ще раніше.

Я, десятилітній, залишився круглим сиротою. Опіку наді мною оформили далекі родичі. Утім хтось невідомий також постійно піклувався про мене. Регулярно надходили гроші від якогось благодійного фонду з США, на підприємство найняли досвідченого керівника. Той само фонд оплатив мою освіту, я закінчив школу, згодом університет в Англії, потім очолив наше підприємство, де працюю й нині.

Але хто ж той таємничий опікун? Спочатку мене це не вельми обходило, все йде добре, і нехай собі йде, але після тридцяти вирішив у всьому розібратися. На жаль, ніякої нової інформації відшукати не вдалося. Та ось у лютому 2019 року я одержав повідомлення від старовинної нотаріальної контори в місті Катандзаро* з проханням з'явитися.

* Катандзаро — столиця Калабрії.

«У нас для вас лист», — сказав нотаріус, коли я приїхав.

«Від кого?»

«Від вашого прадіда Просперо. Сто років тому, 1919-го, він доручив нам зберігати цей лист і вручити 2019-го найстаршому нащадкові сім'ї його брата. Це саме ви».

Нотаріус передав мені великий, дещо пожовклий, запечатаний сургучною печаткою конверт; я розписався і спантеличений вирушив додому.

Ви уявляєте? Це була вістка, можна сказати, з потойбіччя. Адже автора жорстоко вбили 1921 року.

Я дуже добре запам'ятав зміст того листа.

«Дорогий нащадку! — було написано в ньому. — Якщо ти читаєш цього листа, значить існуєш. Я твій предок Просперо. Ми з братом Ріккардо повернулися з Великої війни два роки тому, і Ріккардо одразу одружився зі своєю нареченою Франческою. Я теж раніше намагався залицятися до Франчески, однак вона обрала Ріккардо. Але була одна обставина: після важкого поранення Ріккардо не міг мати дітей, фізично не міг, і я це знав. Через рік після весілля Франческа зустрілася і переговорила зі мною. Вона сказала, що не зможе жити без дітей, і попросила, аби я їй допоміг. «Ти все-таки брат, не чужа людина. Ти ж не допустиш, щоби наш рід перервався?» Утім Франческа поставила умову: після того, як вона завагітніє, ми більше не зустрічатимемося. «Я не хочу зраджувати чоловіка», — сказала вона.

Я спочатку відмовлявся, але вона мене переконала. «Тільки не кажи Ріккардо, — попросила

Франческа. — Він цього не переживе». «А як же ти йому все поясниш?» «Поясню, що сталося диво, — відповіла вона. — Ми ж не полишаємо надії, стараємося. А ще молимося».

Однак я поставив умову: цю таємницю треба буде коли-небудь розкрити, я не можу просто так забрати її із собою. «Добре, — сказала вона. — Через сто років, але не раніше. Нікого з нас на той час все одно вже не буде».

І ось зараз, коли ти, мій далекий нащадку, читаєш цього листа, все сталося, як ми хотіли».

І підпис.

Згодом на горищі нашого старого будинку я знайшов дерев'яну скриньку прабабусі Франчески, а у ній — товстезну пачку листів, перев'язану висохлою мотузкою.

Усі листи були з США, від Ріккардо.

Так, коли-небудь усе таємне оприявнюється. Далекий 1921 рік, Ріккардо якимось дізнався, може, сама Франческа дала привід. Убив брата і того ж дня поїхав до США. Прожив там довге життя, пережив дружину, котра залишилася на батьківщині, і весь час допомагав синові від брата — Теодоро і його нащадкам, включаючи й мене. На новій батьківщині Ріккардо домогся матеріального добробуту, став шанованою людиною, але більше ніколи не заводив сім'ю. І все його життя — тут у листах...

Він страшенно переживав з приводу того, що сталося. В одному з листів Ріккардо писав: «Убити брата — як це могло трапитися, як я на це зважився, чому дав волю почуттям? Напевно, це найстрашніший зі злочинів. Гірше тільки, якщо бать-

ка або матір. Утім, усе однаково жахливо... І ось, колись запитає мене Господь, як колись Каїна: «Ріккардо, де брат твій Просперо?» Що я Йому відповім? І не дає мені Господь забути про це. У інших або склероз, або хвороба Альцгеймера. Вони нічого не пам'ятають, живуть щасливі та спокійними йдуть зі світу цього. А я все пам'ятаю, як сьогодні. Це покарання мені, напевно. Але ось я думаю, чи можна добрими вчинками спокутувати смертний гріх? Бодай частково? Буду опікуватися тобою, нашим спільним сином Теодоро, допомагати слабким, хворим і бідним. Я зареєстрував благодійний фонд і зробив вас його клієнтами. Тепер фонд піклуватиметься і про вас також, і про ваших нащадків, навіть коли я піду з життя. Відчуваю, цей день наближається і він невідворотний». Згодом я дізнався, що Ріккардо помер 1988 року 94-літнім, цілковито зберігши ясність свідомості, а всіма його фінансовими справами займався той само благодійний фонд, якому він і заповідав свій спадок.

До речі, а ви знаєте, що означає ім'я Теодоро, що його мав мій дід? Воно означає «Подарунок Бога».

— А ви, Джузеппе, ви ще не маєте дружини, сім'ї, дітей? — запитав хтось. — Завжди один приїжджаєте.

— Ні, але у мене є друг, проте він на лижах не катається.

Усі промовчали, лише деякі з присутніх дам із жалем зітхнули. Ще б пак, такий красень!

Вогонь у каміні вже ледве жеврів, час був пізній, і люди рушили до виходу.

Судячи з усього, усі міцно спатимуть, перебуваючи на безпечній відстані від гарячої Калабрії, смертельних пристрастей і кривавих історій.

І тут я згадав вірші:

В горах Сицилии, в монастыре забытом,
По храму темному по выщербленным плитам,
В разрушенный алтарь пастух меня привел,
И увидал я там: стоит нагой престол,
А перед ним, в пыли могильно-золотая,
Давно потухшая, давным-давно пустая,
Лежит кадильница — вся черная внутри
От угля и смолы, пылавших в ней когда-то...

Ты, сердце полное огня и аромата,
Не забывай о ней. До черноты сгори*.

Але вголос ці рядки не вимовив. Звичай, знаєте, змінилися...

День третій. Голос крові

Нарешті розпогодилося. Сонце, синє небо. Місцями ще лежала біла, пухнаста цілина, але вночі ратраки утрамбували більшу частину трас, і сьогодні ними з'їжджали лижники. Гарний день. Тому до готелю більшість гостей поверталися лише ближче до вечора. Вечеря як завжди була «на висоті», але задовольнила не всіх. Компанія

* Іван Бунін «Кадильница», 1916 р.

зібралася у колишньому складі. Хотілося чогось нового. З бару підносили замовлення на всі смаки, у камін підкинули полінця. Після кількох дружніх тостів слово попросив ізраїльтянин Давид. Йому під п'ятдесят, але сивина майже не торкнулася густої чуприни і акуратно підстриженої «піратської» бороди. Утім, він світлий шатен, майже блондин, може бути просто непомітно. Вони із дружиною прийшли пізніше, роздягнулися на першому поверсі готелю в гардеробі ресторану і відразу, не заходячи до номера, рушили вечеряти. Зараз Давид уміло перехопив ініціативу й першими ж фразами зацікавив присутніх.

— Я професор університету в Тель-Авіві, — сказав він. — Пройшов увесь шлях, який належить пройти громадянину моєї країни. Служив у армії, витримавши великий конкурс до елітних частин ізраїльських спецпідрозділів, брав участь у війнах та локальних конфліктах, вивчав юдаїзм, засвоював іврит, пристосовувався до клімату й непростих умов нашого існування у ворожому оточенні. У нас із Сарою п'ятеро дітей, двоє вже відслужили. Маємо двійко онучок.

Невисока, гарненька, чорноока дружина мовчки сиділа поруч і ніби підтверджувала його оповідь своєю присутністю.

— Я юдей-вірянин, але не вельми ревний; таких у нашій країні називають світськими євреями. Водночас, хоч як це дивно пролунає, належу до аристократичної німецько-бельгійської родини, наближеної до панівної в Королівстві Бельгія Саксен-Кобург-Готської династії німецького походження.

У 1831 році, після створення країни, жителі Бельгії цілком усвідомлено запросили на трон іноземця, задля того, щоби він зоставався об'єктивним, не належав до жодної політичної течії чи етнічної групи всередині хоча й невеликої, але багатонаціональної держави. На їхню думку, такий крок мав зміцнити й об'єднати новостворену країну. Так це чи не так, оцінить історія, але ось уже 190 років Бельгія процвітає. Утім, перепрошую, я відволікся. Не про це моя розповідь.

Незвичайна й трагічна історія, яку маю намір розповісти, розпочалася у серпні 1942-го, хоча її фактичні передумови виникли вже 1940-го. Як відомо з історії Другої світової війни, саме у цей час німецька армія вдерлася до Бельгії. Бельгійські, французькі та англійські війська зазнали поразки, й 28 травня 1940 року Король Бельгії Леопольд III був змушений підписати акт капітуляції.

У цей тяжкий для Європи період молода сім'я єврейських інтелігентів Карла та Юдифи Блюм* проживала в історичному центрі давнього бельгійського міста Льеж, розташованого на річці Маас у франкомовному регіоні Валлонія. Карл працював учителем у школі, а у вільний час любив грати на скрипці. Юдиф займалася домашнім господарством.

Родина була щаслива, наскільки могла бути щасливою єврейська сім'я в такий складний і несприятливий час. Перед війною в Бельгії проживало близько 100 тисяч євреїв, але більшість були

* Усі імена та прізвища автором змінені (але не дуже сильно).

біженцями з Німеччини, Австрії, Чехословаччини та Польщі. Однак Блюми мали бельгійське громадянство, причому з діда-прадіда. Їхні предки приїхали на територію Нідерландів, частиною яких свого часу була й нинішня Бельгія, ще у XVI столітті після вигнання євреїв-сефардів з Іспанії.

Коли розпочалася війна, Карл намагався вступити до бельгійської армії, але його не взяли через поганий зір — чоловік носив окуляри з дуже товстими лінзами. Однак щасливим можна бути й в періоди нещасть. Блюми кохали одне одного, скрипка була поруч, а в грудні 1941-го у них народився хлопчик. Вони назвали його Давид, на честь батька Карла, але навіть не встигли зробити малому обрізання. Після окупації Бельгії нацисти закрили всі синагоги та заборонили юдейські обряди й традиції. Частина євреїв втекла до Франції, де, як відомо, вони також не знайшли порятунку. Але Карл і Юдиф залишилися, розраховуючи на захист держави та закону. Марні надії. Спочатку Карла звільнили зі школи й направили на важкі будівельні роботи, а в липні 1942-го нацисти почали фізично знищувати євреїв, котрі zostалися в Бельгії. Ешелони з депортованими направляли в концетраційні табори, сім'ї розлучали. Блюми ще не знали, що кінцевим пунктом буде табір смерті Освенцим, але однаково нічого доброго вже не чекали. Окрім того, вони розуміли: маленька дитина за таких умов у жодному разі не виживе. Коли прийшли й за ними, Блюми вдягнули свого хлопчика, взяли дві невеликі валізи (скрипку довелося залишити вдома) і вирушили до пункту збору під наглядом знайомого їм поліціанта. Карл і Юдиф простували

вулицями такого рідного їм старовинного міста, і напевно, їх обсіли найсумніші думки. Невідомо, чи домовилося подружжя попередньо між собою, але, минаючи велику красиву садибу, Юдиф наважилася.

«Можна я залишу тут дитину? — запитала вона у літнього поліціанта. — У вас же є діти, ви мене розумієте?»

Поліціант нічого не відповів, але відвернувся і закурив.

Юдиф сприйняла це за згоду. Вулиця була безлюдною. Жінка піднялася на три широкі мармурові сходи й поклала загорнутого в ковдру восьми-місячного Давида на килимок прямо перед входом. Потім приєдналася до чоловіка і більше ніколи не бачила своєї дитини, свого первістка... Блюмів відправили до різних транзитних таборів, потім до табору смерті. Юдиф загинула в газовій камері, а Карл якимось дивом вижив. Після війни він спробував знайти сина, проте з'ясувалося, що у садибі, на чиєму порозі його дружина залишила дитину, вже ніхто не жив. Карл поїхав до Франції, потім емігрував до Палестини. Попри слабкий зір Блюм бився за свою посталу з двотисячолітнього попелу країну у Війні за незалежність у 1947–1949 роках. Потім чоловік здобув військову освіту у США, залишився в Армії оборони Ізраїлю, дослужився до полковника і 1970-го 64-річним помер в Єрусалимі, встигнувши взяти участь і в урегулюванні Суецької кризи 1956–1957 років, і в Шестиденній війні 1967-го. Карл більше не одружувався, дітей у нього також не було і на скрипці він уже ніколи не грав. Увесь час Блюм шукав свого сина, навіть наймав з цього приводу фахівців із детективної агенції, але марно.

Господарі садиби померли, їхні сусіди нічого не знали. Знайшли того поліціанта, але й він нічого істотного не повідомив.

Тепер про те, що відбулося з Давидом. Це дитя — мій батько, і нині у нього цілком німецьке ім'я Отто. Дім, на поріг якого його поклали немовлям, 1942-го з липня до вересня винаймало аристократичне подружжя німецького походження, єдиний син котрого незадовго до цього помер від дифтериту. Ці люди підібрали немовля, дали йому ім'я і документи померлого сина і відтоді вважали своєю дитиною. Їхнє оточення в рідних місцях теж так вважало. Справді, подружжя виїхало з малям і за три місяці повернулося також із дитиною. Ось і все. Через декілька років невелика різниця у фактичному віці хлопчиків стала зовсім непомітною.

Варто відзначити, що абсолютна більшість бельгійців не схвалювала расистську політику фашистської Німеччини та підтримувала, як могла, єврейське населення, часто-густо рятуючи його від знищення. Причому йдеться не лише про простих громадян, а й про видатних політиків, ієрархів католицької церкви. Навіть очільник окупаційного режиму німецький генерал Александер фон Фалькенгаузен сприяв звільненню багатьох євреїв від депортації, що допомогло йому отримати помилування після засудження на тривалий термін. 1707 жителів Бельгії визнані Праведниками народів світу за порятунок євреїв за часів Другої світової. Проте половина місцевого єврейського населення загинула, а із тих, хто потрапив у табори смерті, — майже всі.

Спливав час, Отто підростав, щиро вважаючи цю сім'ю своєю. У 1945 році, після визволення Бельгії військами союзників, названі батьки хлопчика виїхали спочатку до Нідерландів, а потім до Німеччини. Повернулися вони 1951-го, одночасно з поверненням до країни короля Леопольда III. Це відбулося за результатами всенародного референдуму. Річ у тім, що король після поразки у війні й окупації з країни не емігрував. Нацисти інтернували його спочатку до Німеччини, а потім до Австрії. Після війни Леопольда на батьківщині звинуватили у колабораціонізмі. Тому навіть після позитивного результату всенародного голосування він був змушений відректися від престолу на користь свого сина Бодуена.

Отто — світловолосий і блакитноокий хлопчик, закінчив приватну школу, потім єзуїтський коледж, згодом університет. У 25 років він несподівано одружився із... гарною єврейською дівчиною Кармеле, котра навчалася разом із ним в університеті. Утім, батьки не вельми здивувалися та відреагували на цю подію спокійно, навіть занадто спокійно, як вважали їхні родичі-аристократи.

Ще чотири роки потому, 1970-го, народився я, отримавши при народженні ім'я Андреас. Названі батьки завжди допомагали молодій сім'ї, любили онука, і я, ще маленький, щиро вважав їх дідусем і бабусею, котрими вони, по суті, і були.

Першим пішов із життя дідусь, а 1984-го — і 84-літня бабуся. Відчувши наближення кінця, вона зібрала біля свого ліжка всю родину і вручила моєму батькові відкритий конверт із запискою. З'ясувалося, 1942-го її залишила в пелюшках ма-

люка його нещасна мати Юдиф. Закінчувалося послання словами: «Мій хлопчику, я завжди буду поруч із тобою». І маленька, зовсім маленька, пожовкла фотографія, судячи з усього, відклеєна з якогось документа.

Названа мати батька, моя бабуся, уже майже невидима на великому пишному ліжку з балдахіном, тихим голосом прошелестіла: «Сподіваюся, я була тобі хорошою матір'ю, Отто. Але твоя справжня мати — Юдиф, батько — Карл, а тебе вони називали Давидом. У цьому світі ніщо не відбувається випадково. І твоє одруження, Отто, також не випадкове. Голос крові, а, можливо, й Божественне Провидіння. Хто знає?»

Наступного дня бабуся пішла від нас у кращий світ. Поховали її на старовинному цвинтарі поруч із чоловіком.

Мені виповнилося 24 роки. Я закінчив університет і повідомив батьків, що їду до Ізраїлю познайомитися із землею, з якої вийшли мої предки. Я прилетів до Тель-Авіва, взяв машину напрокат і цілий тиждень їздив цією маленькою, але величною країною. Я роздивився її всю і зрозумів, що душа моя завжди перебувала тут. Відтоді минуло 25 років. Тепер це моя батьківщина. Я знайшов могилу діда, натуралізувався, змінив ім'я на те, яке колись батьки дали моему татові, зустрів і полюбив Сару, створив сім'ю, виховав дітей, захищав і боронив Святу Землю. Тепер мої діти служать їй.

Голос крові, а, можливо, і Божественне Провидіння. Хто знає?..

На цьому Давид закінчив свою розповідь, але всі продовжували мовчати. Вочевидь, кожен з нас

думав про своє. Гадаю, у багатьох у пам'яті спливали історії, пов'язані з кривавими подіями минулого ХХ століття.

Я ж подумав: «Вічна проблема — дорога до Храму. Великий поет Ієхуда ха-Леві, народжений 1075 року в Іспанії, все життя прагнув до Палестини. І коли на схилі літ відважився на від'їзд, то на кораблі написав свого найзнаменитішого вірша «Прагнення до Сіону», який і нині, через майже тисячу років, читають у синагогах у день дев'ятого Ава, день, коли зруйнували Великий Єрусалимський Храм.

Там є такі слова:

Сіон, ти струнами на лірі
В шумливій голові дзвениш,
Твої, розсіяні у мирі,
Про тебе тужать табуни.

Сум їхній за колишнім болем,
Омили слізьми мертвий Храм,
Твою печаль, твою неволю
І сіль твоїх гарячих ран.

Їх душі зв'язані з тобою
В полоні. Вірні мріям їх,
Вони схилились головою
До брам, що любиш тих, святих...*

* Ієхуда ха-Леві «Прагнення до Сіону», близько 1140 року, переклад Ігоря Павлюка.

День четвертий. Шлях воїна

Цього дня вечеря затягнулася, і дещо поріділа компанія зібралася на годину пізніше. Дехто вже вирушив відпочити у свої кімнати, однак більшість усе-таки залишилася.

— Мене звати Едуард, — розпочав високий чоловік невизначеного віку з різкими рисами обличчя. — Історія, яку хочу розповісти, можливо, не вельми цікава, але це моя історія. Все моє життя пов'язане з війною, армією, а значить і з жорстокістю, насильством, хоча за вдачею я людина досить миролюбна. Багато років тому я ступив на шлях воїна, та ось уже шість років як зійшов з нього. Назавжди; принаймні розраховую на це. А розпочалося все, коли я жив в одній з республік держави, що вже не існує, — СРСР і після закінчення навчального закладу був призваний в армію. Маючи міцне здоров'я, служив у десантних військах, отримав звання сержанта. Все було б нічого, але розпочалася Афганська війна. 27 лютого 1979 року радянські спецпризначенці штурмували кабульську резиденцію глави Афганістану Хафізулли Аміна. Його вбили разом із синами, хоча офіційно потім повідомлялося, що Аміна стратили за рішенням революційного суду. Війна тривала десять років, до 1989-го, і призвела до значних втрат серед військових і місцевого населення. Мені довелося взяти участь у початковому етапі цієї кампанії.

Місцеві ісламісти чинили запеклий опір. Кілька разів я був дуже близький до загибелі

й неодноразово реально ризикував життям. Запам'ятався епізод, коли наша БМП* зупинилася на перехресті польових доріг недалеко від води і я поспішив до колодязя напитися. У цей час машину з придорожніх кущів розстріляли з РПГ**. Кумулятивний снаряд пробив тонку бічну броню і вибухнув усередині. Весь екіпаж загинув. Якби вчасно не під'їхав армійський патруль, то, напевно, загинув би і я. Пощастило, залишився живий.

За рік мене звільнили в запас, і я почав працювати у школі за своїм цілком мирним фахом — учителя літератури. Однак СРСР стрімко занепадав. З магазинів зникали промислові та продовольчі товари, ускладнилися соціальні стосунки в суспільстві. Дехто, до слова, звинувачує у цьому як раз героїчно програну Афганську війну. Стало зрозуміло, що далі буде тільки гірше.

У 1990-му мені вдалось емігрувати до Франції, де проживали далекі родичі, предки котрих прибули туди ще після революції й громадянської війни 1917–1922 років. Зібрався та переїхав я порівняно швидко, проте із сім'єю у мене якось не склалося. Часто-густо помічав, що війна в Афганістані сильно змінювала людей, знемилосерджувала, змінювала психіку і реально ускладнювала можливість створити нормальну люблячу родину. Приїхав я до Парижа і зупинився у родичів. Але чим заробляти на життя?

* БМП — бойова машина піхоти.

** РПГ — реактивний протитанковий гранатомет.

Ні, родичі від мене не відмовлялися, попри те, що побачили вперше в житті, але не міг же я, дорослий чоловік, перебувати на їхньому утриманні. Знайти роботу ніяк не вдавалося. В економіці Франції тоді був застій, кількість безробітних стрімко зростала. Та й мову я знав ще погано. Подумав, подумав і завербувався в Іноземний легіон (Legion etrangere). Це створений ще 1831-го королем Луї-Філіпом I військовий підрозділ, до якого приймають іноземців. Нині він є елітним підрозділом десантників. Рішення видалося мені логічним: усе-таки зарплата, забезпечення, можливість отримати громадянство.

Підготовка легіонерів дуже складна і вимагає величезних фізичних зусиль, але колишні спецпризначенські навички стали у пригоді. Не зайвою виявилася і здобута раніше, хоч і непрофільна, вища освіта.

Я успішно служив, мав добру репутацію і з часом знову, як і в радянській армії, дослужився до сержанта. Щоправда, життя стало дуже неспокійним. Доводилося часто переїжджати, тому сім'ю так і не завів. Звичайно, часом у різних містах і країнах з'являлися подруги, але все було дуже непевно. Принаймні без особливих зобов'язань і, звісно, без дітей. Зате воєн, конфліктів і бойових дій на мою долю випало чимало. Війна в Перській затоці у 1991-му, миротворчі операції ООН в Сомалі та Боснії в 1992–1996 роках, у Косово — в 1999-му й останнє для мене відрядження до Малі у 2013-му.

Ось саме на ньому зупинюся детальніше. Малі — дуже неспокійна країна з поліетнічним

населенням, яке сповідує різні релігії. Ця держава межує з Сенегалом, Мавританією, Алжиром, Нігером, Буркіна-Фасо, Кот-д'Івуаром і Гвінеєю. Північ Малі контролюють радикальні ісламісти, звідси безперервні зіткнення на територіальному і міжрелігійному ґрунті. Державні перевороти та кардинальні зміни політичних і економічних курсів відбувалися в цій країні майже безперервно з 1958-го — від часу здобуття незалежності від Франції.

Після чергового військового перевороту, серії терористичних актів і викрадення людей, 11 січня 2013 року я зі своїм підрозділом десантувався в Малі для придушення повсталих на півночі країни племен туарегів та ісламських терористичних угруповань.

Спільно з армією Малі в рамках операції «Сервал» ми вели успішні військові дії, про завершення яких оголосили 14 липня 2014 року. Однак французький військовий контингент і зараз перебуває в цьому неспокійному регіоні, але тепер уже в рамках операції «Бархан».

Це було дуже небезпечне відрядження, і кілька разів я залишився живим лише завдяки щасливому випадку. Зокрема, під час штурму міста Дуенца я висаджувався з вертольота, і в цей момент його підбили. Гвинтокрил згорів з усіма, хто не встиг вистрибнути на землю... Ми зустрічали фанатиків, котрі, прагнучи наблизитися якомога ближче до ворога, підривалися, не шкодуючи ані себе, ані тих, хто був поряд із ними. Бачили нетямущих підлітків з автоматами Калашникова. Потерпали від тропічних хвороб, натрапляли на отруєні колодязі.

Все було. Це навіювало сумні роздуми. Адже вічно таланити не може. Почав я думати про спокійніше життя, не хотілося врешті-решт скласти голову в чужому краї. Як колишній учитель літератури, я завжди любив поезію. Тут і згадав вірші Йосипа Бродського:

Рядом с ним — легионер, под грубым кварцем.
Он в сражениях империю прославил.
Сколько раз могли убить! а умер старцем.
Даже здесь не существует, Постум, правил*.

Під час однієї з операцій ми відбили у бойовиків чотирьох молодих дівчат. Раніше вони навчалися в місцевому коледжі, а два роки тому їх серед білого дня викрали з навчального закладу.

Ясна річ, життя юнок в полоні у бойовиків було дуже важким. Дівчат регулярно гвалтували й на час звільнення всі вони вже мали маленьких дітей. Мені доручили супроводжувати молодих жінок до колишнього місця проживання, тож мав змогу декілька днів з ними спілкуватися.

Одну з колишніх полонянок звали Франсуаза, їй було лише вісімнадцять років. Дівчина вирізнялася надзвичайною вродою і якоюсь навдивовижу ніжною зворушливістю. Її я відвозив останньою. Ми довго мандрували місцевими курними та спекотними дорогами на армійському джипі, але батьків дівчини так і не знайшли. Франсуаза належала до кочового племені, яке вже перемі-

* Йосип Бродський «Письма римскому другу», 1972 р.

стилося невідомо куди разом зі своїми стадами. Зрештою, я поселив дівчину разом із дитиною на квартирі, що винаймав, залишив їм трохи грошей і знову поїхав воювати. А через місяць повернувся. Тоді мені вже виповнилося п'ятдесят чотири роки, а їй, як ви пам'ятаєте, лише вісімнадцять. Але я ніколи раніше не зустрічав таку добру і ласкаву жінку. Словом, я захопився нею, з часом полюбив її, а вона — мене.

За рік я вийшов у відставку й оселився з нею і дитиною, дворічним малюком, у Ліоні. Там ми живемо й досі. Я отримую пенсію, відкрив невеличку справу, одружився із Франсуазою, усиновив хлопчика. Через рік у нас народилася й дівчинка. Вона така ж гарна, як її мама, але й на мене теж схожа. Ми назвали малу Зоєю, на честь моєї покійною матінки. Відтоді я іноді запитую себе: «Це я обдурих долю чи доля обдурила мене?» Після стількох років жорстокості й війни вона послала мені Франсуазу. Ми народилися в різних кінцях Землі. У нас все різне: від кольору шкіри до релігії, традицій, виховання й освіти. Але я щасливий, а що ще потрібно воїну наприкінці шляху — тільки спокій і люблячі серця...

Едуард замовк. У цей момент із ліфта вийшла дуже гарна, висока і струнка чорношкіра жінка і сіла поруч із ним.

— *Les enfants dorment déjà, Edward!** — ти-хенько сказала вона.

* Діти вже сплять, Едуарде! (*франц.*)

«Справді, — подумав я, — такі різні долі. Що їх об'єднує? Пристрасть? Можливо. Але, найімовірніше, природні людські почуття, прагнення допомогти, захистити, співпереживати в цьому складному, часом жорстокому світі». І тут я згадав вірші людини, добре знайомої і з війною, і з любов'ю, людини, котра все життя писала про це:

Жалость нежная пронзительней любви.
Состраданье в ней преобладает.
В лад другой душе душа страдает.
Себялюбье сходит с колеи.

Страсти, что недавно бушевали
И стремились все снести вокруг,
Утихают, возвышаясь вдруг
До самоотверженной печали*.

День п'ятий. Трафальгар

— Мене звати Вільям, — сказав наступний оповідач, коли ми всі зібралися ввечері біля каміна нашого готелю.

На вулиці підвивав поземковий вітер. З бару принесли пунш для настрою. Саме час вислухати хорошу історію.

— Я англієць, з діда-прадіда морський офіцер і родич нашого національного героя віце-адмірала

* Давид Самойлов.

Гораціо Нельсона через його незаконнонароджену доньку від Емми Гамільтон — Гораціо Нельсон.

Заінтриговані таким несподіваним початком, усі присутні подивилися на оповідача та його миловидну біляву дружину, котра куталася в яскравий червоно-синій шотландський плед. Класичні англійці середнього віку, спокійні, врівноважені, знають собі ціну.

— Бурхливий роман знаменитого адмірала з Еммою Гамільтон, дружиною англійського посла в Неаполітанському королівстві, англійський істеблїшмент довгий час засуджував, — продовжував Вільям. — Однак Горація все-таки була єдиним прямим нащадком флотоводця. З офіційною дружиною Френсіс Нельсон, котра мала сина від першого шлюбу, в адмірала не було спільних дітей. Він усиновив її сина Джошуа, але прямими кривними нащадками Гораціо були лише діти й онуки незаконнонародженої доньки. Нащадкам віце-адмірала призначили пенсії, суспільство почало їх визнавати. Можливо, саме тому чоловіки моєї сім'ї й присвячували себе службі у Військово-морському флоті королівства, були носіями британських флотських традицій. Але мені ніколи не спадало на думку використовувати свою покровність в особистих або кар'єрних цілях. Однак часом ця спорідненість оприявлює себе досить дивним чином.

Утім, розповім усе за порядком. Як ви, можливо, знаєте 21 жовтня 1805-го командувач англійського флоту, сорокасемирічний Гораціо Нельсон загинув у Трафальгарській морській битві з об'єднаним франко-іспанським флотом.

Віце-адмірал служив на флоті з 1771-го, втратив у боях око і праву руку й загинув у момент, коли його слава досягла апогею, ліквідувавши загрозу вторгнення військ Наполеона на Британські острови. Перемога була повною й остаточною, велику частину франко-іспанських кораблів знищили або полонили. Англійці не втратили жодного корабля, але їхній командувач загинув, хоча встиг перед смертю дізнатися про перемогу.

Такий успіх, попри чисельну перевагу флоту союзників, був насамперед результатом флотоводського таланту адмірала Нельсона. Він в умовах конкретного бою відмовився від класичного лінійного шикування вітрильних суден і організував атаку свого флоту двома кильватерними колонами (дивізіонами). Це дало змогу прорвати шереду суден противника і розгромити його частинами завдяки кращому вишколу англійських канонірів.

Безумовно, це була хоч і смертельна, але вершина життя віцеадмірала, його майстерності як флотоводця, особистої мужності. Можливо, він помер із думкою про перемогу, з картиною морського бою перед очима.

І ці образи не зникли зовсім, а якимось незбагненим чином передалися нащадкам. Зараз це могли б назвати генетичною пам'яттю. Іноді уві сні я, мов наяву, бачу сцени того бою, десятки вітрильних суден, обопільний вогонь з гармат великого калібру, пожежі та вибухи на дерев'яних кораблях, абордажні бої, поранених і вбитих моряків... Бачу приблизно раз на півроку. Ось учора знову. Начебто я на передовому кораблі

навітряного дивізіону — 104-гарматному Victory, на якому підняв свій прапор сам адмірал Нельсон. Ми йдемо повним бакштагом* і ось-ось прорвемо стрій франко-іспанської ескадри. Все яскраве, кольорове, у звуках... І раптом абсолютно несподівано — кінець, тиша.

І так завжди — сон обривається. Звісно, можливо, ці картини створює моя уява офіцера військового флоту, добре знайомого з історією морських битв. Але, знаєте, я людина цілком урівноважена, і це, як то кажуть, геть не в моєму стилі. Ось така історія про дивовижний трафальгарський сон.

Вільям закінчив свою розповідь, і ми, жваво обговорюючи порушену тему, розійшлися на відпочинок.

Я піднявся на третій поверх, зайшов у свій номер в альпійському стилі й приготувався до сну. Альпійський стиль — це коли кімната оздоблена деревом, ванна розташована не в окремому приміщенні, а просто посередині кімнати; є балкон з дерев'яними кріслами та столиком, велике ліжко, застелене товстим швейцарським пледом з овечої вовни.

Я ліг і закрив очі. Минуло небагато часу, і я їх знову відкрив... Навколо було справжнє стовпотворіння. Я начебто стояв на палубі 74-гарматного французького лінійного вітрильного корабля Redoutable. Майже під прямим кутом напереді ми нам рухався величезний англійський лінійний ко-

* Повний бакштаг — курс щодо вітру, при якому вітрильне судно розвиває максимальну швидкість.

рабель Victory, який вклинився між нами та флагманом союзного флоту Bucentaure. Нестерпний гуркіт. Це гармати англійського корабля вдарили з обох боків, намагаючись влучити в гарматні порти противника.

На шканцях* Victory стояв адмірал Нельсон в парадному мундирі й при всіх орденах, зірках та інших нагородах, які яскраво виблискували. У цей час пролунав мушкетний постріл стрільця, котрий стояв на марсі** Redoutable. Адмірал впав. Відразу зникла і картина бою...

Я прокинувся, вже був ранок. Прямуючи на сніданок, зустрів Вільяма з дружиною.

— Послухайте, — сказав йому, — я теж бачив сьогодні уві сні Трафальгарську битву. Тільки я був на Redoutable. Сон закінчився, коли французький мушкетер вистрілив в адмірала. Мій сон ніби продовження вашого, чи не так?

— Можливо, — відповів Вільям, і обличчя його стало задумливим.

Після сніданку, повернувшись в номер, я влаштувався на балконі. З-за вершин високих гір, що оточують долину, вставало величезне сонце. Погода обіцяла добре катання, а ввечері на нас чекатиме нова історія. Але як бути з цими снами про Трафальгарську битву? Це плід розбурханої фантазії чи відбиток у свідомості якоїсь минулої реальності? Непростою людиною був адмірал Нельсон. Тендітним дванадцятирічним хлопчи-

* Шканці — частина верхньої палуби військових кораблів.

** Марс — майданчик на топі складаної щогли судна.

ком пішов він на флот, але, як з'ясувалося, мав надзвичайно сильний характер. Продовжував служити й коли став калікою, втратив око і праву руку. Не програв жодного морського бою, загинув у зеніті слави, став національним героєм і рятівником вітчизни. Був вельми пристрасним: заради коханої жінки пішов наперекір консервативній громадській думці, відкрито підтримував стосунки з Еммою Гамільтон попри те, що обидва перебували в офіційних шлюбах.

Безумовно, адмірал вірив у свою долю і дороговказну зірку. Перед останнім боєм, який вирішував долю Англії, Гораціо Нельсон підняв на своєму флагманському кораблі прапорний сигнал, що назавжди увійшов в історію військово-морської справи: «England expect that every man will do his duty»*. Відтоді англомовні автори часто використовують у своїх творах цю фразу.

Адмірал помер 21 березня 1805 року о 16:30. Його корабель Victory, який зазнав істотних руйнувань в бою, відновили в Гібралтарі. Флот пожертвував своїми щоденними порціями рому, і тіло видатного адмірала зуміли привезти до Англії в бочці, наповненій цим алкогольним напоєм. 9 січня 1806 року Нельсона з усіма можливими військовими почесностями поховали в лондонському Соборі Святого Павла. Одну з площ столиці Великої Британії назвали Трафальгарською і встановили на ній колону, увінчану статуєю флотоводця, яку відлили з бронзи захоплених у битві гармат фран-

* Англія очікує, що кожен виконає свій обов'язок (англ.).

цюзьких кораблів. А Victory, флагманський корабель Нельсона, досі зберігають як національну реліквію.

Незламний чоловік, людина обов'язку. Саме з тих, про кого згадував великий англійський поет Альфред Теннісон у своєму вірші «Улісс»:

Мине багато, та багато й дасться;
Хоча й нема в нас сили, що буяла
В минулі дні між небом і землею,
Ми все такі ж; і хоч серця героїв
Спрацьовані роками і судьбою,
Та воля непохитно кличе нас
Боротись і шукать, знайти і не здаватись*.

День шостий. **«Аз воздам»**

Сьогодні в нашому містечку карнавал. Тут я це свято люблю особливо. Маски, середньовічний одяг, яскраві цехові й родові прапори. Прекрасна, фантасмагорична атмосфера. Навіть на крутих схилах гір удень можна зустріти лижників у маскарадних костюмах. Доки дістався до свого готелю на вечерю, не зміг відмовити собі у задоволенні перехилити три-чотири чарки міцних місцевих настоянок у галасливих компаніях в барах і маленьких ресторанчиках, розташованих на обох берегах гірської річки, яка протікає безпосередньо через селище і ніколи не замерзає.

* Переклад Ігоря Павлюка.

Дорогою зустрів знайомого американця Девіда, кремезного чоловіка років сорока, котрий приїхав сюди вдруге. Саме він і склав мені компанію під час мандрівки шинками. Нарешті дійшли до готелю і добряче повечеряли. Сьогодні в меню було м'ясне фондю, їжа для тих, хто довго перебував на морозі. Ми зігрілися, настрій покращився, і Девід звернувся до тих, хто був біля каміна:

— Можна мені? — і не чекаючи відповіді, продовжив: — Я американець у четвертому поколінні. Мій прадід емігрував з Неаполя наприкінці дев'ятнадцятого століття і працював у США на сільсько-господарських роботах. Це була неймовірно важка і низькооплачувана праця, але мій пращур тримався з усіх сил, годував дружину і чотирьох дітей. Мій дід був наймолодшим в родині й мав дуже неспокійний та агресивний характер. На своє повноліття він приєднався до італійського організованого злочинного угруповання та зумів заробити достатньо грошей, аби виростити й вивчити на адвоката мого батька, дати пристойний посаг його двом сестрам. Ставши вже досвідченим адвокатом, син захищав його під час процесу держави проти італійської мафії у США. Дід вийшов з федеральної в'язниці тільки через багато років і незабаром пішов з життя.

З часом мій майбутній батько став дуже популярним і шанованим адвокатом. В зрілому віці він, закохавшись, одружився з дівчиною із заможної єврейської сім'ї з Брукліна. В результаті на світ з'явився я — носій усіх відразу спадкових якостей своїх не схожих одне на одного предків.

Навчався я добре і, закінчивши школу, вступив до престижного університету на технологічний

факультет. Там теж на особливі труднощі не натрапив. На третьому курсі почав зустрічатися з чарівною дівчиною Делмою. Вона була ірландкою родом із Белфаста. Ім'я Делма означає «хороша». Саме такою вона і була. Світле волосся, зелені очі — суцільна чарівливість. Ми почали жити разом. Через півроку Делма завагітніла. Я був закоханий і щасливий, ми збиралися одружитися.

Завершувався третій рік навчання, і склавши іспити, ми з Делмою поїхали відпочити до Флориди в Маямі-Біч. Вагітність їй наразі не заважала і була майже непомітною. Ми купалися, засмагали та почувалися пречудово. Однак щастя тривало недовго. Одного разу ми до пізнього вечора затрималися на безлюдному пляжі, й вже в сутінках Делма пішла прийняти душ і переодягнутися. Але вона чомусь довго не поверталася... Я знайшов її в душовій. Делму згвалтували, вбили й пограбували. Моєму горю не було меж, я написав заяву в поліцію, поховав кохану і став чекати результатів розслідування. Минув місяць, злочинців не знайшли. У місцевій поліції мені сказали, що жодних слідів, версій і доказів не виявлено. Але я не міг залишити цей злочин безкарним. У мене всередині все палало. Я покинув навчання в університеті, оселився неподалік місця вбивства Делми й став завсідником усіх місцевих вертепів. У мені жевріла слабка надія, що з часом вирине бодай якась інформація про цей жорстокий злочин.

Нарешті мені пощастило. Кілька разів я зустрічався в інтимній атмосфері з дівчиною-танцівницею Саллі. Вона працювала у місцевому стриптиз-клубі та підробляла проституцією. Одного разу я побачив на пальці у дівчини каблучку Делми.

Не розкриваючи суті справи, я обережно розпитав Саллі. З'ясувалося, що прикрасу їй подарував Альберто — ватажок місцевої молодіжної іспаномовної банди із середовища кубинських емігрантів. Я вдавався до послуг Саллі ще декілька разів, і якось вона, пройнявшись до мене довірою, поскаржилася, що Альберто погрожував їй долею іншої дівчини, котра поплатилася життям за непокору. Я вивідав, що міг: їх було четверо двадцятирічних хлопців, вони промишляли крадіжками, розбоєм і пограбуваннями. Природно, я пішов до поліції та повідомив здобуту інформацію. Того ж вечора мене спробували вбити. Наступного дня безслідно зникла Саллі. На мене розпочалося полювання. У мене двічі стріляли, підірвали мою машину, намагалися напасти просто перед будинком, де я винаймав квартиру. Ясна річ, у злочинців був інформатор в поліції. Довелося терміново поїхати геть.

Повернувся я за три місяці, коли відростив довге волосся й бороду, почав носити окуляри й став практично невпізнаваним. Я довго потайки стежив за Альберто і його поплічниками. З'ясував, що п'ятниця була днем, коли вони зазвичай проводили час у відомому в місті нічному клубі Cotton. Я влаштувався туди на роботу і став дилером у місцевій мережі наркоторговців.

За два тижні в чергову п'ятницю я продав бандитам чотири порції Speedball*, які перед цим максимально підсилив у домашніх умовах. Коли після

* Speedball — суміш кокаїну з героїном, що вводиться внутрішньовенно.

приймання наркотиків злочинці почали втрачати орієнтацію в просторі, я вбив їх одного за одним.

За дві години я вже летів до Нью-Йорка, де відразу ж здався поліції.

Процес був відкритим, матеріал потрапив до газет. Захист взяв на себе мій батько. Суд присяжних присудив мені вісім років в'язниці. На м'якість вироку вплинуло, зокрема, те, що до цього часу поліція вже виявила останки Саллі зі слідами насильницької смерті. У в'язниці всі знали мою історію. Наглядачі та в'язні ставилися до мене добре. Звільнився я за УДЗ* через чотири роки. За цей час встиг написати книгу. Вона була надрукована, стала бестселером.

Після виходу з в'язниці я продовжив навчання в університеті, успішно закінчив його і з допомогою маминих родичів організував власну справу — невеликий будівельний бізнес. От тільки не одружився і сім'ю не завів. Однолюбом я виявився, не можу забути Делму.

Весь цей час я шукав собі виправдання. Лише уявіть: четверо покидьків підло вбили мою кохану жінку і ще не народжену дитину, а потім, замітаючи сліди, ще й Саллі. Вони вважали, що зможуть уникнути покарання. Правосуддя продемонструвало своє абсолютне безсилля, мало того — намагалося покрити вбивць. Я ж просто взяв на себе функції закону. Це цілком у дусі старих американських традицій. Коли переселенці освоювали Дикий Захід, то разом із законослухняними громадянами туди подалися і численні злочинці та покидьки. Судова

* Умовно-дострокове звільнення.

система формувалася безпосередньо на місці, спираючись на біблійні правила та здоровий глузд. Ось тоді й виникло народне доповнення до офіційної юридичної системи — горезвісний Суд Лінча*, що мав на меті обмежити сваволлю злочинців. Так, це суперечить правилам християнської моралі. Адже, як сказав апостол Павло в посланні римлянам: «Мне отмщение, Аз воздам, глаголет Господь». Тобто не мстить самі, віддайте це на волю Господа. Але зазирніть у власні душі. Хто з вас зможе відмовитися від помсти в подібній до моєї ситуації?

Нині змальовані вище події в далекому минулому, але часом мене гризе... Ні, не совість — думка: «Може, це просто гени дідуса-мафіозі оприявнили себе в потрібний момент?»

Цими словами Девід закінчив свою розповідь.

Компанія розійшлася, а я трохи затримався. І, дивлячись на вогонь каміна, що догоряв, подумав: «Наявність італійської крові у Девіда багато що пояснює. Існує ж в італійців прислів'я: «Помста — це страва, яку потрібно подавати холодною», тобто все продумавши й на тверезу голову. Адже ж і він убив не відразу». Навіть такий літературний титан, як нобелівський лауреат Іван Олексійович Бунін, свого часу написав:

Ангел Смерти в Судный день умрет:
Истребит живущих — и со стоном
Прилетит к Аллаху — и прострет,
Бездыханный, крылья перед троном.

* Суд Лінча — вбивство без суду и слідства людини, котру обґрунтовано підозрюють у скоєнні злочину.

Ангел Мести, грозный судия!
На твоём стальном клинке иссечен
Грозный клич «Бессмертен только Я».
Трепещите! Ангел Мести вечен.

День завершився і завтра, сподіваюся, буде новий. А зазирнути у власну душу я так і не наважився.

День сьомий. Кохання онлайн

— Hi, friends!* — почули ми від відвідувачів, котрі сиділи за сусіднім столиком. Ще й помахали, щоби нам було легше їх розгледіти серед великої кількості людей у яскравих гірськолижних костюмах.

Ми злегка підїдали на відкритій веранді невеликого швейцарського ресторанчика. Всього-на-всього — кава і шматок пирога, але дуже смачно. Так, це була французька пара, наші сусіди по готелю. Молода світловолоса жінка років тридцяти на ймення Адель і її супутник Жиранд, на вигляд старший за неї років на десять, власник пишної чорної шевелюри. Каталася лише Адель, а чоловік іноді супроводжував її, не відходячи далеко від станції підіймача. Ходити Жирандові було важко, він накульгував і спирався на палицю.

* Привіт, друзі! (англ.)

Ця пара тут також не вперше, але торік я їх не зустрічав. Мабуть приїжджали в інший час.

Біля каміна французи зазвичай сиділи мовчки, уважно слухаючи тих, хто виступав. Цього ж вечора Адель несподівано попросила слова:

— Я розповім? — вона запитально подивилася на Жиарда. Той ствердно хитнув головою, і жінка продовжила: — Наша історія розпочалася десять років тому. У ті часи я навчалася в університеті Екс-Марсель. Звичайне студентське життя: навчання, спорт, розваги. Все дуже інтенсивно, як зазвичай буває у двадцятирічному віці. Ми активно спілкувалися між собою, шукали друзів навколо себе і в Інтернеті, збивалися в компанії, одне слово — освоювали свій життєвий простір. Однак усі ці численні контакти й зв'язки були нетривалими, розпадалися і спонтанно виникали знову. Якось спілкуючись з друзями в Інтернеті, випадково познайомилася з тридцятирічним хлопцем на ім'я Жиард, — сказавши це, Адель виразно подивилася на свого супутника. — Ми спілкувалися по Skype, тож бачили одне одного. Жиард був не лише вельми симпатичним молодим чоловіком. З'ясувалося, що він дуже розумний. Працював асистентом в Паризькому університеті, знаменитій Сорбонні, і там же готував дисертацію з історії європейських цивілізацій. Новий друг почав допомагати мені в навчанні. Це істотно позначилося на моїй успішності. І головне — спілкування з Жиардом переросло у нагальну потребу; одних віртуальних зустрічей вже не вистачало, хотілося більшого. Настав момент, коли я сама запропонувала зустрітися. Жиард сприйняв мою пропозицію трохи

дивно. Він не був проти, але видавався збентеженим і розгубленим. Я списала таку реакцію на його природну делікатність і безапеляційно заявила, що на вихідні приїду до Парижа до подруги, а він, якщо захоче, теж може зі мною зустрітися. «Так, звичайно», — відповів він, але якось невпевнено.

Проте у призначений день ми зустрілися в Парижі на площі Згоди (Place de la Concorde). Жирард мав саме такий вигляд, як і в Skype, — був таким же привабливим. Однак поведився якось занадто обережно. Я все-таки очікувала, що після такого тривалого заочного знайомства він виявлятиме бодай якусь ініціативу. Погодьтеся, я мала на те підстави. У Мережі Жирард поведився значно сміливіше. А тут все статечно, благородно, офіційно, жодної активності, що її завжди очікують від чоловіків дівчата. До того ж і розмови цілком нейтральні, ніякі. Нічого спільного з тим Жирардом, котрий буквально промінився дотепністю й ерудицією в Skype. Відверто кажучи, мені стало нудно, і я поспішила додому. Ми розпрощалися без особливого жалю.

Два тижні ми з Жирардом не спілкувалися, а потім він подзвонив, як завжди по Skype. З цікавості я відповіла... Це був колишній Жирард — блискучий інтелектуал, дотепний співрозмовник. Я нічого не розуміла. Як це так, юнка сама приїхала до нього, а він... Тут Жирард присунувся ближче до екрана, я збільшила його зображення і... що таке? Над лівою бровою мого співрозмовника я побачила невеликий, але виразний давній шрам, якого не було два тижні тому. Це я пам'ятала точно, з пам'яттю у мене все гаразд.

«Жиранд, — сказала я, — хто це був?» — «Де?» — мляво спробував відбитися мій співрозмовник, але було вже пізно. «Завтра повертаюся до Парижа, — твердо заявила я, — і хочу тебе негайно побачити на колишньому місці».

Всі вісім годин у поїзді я обмірковувала ситуацію, але нічого так і не придумала. У призначений час я стояла на площі Згоди. Жиранд під'їхав до мене тихо і непомітно. Він сидів в інвалідному візку, дуже сучасному електрифікованому інвалідному візку..

Це був той самий Жиранд, з котрим ми розмовляли по Skype вже два роки поспіль. У мене защемило серце, я ледь стримала сльози. Ми вирушили на веранду найближчого кафе, і там він усе мені розповів. Вони з братом близнюки — Жиранд і Леон. Вони схожі, як дві краплі води, але мають діаметрально різні нахили. У Жиранда є здібності до наукової та дослідницької діяльності, а Леон захоплюється футболом, грає у відомій команді. П'ять років тому Жиранд потрапив в автомобільну катастрофу, пошкодив хребет і з того часу пересувається в інвалідному візку. Коли я наполягла на зустрічі, Жиранд не зміг відмовити. Він попросив свого брата зустріти мене і провести зі мною час. Жиранд навіть повідомив про задумане дружину брата, котра хоч і не заперечила, але все-таки поставилася до цієї ідеї з певними побоюваннями. Попри відмінності, брати були дуже близькі між собою, і Леон не зміг відмовити. Але, природно, він поведився на зустрічі вельми стримано.

Тепер усе стало зрозуміло. Я поїхала, але ми продовжили спілкуватися. Спочатку, як і рані-

ше, вечорами, потім ще й вранці, згодом і вдень. Потім... Потім я закінчила університет, поїхала до Парижа, і ми одружилися. Спільне життя спочатку давалося нелегко, але з кожним днем ми ставали дедалі ближчими. Жиранд захистив докторську дисертацію і став професором в Сорбонні. Я влаштувалася на роботу в Національну бібліотеку.

Ще за три роки Жиранд знайшов у Інтернеті повідомлення про експериментальні операції з відновлення пошкодженого хребта і зв'язався з клінікою.

Мого чоловіка довго обстежували. Потім автор методу вирішив поговорити зі мною окремо. «Розумієте, — сказав він, — це ж експериментальна операція. На тваринах ніби вдавалося, але ваш чоловік відомий вчений, професор Паризького університету. Якщо щось піде не так... Занадто велика відповідальність. Поговоріть із ним».

Я прийшла додому і розповіла про все Жиранду. «Не варто робити операцію, — сказала я. — Ти мені дорогий і так. Не хочу тобою ризикувати». Але тут вже виявив характер Жиранд: «Жодних сумнівів. Операція відбудеться, і це не обговорюється».

Наступного дня ми були в клініці. Першу операцію на людині вони робили безоплатно. Наступна вже коштувала стільки, що була б нам не по кишені. Операція тривала кілька годин. Вона пройшла вдало, але ще два роки поспіль тривав процес інтенсивного відновлення життєвих функцій. Спочатку Жиранд пересувався на милицях, а ось зараз вже тільки з паличкою. Знаючи характер свого чоловіка, я впевнена, що він досягне більшого.

Ось таке наше щастя. Ми знайшли своє кохання у Мережі, й відшукати клініку нам теж допоміг Інтернет. Як і де ми були б без нього?..

Адель обійняла свого, ще молодого і красивого, професора за плечі та замовкла.

Ми також мовчали. Навіщо було щось говорити? Вони щасливі, й цього досить.

«Як усе-таки оцінити їхні стосунки? — розмірковував я вже у своєму номері. — Що це — любов-пристрасть, любов-співчуття чи любов-жалість? Чи можна вважати повноцінним почуттям стосунки, які розвивалися усвідомлено, крок за кроком? Адже не було того спалаху, несподіваного напливу почуттів, якими зазвичай розпочинається, а іноді й закінчується те, що ми називаємо коханням...» І вже заплющуючи очі, я згадав великий і безсмертний вірш:

Есть любовь, похожая на дым,
Если тесно ей — она дурманит,
Дай ей волю — и ее не станет...
Быть как дым — но вечно молодым.

Есть любовь, похожая на тень:
Днем у ног лежит — тебе внимает,
Ночью так неслышно обнимает...
Быть как тень, но вместе ночь и день...*

«Ясна річ, — подумав я, засинаючи, — люди надивовижу складні створіння, а шлюби, як відомо, укладаються на небесах».

* Інокентій Анненський «Две любви».

День восьмий

«Alba gu bràth»*

Сьогодні дуже сильний вітер, і верхнє плато закрили для катання. Але працювало багато трас на схилах високих гір. Тому день був не позбавлений гірськолижних радощів. На кількох трасах середнього рівня складності навіть проводили змагання, в яких міг узяти участь кожен охочий. Та й гірські ресторани працювали, деякі, окрім іншого, навіть пропонували спеціальні різноманітні меню для ласунів.

Та ось набігли хмари, затулили сонце, істотно похолоднішало. Хтось поїхав униз на підіймачах; найзавзятіші спускалися на лижах. День видався не гірший за інші.

Біля входу до готелю я побачив вельми колоритну пару — молоду красиву блондинку з яскравими блакитними очима і присадкуватого чорнявого чоловіка, в одязі котрого вирізнялися зелено-сині відтінки шотландського тартану. Судячи з усього, вони тільки-но приїхали. Раніше я цих людей не зустрічав. Ми розговорилися. Я розповів їм про наші зустрічі в залі біля каміна.

— Ми з Деніелом приєднаємося до вас, — сказала жінка і назвала своє ім'я: — Беата.

Після вечері вони вже першими грілися біля каміна.

* «Шотландія назавжди» (*гельська*). Шотландський бойовий поклик і політичне гасло яacobітів у XVIII ст.

— Не знаю ваших правил, але готова виступати, — хоробро заявила Беата і продовжила: — Я наполовину полька. Мої дідусь і бабуся переселилися до Великої Британії з початком Другої світової війни й попервах жили в Лондоні. Але їхній син, мій батько, переїхав до Единбурга ще до мого народження. Тому маю право вважати себе і шотландкою також. Тим паче, що з дитинства захоплювалася шотландською історією, переказами, звичаями, традиціями. Стосовно Деніела, — тут жінка подивилася на свого супутника, — то він справжній шотландець, нащадок стародавнього роду, котрий має власний тартан і члени якого брали участь у багатьох війнах, повстаннях і конфліктах, що відбувалися в минулому на цих неспокійних землях. Клан мого чоловіка сповідував католицизм, тобто вже давно перебував в опозиції до протестантських Англії та уряду Шотландії, себто не отримував державних дотацій чи вигідних посад і призначень.

У вісімнадцятому столітті, у період якобітських воєн, могутність клану похитнулася. Багато його членів роз'їхалися світом. У наш час у Шотландії зберігся лише один занепалий замок, у якому постійно проживав старший, вже вельми поважного віку, член роду. Деніел був його єдиним прямим спадкоємцем чоловічої статі.

Потрібно відзначити, що ми з моїм майбутнім чоловіком вчилися у школі в одному класі, а потім в одній групі в коледжі. Ще зі школи Деніел залицявся до мене, а в коледжі я нарешті почала відповідати йому взаємністю. Ми одружилися від-

разу після завершення навчання і почали думати про власний бізнес.

Шотландія самою своєю долею створена як туристичний об'єкт. Навколо Единбурга багато напрочуд цікавих історичних місць. Чого варта одна лише Рослінська каплиця! У її наглухо запечатаних підземних приміщеннях, за ретельно підтримуваними місцевими жителями чутками, сховані чи то древня корона шотландських королів, чи то скарби тамплієрів, чи то чаша Грааля, а, можливо, навіть і Ковчег Завіту. Зрозуміло, що це місце має неабияку популярність серед екскурсантів. А скільки тут давніх замків! У кожного з них своя історія, в кожному, згідно з переказами, живуть свої привиди, і всюди, де лише можна, закопані й заховані скарби та артефакти. А ще шотландці завжди любили добряче попоїсти й зналися на хмільних напоях. Тому тут на туристів очікують безліч пабів, які за віком не поступаються тамтешнім замкам. Деякі з цих шинків, наприклад «The Last Drop»* або «The World's End»**, відомі далеко за межами Шотландії. Шотландське пиво, шотландське віскі, національні страви — яка це радість для багатьох! Не даремно ж найвідоміший шотландський поет Роберт Бернз писав:

Чарками дзень, чарками дзінь —
Здоров був, Джон Ячмінь!
Хай родить рід твій задля всіх
Потомних поколінь!

* Остання крапля (англ.).

** Кінець світу (англ.).

Шотландський тартан, тобто шотландська тканина в клітинку — абсолютно особлива історична традиція. Тартан індивідуальний для кожного шотландського клану, кожного глави клану, кожного роду військ, родовитих осіб. Мало того — за невелику плату будь-яка людина може зареєструвати свій особистий тартан.

Шотландські кілти, національний одяг, Королівська миля (Royal Mile) від Единбурзького замку до Холірудського палацу — всі ці особливості та визначні пам'ятки шотландської столиці створювали добрі передумови для розвитку туристичного бізнесу. Тому ми з Деніелом організували невеличке екскурсійне бюро і зайнялися справою з усім запалом молодості. Щоправда, незабаром основне навантаження лягло на чоловіка — у нас народилася дитина, хлопчик, котрого ми назвали Джеймсом.

Ще трохи згодом мирно відійшов у інший світ 90-річний глава роду. Деніел успадкував напівзруйнований замок і титул баронета. Відтоді він став сером, але бідним сером, котрому потрібно було працювати та забезпечувати сім'ю. Ми з Деніелом обмірковували ситуацію і вирішили оселитися в замку, аби потроху його відновлювати й згодом перетворити на власний популярний туристичний об'єкт. Наша маленька сім'я зайняла більш-менш придатне для житла ліве крило замку. Ми склали план дій, розробили проєкт реконструкції. Аби трохи заробити, я організувала паб у непошкоджених приміщеннях першого поверху і зайнялася виробництвом шотландського темного елю

(Strong Scotch Ale). А сер Деніел привозив сюди туристів, котрі зверталися до нашого екскурсійного бюро. У такий спосіб ми заробили свої перші гроші й вирішили розпочати реконструкцію родового маєтку.

Потрібно сказати, що, як і годиться, в нашому замку жили привиди, котрі охороняли сховані скарби. Принаймні, ми завжди розповідали про це туристам. Тим паче вночі у замку справді лунали дивні звуки, час від часу з невідомих причин рипіли й самі собою відчинялися двері, у старовинних димарях водилися кажани... Але ми сподівалися: якщо це й духи, то духи предків Деніела, відповідно, вони мають добре ставитися до своїх нащадків, можливо, навіть любити нас.

Наш син Джеймс підростав, йому вже виповнився один рік. Ми з чоловіком часто, узявши малюка на руки, ходили разом із ним до нежитлової частини замку, у праве крило, обговорюючи між собою, а потім і з будівельниками плани робіт. Як я вже казала, цей шотландський рід дотримувався католицьких традицій; у правому крилі замку була напівзруйнована каплиця. Ми вирішили розпочати ремонт з неї, бо стеля у цьому приміщенні протікала, а дерев'яні деталі зотліли. Кожного разу, коли ми з Джеймсом заходили до каплиці, він відразу починав тягнути рученята до закріпленого на стіні стародавнього дерев'яного розп'яття, заввишки метрів зо два. Зазвичай це викликало певний приплив релігійних почуттів у присутніх: «Це ж треба, дитина, а як реагує». Але одного разу Деніел про всяк випадок вирішив перевірити надій-

ність кріплення і чи не впаде важке розп'яття на його дружину і дитину. Громіздка дерев'яна конструкція трималася на двох великих залізних кованих цвяхах, зацементованих у цегляну стіну. Верхній проіржавів настільки, що будь-якої миті міг відламатися. Деніел вирішив його замінити. З допомогою робітників він зняв розп'яття і спробував витягнути цвях. За ним зяяла порожнеча. Ми розібрали стіну. За нею виявили досить велике порожнє і зовсім сухе приміщення, адже стіна замку в цьому місці була завтовшки близько чотирьох метрів. Там стояла середніх розмірів залізна скриня із кришкою, але без замка. Коли ми її відкрили, то побачили, що вона більш як наполовину заповнена срібними монетами вісімнадцятого століття. Траплялися серед них і золоті. На скарбі лежав незапечатаний жовтий конверт з промасленого паперу, а в ньому лист, датований вереснем 1745 року. У листі глава клану повідомляв: він зі своїми воїнами виступає, щоби приєднатися до війська претендента на англійський престол Чарльза Стюарта — «Красунчика принца Чарлі», як прозвали його в народі. В історії ця подія має назву Другого повстанням якобітів. Розпочалося все з перемоги над англійцями біля Престонпанса та Фолкірка, проте 16 квітня 1746 року завершилося нищівною поразкою якобітської армії в битві біля Каллодена. Тоді полягли практично всі воїни клану Деніела. А взятих в полон стратили після бою. Необроблений могильний камінь з пам'ятним написом досі стоїть на місці їх колективного поховання на ратному полі.

Ніхто з чоловіків не повернувся назад, а жінкам і дітям, судячи з усього, не повідомили про захований скарб.

«Alba gu bràth», тобто «Шотландія назавжди», було написано гельською (шотландською) мовою наприкінці листа. І підпис.

Знайдений скарб визнали національним надбанням; ми отримали за нього пристойні гроші. Велика частина з них пішла на реконструкцію родового замку. Тепер у нас є все для відновлення клану: замок, титул, тартан і навіть спадкоємець — Джеймс. Тому маємо всі підстави вважати, що гроші клану витрачені правильно.

Завершивши свою історію, Беата щасливо посміхнулася і подивилася на сера Деніела, котрий, ясна річ, з нею цілком погоджувався.

І як тут було не згадати рядки вірша найвизначнішого шотландського поета:

Прикритий лаврами розбій,
І сухопутний, і морський,
Не вартий славослов'я.
Я можу кров віддати свою
В тім життєтворчому бою,
Що звемо ми любов'ю.

Я славлю світу торжество,
Вдоволеність, достаток.
Створить приємніше єство,
Ніж знищити десяток*.

* Роберт Бернс «Рядки про війну і кохання», 1790 р. Переклад Ігоря Павлюка.

День дев'ятий. «Що було, те й буде...»*

Цього сонячного, але холодного дня ми каталися довго. Хотілося взяти максимум від зимового відпочинку, адже за два дні додому. До вечора люд був уже добряче стомлений, тому черговий збір після вечері сприймався як заслужений відпочинок після важкої праці.

Першою заговорила Альбіна — струнка, спортивної статури італійка трішки за тридцять. Я зустрічав її тут і раніше. Жінка завжди приїжджала одна і весь світлий час дня проводила на гірських схилах. Помітно було, що Альбіна дуже самостійна.

— Я належу до стародавнього флорентійського роду, — сказала вона. — За моїми розрахунками, генеалогічне древо батька веде свій початок від сумнозвісної сім'ї Пацці, котра 1478 року організувала змову проти Лоренцо і Джуліано Медічі. Після жорстокого придушення і страти учасників змови з усіх Пацці залишився живим лише Гульєльмо, зять Медічі. Саме він і є моїм далеким предком. Після навчання у флорентійському університеті я деякий час займалася дослідженнями з історії науки й культури в середньовічній Італії. Нині працюю журналістом, веду колонку у відомій газеті, але італійське середньовіччя продовжує залишатися у сфері моїх наукових інтересів.

Спочатку мене цікавив період раннього Ренесансу — чотирнадцяте, п'ятнадцяте століття.

* Книга Екклесіяста, гл. 1.

Час титанів... Леонардо да Вінчі, Мікеланджело Буонарроті, Франческо Петрарка, Джованні Боккаччо, Нікколо Макіавеллі — імена, відомі всьому світові. Їх було багато в той період, дуже багато — видатних науковців, художників, скульпторів, політичних діячів. Ніколи раніше людська цивілізація не породжувала таку кількість могутніх талантів. Мое рідне місто — Флоренція — перебувало в самому центрі цього дивовижного процесу. Все європейське Відродження пішло з Італії. Природно, у мене виникло запитання — чому так відбувалося, що спричинило ці грандіозні зміни людського буття?

Сподіваючись отримати відповідь, я заходила-ся шукати джерела згаданих процесів, намагалася робити власні висновки. Таке явище, як ранній Ренесанс, виникло відразу після Великої пандемії чуми. Її пік в Європі припав на 1346–1353 роки, а повторні спалахи меншої потужності виникали до дев'ятнадцятого століття. Сучасники називали чуму Чорною Смертю, адже в Європі від цієї хвороби загинуло до шістдесяти відсотків населення — загалом близько 34 мільйонів осіб. Найсильніше епідемія вдарила по містах, де скупченість населення була максимальною, а відсутність чистої води, каналізації та цілковите нехтування гігієнічними нормами створювали для хвороби сприятливі умови. Чума була фатальною недугою. Захворіти — означало неминучу смерть. Хто міг, виїжджав до місцевостей, ще не вражених чумою, інші жили й помирали в цьому безперервному жаху. Покійників не ховали, будинки стояли відчиненими, служби

в церквах не відбувалися. Згадайте сюжет «Декамерону». Боккаччо описує, як в розпал епідемії Чорної Смерті у Флоренції група юнаків і дівчат зі слугами усаїтнілися на замиській віллі, де протягом десяти днів розповідали одне одному цікаві історії. Так, хвороба не милувала нікого. Це був «Великий зрівнювач». Гинули всі: багаті й бідні, молоді й старі, чоловіки й жінки, простий люд та освічені священнослужителі.

Нарешті Чорна Смерть пішла на спад, населення міст знову почало збільшуватися. Ось це і стало світанком Великого Відродження. Так все-таки, що його спричинило? Єдиної думки про це немає, і я теж не готова дати відповідь на наведене запитання. Але є гіпотези, припущення. Можливо, високі шанси загинути призвели до величезного бажання жити у тих, хто вцілів, тож вони прагнули не сподіватися на краще загробне життя, а максимально використовувати свої можливості тут, у земному. Є пояснення й економічного штибу — після масової загибелі людей виник реальний дефіцит робочої сили, зросла оплата праці, збільшилася кількість незайнятих пустих земель, знизилася конкуренція за ресурси. З тих само причин тимчасово припинилися політичні конфлікти та війни за території. А ще низка вчених вважає, що зменшення чисельності людей покликала до життя невідомі нам біологічні процеси, які, своєю чергою, призвели до зростання «пасіонарності». Цей термін у середині минулого століття ввів у науку відомий учений-історик Лев Гумільов. Пасіонарність означає, що одночасно у великій кількості людей виникає потреба

до надзусиль і самопожертви при досягненні поставлених перед суспільством цілей. Саме таке пристрасне бажання створити, зберегти, передати та примножити знання і вміння й призвело до ренесансного вибуху, який породив усю нашу сучасну європейську цивілізацію.

Працюючи з історичними документами та стародавніми манускриптами у флорентійській бібліотеці Лауренціана, заснованій в середині п'ятнадцятого століття Козімо Медічі-старшим, і у Венеціанській Національній бібліотеці Марчіана, я бачила найцікавіші документи того далекого часу. Наприклад, одного разу вдалося віднайти торговий договір, де були проставлені підписи сторін, а знизу йшла приписка: «Якщо підписанти помруть від Чорної Смерті, то їх зобов'язання беруть на себе такі-то, а якщо і вони помруть, то такі-то». Погодьтеся, цей документ дуже реалістично передає дух епохи, коли людське життя могло перерватися будь-якої миті. Аналогічні стосунки існували також у науках, мистецтвах, ремеслах, будівництві. Тому створювалися товариства вчених, архітекторів, будівельників католицьких соборів, майстерні художників і скульпторів. Деякі з них, до слова, згодом переросли в численні таємні й герметичні осередки.

Великі пристрасі кипіли у той незвичайний час. Любов і ненависть, дружба й заздрість, чесність і продажність — усе було гіпертрофовано величезним і всепоглинущим. Так, мої предки, родина Пацці, організувавши змову проти братів Медічі, напали на них у соборі безпосередньо під час служби, коли ті на колінах читали молитву.

І це схвалили вищі церковні ієрархи, котрі брали участь у змові. Зокрема, сам Римський Папа Сікст IV. Джуліано вбили, а Лоренцо, щасливо уникнувши смерті, згодом жорстоко розправився зі змовниками.

Натрапляла я також на історії, разюче схожі на сюжети трагедій Шекспіра, коли в результаті родових конфліктів нерідко гинули закохані, котрі належали до кланів, що ворогували між собою. Нагадую, всі ці події мали місце після Великої епідемії, яка повністю знищила колишню структуру суспільства, змінила соціальні стосунки в ньому. Чого варта лише історія Медічі — спочатку торговців і банкірів, котрі згодом стали герцогами Флоренції й Великими герцогами Тосканськими. Серед представників цієї родини були чотири Римських Папи та дві королеви Франції. У ранньому середньовіччі таке неможливо було уявити. Мимоволі замислишся про роль Чорної Смерті в історії Європи. Звісно, смертоносна епідемія — безумовне зло, але зло, яке творить історію. Це неможливо заперечувати.

Альбіна завершила свою розповідь. Серед присутніх зав'язалася жвава суперечка, але врешті-решт перемогла думка, що, ймовірно, Відродження — частина об'єктивного історичного процесу, який неминуче настав би й без епідемії, і без масової загибелі людей.

Заспокоївшись, усі розійшлися. Я піднявся на свій поверх. Через пізній час світло ледь тьмяніло у довгому вигнутому коридорі. У самому його кінці я раптом розрізнув фігуру жінки. Вона підійшла до дверей одного з номерів і злегка по-

стукала зігнутими кісточками пальців. До жінки було метрів зо п'ятнадцять, і я мимоволі напружив зір. Здається, це Альбіна... Двері відчинили зсередини, й вона зайшла до номера. «Четвертий від мене, в ньому живе Джузеппе, італієць з Калабрії, — згадав я. — Ось тобі й маєш, він же, коли виступав, недвозначно натякнув, що жінки його не цікавлять. Значить, не зовсім... Утім, це зовсім мене не обходить».

За два дні ми роз'їхалися. Спочатку гірський регіональний поїзд, потім три години міжміським експресом, далі аеропорт міста Женеви, і — додому. Ми з Альбіною потрапили до одного вагона, сіли поруч і розговорилися.

— Ви бачили мене позавчора в коридорі? — запитала вона.

— Бачив, — відповів я. — Перепрошую, це сталося випадково.

— Все-таки я хотіла б пояснити. Ми дві сім'ї. Я з Гретою і Джузеппе з Чезаре. Позналилися кілька років тому в іспанській Ібіці. Відтоді дружимо родинами. Спочатку ми просто приятелювали, але згодом у нас виникли стосунки зовсім іншого характеру. Основна проблема для одностатевих сімей — як завести дитину? Жінка може зачати, виносити й народити маля, але хтось має стати донором. За анонімного донорства занадто великий ризик передачі спадкових захворювань. Тому хочеться побачити потенційного тата дитини, дізнатися про здоров'я його батьків, аби уявити, що тебе чекає в майбутньому. Для чоловіків існує тільки один шлях — усиновлення. Але це також нелегко. Ось ми й вирішили на деякий час стати

чимось на кшталт однієї родини. Мене більше приваблював Джузеппе, а Грету — Чезаре. Через належний час ми з Гретою щасливо народили двох хлопчиків. Їм зараз по три роки. Вони наші спільні діти. На гірських лижах катаємося лише ми з Джузеппе, а Грета й Чезаре більше люблять пляж і літній відпочинок. Ось і обмінюємося. Зараз вони з дітьми, а ми тут. Влітку — навпаки. Ясна річ, Джузеппе мені не чужий. Він батько моєї дитини, нашої дитини. Іноді ми зустрічаємося. Те само часом роблять і Грета з Чезаре. Ні, ми не стали двостатевими сім'ями, просто з'явилася певна різноманітність. Ви мене розумієте?

— Ні,— чесно відповів я,— не зовсім. Не сприйміть за образу, але я цілковитий і переконаний натурал. Водночас твердо стою на тому, що це особиста справа кожного. Тому ви взагалі не повинні були мені нічого пояснювати.

Але тут природна цікавість перемогла, і я обережно запитав:

— А в чому суть? Чим, власне, вас не влаштував традиційний варіант?

— Я могла б поставити вам аналогічне запитання,— м'яко відповіла Альбіна.— Але скажу лише головне. В одностатевих сім'ях немає примусу, насильства. Це теж любов.

— Дякую,— відказав я.— Ваша відповідь мене цілком задовольнила.

Але водночас подумав про себе: «Не судіть, і не судимі будете»*. Нехай так і буде».

* Біблія, Нагірна проповідь.

І ми перейшли до історії Європи. В цих питаннях Альбіна виявилася неабияким фахівцем.

Потім ми доїхали до аеропорту, попрощалися і розійшлися кожен до свого рейсу. Тоді літаки ще літали...

Чекаючи посадки, я обмірковував почуте. «Давно ми не знаємо чуми, вважаємо, що перемогли її. У громадській думці запанувало переконання: остерігатися слід воєн між людьми. Напевно, це природно, якщо врахувати сумний досвід двох світових воєн у двадцятому столітті. Однак ми забули — війни з людьми можуть вести не тільки люди. Наприклад, епідемія іспанського грипу в 1918–1920 роках забрала набагато більше життів, ніж уся Перша світова війна. І немає у нас гарантій, що це не повториться в майбутньому». І я процитував собі пророчі рядки Олександра Блока, написані ще 1909-го:

Дохнула жизнь в лицо могилой -
Мне страстной бурей не вздохнуть.
Одна мечта с упрямой силой
Последний открывает путь:

Пои, пои свои творенья
Незримым ядом мертвеца,
Чтоб гневной зрелостью презренья
Людские отравляют сердца.

«Ні,— подумав згодом,— такі гнітючі теми шкідливі для душевного здоров'я». І спробував викинути з голови сумні думки, переключившись на поточні питання, які очікували мене вдома.

Забув я давню мудрість: «Все, що сказано, вжедесь існує в цьому світі». За два місяці ми зустрілися з новою Великою пандемією, тепер уже двадцять першого століття, і наразі не перемогли її. Але хотілося б сподіватися...

День десятий. «Хто має вуха, нехай почує»*

Подув сильний вітер. Довгі шлейфи снігової куряви піднялися над вершинами гір. Кататися можна було тільки в закритих від вітру місцях. Дорогу замело, відчутно похолоднішало. «Де воно, це глобальне потепління?» — подумав я, зіщулившись.

Впали ранні сутінки, і вечір теж відбулася раніше. Після склянки к'янті дрова у каміні потріскували особливо затишно. Всі позирали одне на одного. «Ну, хто сьогодні найхоробріший?» Мовчання, що затяглося, перервав літній італієць.

— Моє ім'я Антоніо, — розпочав він. — Я священник католицької церкви в Мілані. Висвячений у сан досить пізно — у тридцять років, а нині мені вже під шістдесят. На гірських лижах катаюся з дитинства. У церкві це не забороняють, тому їжджу ненадовго взимку. А вдома служу літургію, викладаю богослов'я в католицькому університеті Святого Серця. До сфери моїх наукових інтересів входять історія церкви, порядок богослужінь і багато іншого. Складні філософські, історичні

* Із «Одкровення Іоанна Богослова».

та богословські питання — це висока наука, але є ще і проблеми, які хвилюють простих людей на життєвому рівні. Це також входить до функцій мого служіння. А свого часу я був одружений і щасливий. Вона пішла від мене назавжди в розквіті молодості, потрапивши в автомобільну аварію. Саме після цієї трагічної події я вирішив присвятити себе церкві. Після висвячення на мене, як і на інших служителів церкви, поширилася дія цілібату*. Тому дітей не маю, а найближчими родичами є мої небожі.

Багато років я спостерігаю навколишнє життя у всіх його проявах. До мене зі своїми питаннями та проблемами звертаються парафіяни. Згодом я став робити певні висновки з оцього потоку інформації. Все-таки я ще й учений. У сфері моєї особливої уваги, вивчення і дослідження завжди перебувала книга «Одкровення Іоанна Богослова», або як її іноді називають — «Апокаліпсис». Автор — апостол Іоанн, засланий на острів Патмос у другій половині першого століття від Різдва Христового. Церква вважає «Апокаліпсис» пророчим зображенням останніх часів світу і подій, які матимуть місце перед другим пришествям Христовим на землю і при відкритті Царства Слави, уготованого всім християнам, що ревно вірять. Жорстокі сторінки реальної земної історії неодноразово спонукали вірян вважати, що саме час їхнього життя і передусе Другому Пришествю. Тому вони й шукали в навколишньому світі ознаки наближення останньої битви Добра зі Злом. Дійсність іноді мала вельми

* Целібат — обітниця безшлюбності.

передапокаліптичний вигляд, але потім незмінно відбувалося відновлення зруйнованого буття.

Зрозуміло, з віком у кожного з нас неминуче виникає передчуття свого особистого кінця світу. Можливо, тому «Одкровення» має так багато різних тлумачень, написаних, як правило, дослідниками вельми поважного віку. Але ось нині зовсім особливий період. Дуже схоже, що людство таки наближається до завершення своєї Програми. Змінюються умови життя на Землі. Створення всесвітньої Мережі призвело до незворотних трансформацій стосунків у суспільстві, планетарного об'єднання різноманітної інформації, баз даних, знань, інтелектуальних можливостей. У колишні часи наголос робили на розвитку особистості, індивіда, саме він був носієм знань, творцем нової інформації. Тепер все є в Мережі, достатньо туди зазирнути. Щоправда, інформація не завжди правдива, але це вже не вважають основним критерієм. Розвиток цифрових технологій може незабаром призвести до виникнення штучного інтелекту. Тобто створіння Боже, людина, котра живе за встановленими для неї правилами, сама намагається виготовити щось здатне функціонувати за створеною вже нею програмою. Принаймні на початковому етапі, а там хто знає, чим керуватимуться у своїх діях створіння людські. Це якась нова еволюційна зміна, але радше спроба змінити саму людину.

Згідно з Біблією, провісники останніх подій нашого Світу — чотири вершники Апокаліпсису. Вони з'являються один за одним, кожен після відкриття чергової печаті — перших чотирьох із семи печатей книги «Одкровення».

Існують різні думки, що уособлює кожен вершник, але найчастіше їх називають: «Чума, Війна, Голод, Смерть». Чума їде на білому коні, цього вершника іноді ще називають Завойовником; Війна (інше ім'я «Розбрат») — на рудому коні; Голод — на вороному; Смерть — на блідому. Господь призиває їх і наділяє силою.

У двадцятому столітті багато хто вважав, що грип «іспанка» — це і є біблійна чума, а потім були війна, голод і смерть. Але ні, минулося. Однак радикальні зміни у людській цивілізації до кінця двадцятого століття небезпечно прискорилися, виникли численні нові загрози, як рукотворні, так і природного ґтибу. Ось нині, дивлюся я, і здається мені, що знято вже першу печатку і невдовзі побачимо ми вершника на білому коні. У далекому Китаї наприкінці грудня звідкись виникла нова небезпечна інфекція, і схоже, вона рухатиметься в наш бік, захоплюючи світ.

Аби не бути голослівним, скажу, на чому ґрунтуються мої припущення. Серед святих книг і богословських текстів існують канонічні, загально-визнані, а є апокрифічні різного рівня вірогідності. Апокаліптичні тексти відомі з давніх часів. Декотрі з них одночасно увійшли й до списку канонічних (приміром, книга Еноха — до складу Ефіопської Біблії). Але все питання в термінах. Існують давні апокрифічні тексти ще дохристиянських часів, які говорять про дати Страшного Суду. Вони в різних джерелах варіюються від восьми до десяти тисяч років, рахуючи від створення світу. Ці джерела не канонічні, вони не увійшли до складу Старого Завіту, тому ми можемо приймати це або ні — все

залежить від віри. Але чи варто їх цілком ігнорувати? Нагадаю: в католицькій церкві загальноприйнятою є думка, що створення Світу відбулося від 4713 до 4004 років до Р.Х. Порахувати, то й небагато часу вже залишилося, з огляду на досить довгі терміни періодів останніх днів, викладені у книзі «Одкровення Іоанна Богослова».

Істина не завжди доступна людині, а абсолютна істина недоступна в принципі й може бути отриманою лише в одкровенні. Невіра, скептицизм, заперечення основ характерні для нинішнього часу і є безсумнівними ознаками морального занепаду нашої цивілізації. Людина слабка і грішна. Але потрібно проживати кожен день, як останній, з доступною нашому розумінню істиною в серці й вірою в душі, і тоді всі ці неминучі події не заскочать нас зненацька. Порятунок людей в тому, щоб завжди бути на боці сил добра.

З цими словами падре Антоніо завершив свою проповідь — на розповідь це вже було не дуже схоже. Через повагу до його сану і змісту сказаного ніхто не заперечив. До слова, навколо каміна сиділи люди найрізноманітніших віросповідань.

Потихеньку всі почали розходитися. Піднімаючись у свій номер дерев'яними різьбленими сходами, які на кожному поверсі вигадливо звертали в інший бік, я подумав: «Все-таки, celibat нелегке випробування для католицького священника. Важко чоловікові одному, і сумні думки частіше обсідають його; він більш песимістично дивиться на світ. А істина? Звісно, людині не дано її пізнати в повному обсязі, особливо на рівні таких вселенських понять».

Безумовно, я розраховував, що все буде добре. Як же я помилявся!

Нині, коли дописую це оповідання — наприкінці березня 2020 року, від часу нашої останньої зустрічі з падре Антоніо минуло лише два з половиною місяці. Однак як змінився світ! Ось я сиджу в глибокій облозі й за цілковитого карантину у своєму будинку в передмісті Барселони. В Іспанії вирує епідемія, моровиця. Щодня захворюють кілька тисяч людей, і багато хто вмирає. Ще важче в Північній Італії (Ломбардії), де служить падре Антоніо. Щиро сподіваюся, що з ним нічого поганого не сталося.

Ця пандемія, можливо, і не найбільш смертоносна в історії людства. Летальність епідемій віспи та холери досягала тридцяти відсотків, а Чорної смерті (бубонної чуми) — до дев'яноста відсотків. Але нинішня викликає у сучасної людини якийсь містичний жах. Річ, напевно, в тім, що епідемія реально показала нам, як мало ми можемо, заскочені серйозними випробуваннями. Схоже, людство обманювалося щодо себе, зарозуміло перебільшуючи свої знання і досягнення. Ситуація фактично повернула нас у ті часи, коли сучасної медицини ще не існувало. Наразі нам залишається розраховувати тільки на можливості власного організму і допомогу друзів.

Ось він — вершник на білому коні. Як сказано у Шекспіра: «Чума обом домам»*. Мав рацію падре Антоніо, потрібно було раніше про це думати з істиною в серці й вірою в душі.

* Вільям Шекспір «Ромео і Джульєтта», 1597 р.

Імовірно, час ще є, і, вдавшись до відповідних заходів, ми не побачимо Вершника на коні рудому. Пора вже людству подорослішати та стати мудрішим, позбутися злоби й взаємної недовіри, незалежно від особистих політичних і релігійних поглядів або їхньої відсутності навчитися спільно розв'язувати проблеми, які ставить перед нами доля.

Обопільна ненависть страшніша за епідемії та земні катаклізми. Великий американський поет Роберт Лі Фрост написав про це так:

Одні кажуть: світ цей помре у вогні,
А інші твердять про лід.
Я довго жив, і здається мені,
Що знищить вогонь цей світ.

Та якби хто-небудь мені сказав:
Ви двічі загибель ждїть,
То я дивуватися би не став,
Ненависть грубша, ніж лід.

Байдужість, вона холодніша від
Вічних отих льодів.
Якщо у вогні будуть ще живі,
То лід згодиться тоді.*

Уже зрозуміло, що пандемія змінить наш світ.
Сподіваюся, на краще. Принаймні я на це розраховую.

* Переклав Ігор Павлюк.

* * *

Більша частина нашої камінної компанії роз'їжджалася по домівках. Сучасна людина не може собі дозволити надовго відірватися від своїх поточних справ і проблем. Тому протягом багатьох років я і чимало моїх знайомих вирушали в гори на десять днів, максимум на два тижні.

Тоді ще ніхто не підозрював, що невдовзі в кожного з нас з'явиться вельми багато вільного часу. І це стало значно серйознішим випробуванням, ніж надмірна зайнятість.

Повторюю, ми в середині січня 2020 року цього ще не знали. Однак у повітрі відчувалася якась тривога. Знову ж, протягом десяти днів ми розповідали одне одному різні історії, найчастіше про себе, тож стали значно ближчими, дізналися одне про одного чимало нового. Тому й прощання було набагато сердечнішим, ніж зазвичай. А нині зрозуміло, що наступного року ми зустрінемося в геть іншому світі. І, можливо, не всі...

Але будьмо оптимістами, і до зустрічі!

МАМБА — ДОЧКА ВОЖДЯ

На четвертому курсі я запізнався з темношкірою дівчиною. Вона навчалася в Одеському університеті в рамках культурного обміну.

Я ж був студентом Інституту зв'язку, й наша зустріч сталася геть випадково, коли ми з друзями здійснили похід до університету на танці. Була весна, й у молодих самців вирували почуття, попри погане харчування.

Я наважився запросити її до танцю, а далі ми прогулялися на Ланжерон*.

Вона була такою чорною, що я спочатку загубив її на неосвітленому пляжі. Але тут вона всмінулась і одразу знайшлася.

Назвати її дівчиною можна було виключно з огляду на пристойність, для маскування власних «мерзенних» зазіхань. Це була молода струнка

* Ланжерон — приморська частина міста Одеси в районі дачі Людовіка-Александра-Андре графа де Ланжерона, маркіза де ла Косс, барона де Куньї. В період від 1815-го до 1823-го він був градоначальником Одеси й Новоросійським генерал-губернатором.

жінка сексапільної зовнішності та відповідної поведінки. Усе в неї стояло, все в неї нахабно стирчало, а найголовніше — вона тим неприховано пишалася.

Неймовірна для білої людини свобода стосунків оприявнилася першого ж вечора, і ми одразу «подружилися».

Почав я часом сам-один, а коли-не-коли й з друзями навідуватися до неї в гуртожиток. Красунь там було чимало, тож усяк знайшов собі діло. З корисливою метою ми хутко піддобрили дрібними дарунками одну з вахтерш, літню одеську «бандершу», і зазвичай навідувалися до подружок у її зміну.

Дівчина була з Дагомеї (Беніну) й належала до численного племені Йоруба. Представники цього племені населяли багато країн Західної Африки — Верхню Вольту (з 1984 р. — Буркіна Фасо), Нігерію, Гану... Коли ми зблизилися більше, моя подруга повідомила, що є донькою одного з вождів племені. Проте найцікавіше — вона була Мамбою, чаклункою культу Вуду. І не лише вона, а і її мати та загалом усі жінки в родині. Цю звістку ми сприйняли легко і тут же цим словом її й нарекли. Тим паче, що її справжнього імені мовою Йоруба ніхто з нас вимовити не міг. Дівчина не заперечувала й стала Мамбою.

Як я вже згадував, вона була надзвичайно привабливою. Утім сказати так — однаково, що нічого не сказати. Її вирізняла бісівська, диявольська звабливість. Розгулювати Одесою з негритьянкою самому було доволі ризиковано. Портове місто не вельми таке схвалювало, тому зазвичай ходили

чималою компанією. Мав я тоді трьох друзів, таких само, як і я, шибайголів, шукачів пригод. Нас об'єднували одна хороша риса (ми добре навчались) і чималенька купа, м'яко кажучи, недобрих. Ми зазирали в чарку, дозволяли собі «гудіти» на всю губу, пхати носа куди не слід, регулярно влаштовували бійки з такими ж, як самі, потім замирялися, далі... далі знову все спочатку. Згадуючи той період, доходжу висновку, що в молодості людині треба перегоріти, перегуляти. Гірше, коли вона почне це робити в зрілому віці. А так усе ніби природно — кожній порі своє.

Одне слово, деякий час ми разом гуляємо. І раптом з'ясовую, що потихеньку, однак не дуже й криючись, Мамба завела «близькі стосунки» не тільки зі мною, а й з усім нашим товариством. То було разюче відкриття — спершу я навіть не знав, як реагувати. Зрештою вирішив поговорити. Запитую у друзів: «Хлопці, ви що?» — «А що? — озиваються хором. — Вона сама, а ми не залізні».

Підступаю до Мамби, вона відказує, що все нормально. У їхньому племені то є звичайнісінька річ, і десь, починаючи років із тринадцяти, будь-яка дівчина, часом навіть і після заміжжя, може належати кожному чоловікові. А щодо Мамби, чаклунки, то це взагалі її священний обов'язок. «Твої друзі, — аргументує вона, — це і є твоє плем'я, отож усе, як має бути».

Де подінешся, довелося змиритися з таким поясненням, принаймні до літніх канікул. Там, міркую собі, розберемося. Тим часом закінчувався другий семестр, наближались екзамени. Довелося

виділити й на навчання частину дорогоцінного дозвілля.

Мамбу це засмучувало, й вона інколи нам докоряла. Їй самій навчатися було не обов'язково. Її країна, де постійно мали місце військові заколоти з радикальною зміною курсу, саме перебувала на черговому «соціалістичному шляху розвитку». Через те Мамбу вельми цінували, і, хоч би як вона відповідала на екзаменах та заліках, менше четвірки не ставили. З огляду на власний досвід вона думала, що навчатися легко й дивувалася нашим зусиллям. Мабуть, у глибині душі дівчина вважала: Йоруба значно розумніші за місцеву молодь. Нехай і так, Б-г їй суддя.

Та раптом трапляється таке. Йду я якось ввечері з інституту. Треба зауважити, що інститут мій розташовувався, та й розташовується нині, на вулиці Челюскінців. А мешкав я тоді на квартирі в неблизької рідні у підвальчику на Чкалова (тепер це Велика Арнаутська). Сьогодні на цьому місці аптека. Якщо діставатися пішки, то якраз треба йти через Молдаванку.

Підходжу до місця призначення, а тут сусідський хлопець вигулює пса. Батько у парубка на Привозі м'ясником працював, отже належав до місцевої аристократії. Мене, професорського синочка, та ще й такого, що живе у підвалі, він відверто зневажав.

Якщо чесно, я вже давно його відлупцював би, але ж пес... Собака був дуже грізний. Величезний данський дог. І, головне, він мене також незлюбив. Гавкав басом, кидався. Проте досі я бачив його тільки на повідці, а тут він гуляє

сам — господар попихкує сигаретою віддалік. Уявіть лишень: тихий вечір, безлюдно і велетенський пес із глухим гарчанням летить просто на мене.

Бувають моменти, коли ми починаємо блискавично виявляти кмітливість. За ті короткі секунди, поки пес добіг до мене, я пригадав усе, що свого часу читав про напади собак та інших тварин на людей. Хутко подумки перебравши всю цю інформацію, я спинився на доволі ризикованому варіанті: вхопити тварину за нижню щелепу, коли вона роззявить пащеку. Здається, про це я читав у Джека Лондона. Звісно, письменник міг просто вигадати такий спосіб. Він же, либонь, не очікував, що хтось колись ризикне вдатися до цього «смертельного номера» в реальному житті. Однак нічого ефективнішого наразі мені не спало на думку. Тому, коли дог підбіг і, відштовхнувшись задніми лапами, роззявив червону пащу, я засунув праву руку прямісінько туди й щосили схопив собаку за нижню щелепу, відтягуючи її донизу. Ікла якимось дивом самі по собі опинилися між пальцями й майже не подряпали мене. Пес спробував стиснути щелепи, але не мав для цього достатнього важеля — я вхопив, глибоко засунувши руку. Ми завмерли, немов статуя Геракла, який роздирає левину пащу. Ситуація була патовою, ніхто не міг розірвати «дружні обійми». Першим не витримав пес. Він почав трусити головою, скавучати й всіляко демонструвати, як він обурений моєю поведінкою. Тут ще й господар підбіг і, побачивши, що мої руки зайняті, надумав загамселити мені у вухо. Одне

слово, ми сяк-так розчепилися й розійшлися без відчутних втрат.

Наступного дня я розповів про інцидент Мамбі. Її реакція була дивною.

— Я можу цю проблему розв'язати, — заявила вона.

— Як?! — здивувався я.

— Розумієш, — відказала юна африканка, — кожна людина відповідає образів певної тварини. Хтось хижак — лев, леопард, гепард; хтось травоядний — антилопа, буйвіл. Ось ти, скажімо, хижак, але сам про це не знаєш. Я можу зробити так, що тварина — наприклад, собака — відчуватиме твій справжній образ. Тоді у пса відразу зникне бажання з тобою зв'язуватися.

Мені це видалося кумедним, тож я й дав згоду. Утім, подальший ритуал, визнаю чесно, мені не сподобався. Мамба купила на Привозі білого півня, відрубала нещасному голову, оббризкала його кров'ю собі груди, а мені намалювала на правій руці незрозумілий знак. Далі вона шалено станцювала щось на кшталт рок-н-ролу, мугикаючи своєю мовою незбагненну пісеньку. Все це відбувалось увечері на безлюдному темному пляжі. Друзі стояли на сторожі, аби ніхто нам не завадив. Насамкінець Мамба викупалася в морі й поставила вимогу — нехай хтось із нею ну, це саме... «поспілкується». Один сміливець знайшовся.

— А віднині, — сказала Мамба, — коли захочеш, аби тварина відчула тебе, спрямуй на неї праву руку, ось так. — І вона зробила «ріжки» вказівним пальцем і мізинцем, підібгавши решту в неповний кулак.

Ми провели її до гуртожитку, і я рушив додому. Дог запримітив здобич іще здалеку й бадьорим галопом кинувся до мене.

— Фас його, фас! — аж надривався господар.

«Перевіримо магію», — подумав я без особливого ентузіазму, й коли пес підбіг метрів на десять, виставив йому назустріч праву руку з «ріжками», водночас вигукнувши: «Пішла геть, підла скотиняко!» Ефект був разючим. Велетенський собака раптом різко загальмував усіма чотирма лапами, навіть проїхався асфальтом, сів на хвіст. Далі за-скавучав, розвернувся і втік, залишивши свого господаря з розкритим ротом. Я гордовито пройшов до себе в підвал.

— Ну як? — запитала Мамба за кілька днів, коли ми знову зустрілися.

— Нормально, — відказав я, хоча почувався збентеженим. Хотілося ще раз пересвідчитися в вірогідності того, що відбулось, однак пес до мене на видиму відстань не наближався.

Мамба вдоволено мугикнула і кинула на мене погляд переможниці.

За місяць усі ми роз'їхалися по домівках. Поїхала й Мамба до себе в Дагомею.

У вересні ми повернулись. Але Мамби вже не було. В її країні стався черговий військовий заколот з переорієнтацією на західний шлях розвитку. Отож Мамба втратила цінність для нашої країни, а, можливо, продовжила навчання у Сорбонні чи деінде. Про те я не знаю і вже ніколи не дізнаюся.

А ось ритуал, на подив, знову й знову давався ознаки. Я запримітив, що мене справді жахають-

ся тварини: коні, собаки, навіть звірі в зоопарку. Тільки коти не бояться. Мабуть, через те, що «дивляться на нас згори вниз»*. А, може, відчувають у мені рідню. За гороскопом я Лев, а він, бачте, так само кішка, лишень велика.

І ніби ж не мають причин тварини остерігатися мене. Я до них добре ставлюся, жодного разу не те що не вдарив — навіть не замахнувся. Захоплювався кіньми, але коли сідав у сідло, моя улюблена кобила Фірюза починала прями вухами й дрібно дрижати. Заспокоювалась лише тоді, коли переходила на рись. Зупинялася — все спочатку.

Ще гірше з собаками. Одного разу йшли з товаришем через автостоянку. Бачимо — віддалік величезний пес на ланцюзі. Ну, ми спокійненько йдемо, він же далеко. А, з'ясувалося, ланцюг був кільцем до троса припнутий, а трос через увесь майданчик простягався. Р-раз — і пес уже поруч. Подивився на нас і... кинувся на товариша. А до мене ще так по-щеньчому заскавучав і хвостом помахав. Добре, товариш не розгубився — сунув портфель йому в зуби, який там і зав'яз...

З роками ефект послабшав. Помітив: аби він проявився на повну силу, мені треба доторкнутися до тварини.

Сьогодні вирішив пересвідчитися, чи працює це досі. Усе-таки сорок три роки минуло.

Пес у нас вдома сторожовий — благородної крові, німецька вівчарка, звати Вестус Гаус Фейвор,

* В. Черчілль: «Я люблю свиней. Собаки дивляться на нас знизу вгору. Коти дивляться на нас згори вниз. Свині дивляться на нас як на рівню».

або просто Вест. Узяли чотиримісячним, а нині йому вже восьмий рік. Грізний неймовірно, проте в мене бере їжу просто з руки. Я до нього дуже добре ставлюся й він до мене так само.

І ось у присутності трьох свідків розповів я коротенько цю історію; усі так скептично посміхнулись, а я погодував Веста, як завжди, з руки, а потім поклав йому правицю на голову.

Велетенський пес, який не знає страху, притиснув вуха й почав так сильно тремтіти, що мені війнуло холодом поза коміром.

— Ну що ти, Весте, що ти? — почав заспокоювати собаку і скуйовдив йому гриву лівою (лівою!) рукою.

Так, мав рацію Шекспір, коли казав: «Є багато чого на світі, друже мій Гораціо, що й не снилося нашим мудрецам»*.

* W. Shakespeare, «Hamlet»: «There are more things in heaven and earth, Horatio, Than are dreamt of in your philosophy».

МАМБА — ДОЧКА ВОЖДЯ. Продовження

*Нехай чергуються весь вік
Щасливий фатум і нещасний.
У цій невтомі повсякчасній
Себе знаходить чоловік*.*

Початок цього весняного дня 2015 року не віщував нічого незвичайного. Ранкова прогулянка закінчувалася, я бадьоро крокував довгою, що вигиналася ліворуч, вулицею нашого старовинного містечка, фактично вже передмістя великої Барселони. По обидва боки тяглися акуратні будиночки працьовитих місцевих мешканців. Деякі з них постійно проживали в міських квартирах, а сюди приїжджали лише у вихідні та святкові дні. Тому подекуди у дворах, обгороджених невисокими парканами, бігали сторожові собаки, виконуючи свій службовий обов'язок.

* Й.-В. Гете «Фауст», переклад Ігоря Павлюка.

Мій будинок стояв на розі, до нього залишалося метрів двісті. Все йшло, як звичайно. З отого он двору на мене, завжди звіддаля, гавкали дві великі вівчарки. Але тільки звіддаля. Коли я підходив ближче, вони, підібгавши хвости, тікали. Така в мене особливість у взаєминах із тваринами. Вони мене бояться. Всі, крім кішок. Для цього були дуже давні причини. Десять років тому я написав про це оповідання «Мамба — дочка вождя». У ньому розповів про події далекого 1967 року, коли навчався на четвертому курсі Одеського інституту зв'язку. У цей час з'явилась у мене подруга з далекої африканської країни Дагомеї. Дівчина навчалася в Одеському університеті. Вона була спадковою Мамбою, тобто служителькою африканського культу Вуду. Саме так, Мамбою, ми її й прозвали, ігноруючи справжнє ім'я мовою Йоруба, бо від нього можна було языка вивихнути.

Знайомство наше тривало менш як рік, але залишило вельми помітний слід на дуже тривалий період, фактично до сьогодні. Прочитайте це оповідання і переконайтеся самі.

Тому й собаки так поведуться. Вони бачать, відчують у мені якусь для них небезпеку. Хоча тварин я ніколи не ображав, а до собак і коней завжди підкреслено добре ставився.

Але ось і мій дім. Зараз поснідаю і можна буде зайнятися справами. Я зайшов у будинок і піднявся на другий поверх до кабінету. На екрані смартфона, залишеного на письмовому столі, за час моєї відсутності з'явилося повідомлення. Хтось зовсім недавно викликав мене по WhatsApp. Хтось із кодом країни «229».

Це десь в Африці. У мене там не було контрагентів, напевно помилка.

Після сніданку повернувся до цієї теми й спробував передзвонити, але відповіді не отримав. Потім поринув у поточні турботи та забув про цей, найімовірніше, випадковий виклик.

Але десь посеред дня телефон задзвонив знову.

«Boris, c'est toi? Voici Geneviève. Parlez-vous français?»*

Я зрозумів, хоча французькою і не розмовляю. Все-таки три мої книги перекладені французькою мовою і видані у Швейцарії та Франції. Але відповів звичною мені англійською. Співрозмовниця відразу ж вільно перейшла на неї.

«Це Женев'єва, — повторила незнайома мені жінка. — Сорок вісім років тому в Одесі ми деякий час були досить близько знайомі. Ви називали мене Мамбою».

«Мамбою? — дещо спантеличено перепитав я. — А звідки ви дзвоните?» — «З Беніну, так від 1975 року називається колишня республіка Дагомея». — «А чому Женев'єва?» — «Таке ім'я я взяла собі після навчання в Парижі».

Я швидко прикинув в умі вік співрозмовниці. Виходило чимало, як, утім, і мені. Тому продовжував у тому ж поштивому тоні:

«А як ви дізналися мої координати, номер телефону тощо?» «В Інтернеті тепер все можна знайти, — відгукнулася Женев'єва. — Твоє ім'я і прізвище я добре запам'ятала, а в Інтернеті ти не шифруєшся».

* Борисе, це ти? Це Женев'єва. Ти говориш французькою? (*фр.*)

«Ну, ось, — подумав я, — минуле знову наздогнало мене, і як завжди, несподівано».

Але розмова йшла напрочуд легко. Я дізнався, що Мамба (тобто Женев'єва) закінчила університет в Парижі, повернулася на батьківщину, працювала на місцевому телебаченні, потім в канцелярії Президента. Згодом, після численних переворотів і багаторазової зміни політичних курсів у країні, повернулася до рідного племені. Жінка розповіла, що вона є депутатом Національної Асамблеї й водночас продовжує залишатися служителькою культу Вуду, де має великий авторитет.

«Ще б пак, — подумав я, — жриця з університетською освітою». Але вголос цього не сказав. Ми почали обговорювати «дела давно минувших дней».

«Женев'єво, — з певним зусиллям вимовив я малознайоме ім'я, — ти пам'ятаєш, як здійснила наді мною якийсь обряд, і відтоді мене почали боятися собаки та інші тварини?»

Тут Женев'єва замовкла, а коли знову заговорила, голос її звучав стурбовано.

«Даремно я це зробила, — сказала вона. — Занадто необачно. У будь-якому разі замовляння потрібно зняти. Вже багато часу минуло. Воно слабшає, видозмінюється, піддається впливу внутрішніх і зовнішніх сил, і невідомо як може проявитися надалі».

Пауза повторилася, потім я запитав: «Що, знову на пляжі, як колись?» «Ні, — відповіла вона, — не обов'язково. Можна і по WhatsApp, але мені потрібно підготуватися. Я тобі подзвоню завтра

ввечері. Будь один, будь ласка, і відразу увімкни відео».

На цьому розмову ми завершили.

Наступного вечора вона справді зателефонувала знову. На екрані смартфона я побачив середнього віку чорношкіру жінку, що чудово збереглася. Мамба була в яскравому екзотичному одязі червоно-синьо-жовтого забарвлення. Її вбрання складалося з довгої спідниці, схожої на кімоно короткої накидки й високого полотняного тюрбана на голові. Моя співрозмовниця мала дуже сексапільний вигляд. Підібгавши під себе ноги, вона сиділа у великому, на вигляд круглому, напівтемному приміщенні на рогожі, що лежала просто на підлозі. Жінка злегка похитувалась вперед і назад у ритмі барабанів, які неголосно звучали десь на задньому плані. Перед нею стояли три, схоже, глиняні широкі миски з яскравим орнаментом. З тої, що розташовувалася зліва, Мамба час від часу відпивала якусь білу рідину. У середній посудині рідина була темною і здавалася густою, майже чорною. Туди жінка опустила кінчики пальців рук, потім перенесла їх у третю миску, де, судячи з усього, була вода, по якій відразу розповзлися темні візерунки. «Кров», — подумав я і, можливо, не помилився. Очі Мамби були напівзакриті. Вона напевно бачила мене на невеличкому екрані, але жодні емоції не відбивалися на її нерухомому обличчі з напівзавмерлою посмішкою.

Частота і звук барабанного ритму наростали; жінка розгойдувалася дедалі швидше. Захоплений цим незвичайним видовищем, я теж мимоволі став розгойдуватися десь у тому ж ритмі, сидячи

на стільці в тиші свого кабінету. Раптові барабани замовкли, й Мамба дуже низьким тембром голосу заговорила невідомою мені мовою. Останню фразу жінка повторила тричі, а потім знову загриміли барабани. Спочатку тихо й повільно, потім гучно і швидко. А потім усе раптом закінчилося. Жриця відкрила очі й подивилася прямо на мене. Згодом заговорила вже зрозумілою англійською.

«Усе, — сказала вона, — замовляння знято. Тепер ти повернувся до свого початкового стану. Тобі знадобиться деякий час, аби до цього звикнути. Замовляння нічого не змінило у твоїй суті (принаймні я на це сподіваюся), але воно підсилювало її зовнішні прояви на рівні почуттів, здебільшого неусвідомлених. Це вельми глибокий вплив, який діє не лише на тварин, а й на людей також». «А на котів?» — запитав я. «Чомусь менше. У них є якісь особливості духовного сприйняття, нам невідомі». «А на людей, значить, також? Я не помічав». — «Звісно. Скажи, хтось, колись повадився з тобою грубо або зухвало?»

Я замислився. Справді, за довге і розмаїте життя мені неодноразово доводилося бувати в обставинах об'єктивно дуже небезпечних: в агресивних компаніях, неспокійних районах, у нетрях мегаполісів країн третього світу, в зонах епідемій, на будівництвах з кримінальним контингентом — всього і не перелічити. І практично скрізь до мене ставилися цілком терпимо, без, скажімо так, зайвого ажіотажу. Я вважав, що це через мій спокійний і товариський характер і рівну, ввічливу поведінку, але хтозна, можливо, я занадто добре про себе думав...

«Ні, — відповів я. — Зі спілкуванням майже завжди було добре. Щоправда, потім, вже без мене, іноді траплялося різне».

«Це тому, — відказала Женев'єва, — оскільки на підсвідомому рівні твоє оточення відчувало, що ти є потенційно небезпечним, й інстинктивно уникало зайвих неприємностей. А от коли ти виходив з безпосереднього контакту, то це могло викликати таку само неусвідомлену агресію, як результат попереднього впливу на психіку. А у тварин це явище оприявнюється значно яскравіше, оскільки органи чуття та загалом підсвідомість у них розвинені сильніше, і визначальними для їхньої поведінки є не лише зір і слух. Одне слово, звикай, я зателефоную тобі за декілька днів».

Вона відключилася, а я знову замислився. Адже чогось особливого, на перший погляд, не сталося, я нічого не помітив, окрім екзотичного обряду-вистави. З цим і пішов спати.

Наступного ранку, як завжди, вирушив на свою щоденну прогулянку. Собаки за звичкою обгавкали мене здалеку і вже приготувалися тікати, але... чомусь передумали й ще довго брехали мені навздогін. Напевно, це приносило їм велике задоволення. Вдень я виїхав у центр Барселони у справах, поставив машину в підземний паркінг біля площі Каталонії та вийшов назовні. Назустріч мені рухалася група молодиків років сімнадцяти-дев'ятнадцяти. Осіб зо п'ять. Вони йшли в один ряд, розмовляючи між собою. Я пройшов, не зачіпаючи їх, але близько, оскільки вони займали майже весь тротуар, і відчув, як крайній молодик цілком усвідомлено, на мою думку, досить силь-

но штовхнув мене плечем. Це щось нове, раніше такого не спостерігав. Попри притаманну мені миролюбність, я завжди гостро реагував на прямий виклик. Я зупинився й обернувся до цієї групи. Буря гніву піднялася в моїй душі, світ потемнішав, звуки стали виразнішими. Молодики також зупинилися й обернулися. Я зробив крок у їхній бік... «Lo siento, lo siento»* — раптом покvapливо сказав той, хто штовхнув мене, і парубки швидко пішли геть. А я залишився, отямився і ще раз замислився. «Так, щось змінилося. Вочевидь, мені тепер доведеться ясніше виражати свої емоції, щоб мене правильно розуміло оточення».

Звісно, усі порівняння грішать приблизністю, але мені в цьому сенсі чомусь згадалося, як відомий американський журналіст сказав про Мерилін Монро, коли побачив її фотографію, зроблену папараці дуже несподіваної миті. Актриса проходила повз вентиляційний люк, і створений потужним вентилятором сильний вітер задер їй широку спідницю майже на голову, виставивши на загальний огляд напівпрозору спідню білизну. «Овва, — сказав той журналіст, — не вся вона блондинка». Ось і я не весь білий і пухнастий, є й темні місця. Втім, у кого їх немає?..

«Здається, вийшло», — сказав я Женев'єві, коли вона зателефонувала наступного разу. «Звісно, — відповіла жінка, — завжди виходить». Вона знову вбралася в щось екзотичне, але вже без тюрбана. Випрямлене довге волосся було укладене у склад-

* Вибачте, вибачте (*ісп.*).

ну зачіску, величезні очі злегка підняті до скронь. Екран блимнув і згас. «Прощавай», — сумно долинуло з телефону, і зв'язок перервався. Тепер, напевно, вже назавжди...

Всі подальші спроби зв'язатися з Мамбою-Женев'євою були безуспішними.

Відтоді минуло ще п'ять років, і я вже звик. Напевно, тварини, а, можливо, й люди, мене більше не остерігаються. Імовірно, але запитання залишилися...

Тобі не йти інакшою тропою,
Ніж осягнувши межі, мітки, дати,
В тіснім великім цім житті ставати
Поперемінно каменем, звіздою*.

* Райнер Марія Рільке «Вечір», переклад Ігоря Павлюка.

ПОШЕСТЬ, АБО «КІНЬ БЛІДИЙ»

Сон був важким і, головне, незрозумілим. Тому, коли я ледве розплющив очі й спробував відірватися від подушки, в голові ще плавали якісь туманні образи. Як завжди буває, хвилин за десять я геть про них забув. Але вставати не хотілося. Напередодні ми лягли пізно — сиділи, відзначали завершення відрядження. До речі, сьогодні ж 1 квітня 1979 року. Стовідсотково хлопці спробують влаштувати розіграш. Треба не проколотися.

Не піднімаючись, я скосив очі. Місцевий молодик Льоша, плечистий парубок мого віку, весело хлюпався, вмиваючись.

Водій і мій колега з УКБ* «Баштрансгаз», з якими я їхав аж від Уфи, ще мирно сопіли.

Було вже близько пів на восьму ранку, і в просторому чотиримісному номері гуртожитку керамічного заводу стало зовсім світло.

«Умивальник в номері, зручності в коридорі, — меланхолійно подумав я. — Доведеться вставати,

* УКБ — управління капітального будівництва.

бо ж нікуди не встигнемо». Я виліз з-під ковдри й спустив ноги на підлогу — холодно. Натягнувши штани, відчинив двері в коридор. Через відсутність вікон там було досить темно. Я зробив крок, другий і підскочив від несподіванки. Щось доволі велике з писком шугнуло у мене з-під ніг. Цієї миті я намацав вимикач і встиг помітити двох здоровенних щурів, котрі зі спринтерською швидкістю майнули коридором.

«Ні фіга собі! — крикнув я, знову відчинивши двері в нашу кімнату. — Льоше, куди ти нас поселив?! Тут пацюки серед білого дня на людей кидаються».

«Які пацюки?» — Льоша висунув голову в коридор. «Сірі», — відповів я. «Слухай, старий, — продовжував Олексій, — а ти, бува, вчора не перебрав?»

«Гаразд, — подумав я, — ми все одно за декілька годин поїдемо». І пішов у своїх справах. Коли я повернувся, Льоша вже був повністю готовий. Заворушилися нарешті й мої товариші.

«Соньки, — сказав Льоша, — швиденько збирайтеся, а я майну в магазин, куплю поїсти». Магазин розташовувався навпроти, а буфету в гуртожитку не було.

«Так, — подумав я, — все життя в дорозі...» Справді, я подорожував вже третій тиждень поспіль. А які відстані доводилося долати! Спочатку думав, що взагалі все в Уфі завершу, але ні, не поталанило. Мав завдання: забезпечити збір первинних матеріалів для виконання нашого розділу проекту газопроводу Ішимбай — Магнітогорськ. Але уфимське начальство на себе відповідальність

брати не захотіло. Виділило ГАЗ-66 з будкою, супровідника і відправило нас по етапу. «На місці і подивитися, і виберете, і узгодите», — так нам сказали в об'єднанні.

Ми й вирушили. Спочатку до Стерлітамака, потім якимись путівцями до Магнітогорська. Добре, хоч водій був місцевий, досвідчений. Тож ми майже не блукали.

Скаржитися, взагалі, не було на що. Південний Урал, весна, щоправда, ще рання. Але однаково гарно. Людей ми зустрічали рідко, а от різних тварин, великих і малих — досить часто. І ліс, усюди ліс. Тягнеться довгий, довгий-предовгий щебінковий тракт і ховається десь за обрієм. І жодної машини. Їдемо в цілковитій самотності. Раз на тридцять-сорок хвилин прогуркотить якась колимага назустріч і знову нікого. Пустельно, немов на іншій планеті.

Зупинилися десь у передгір'ях аби сходити до вітру. Я у величезний куп заліз і тільки-но налаштувався, як чую шум з іншого його боку. Вирішив, це хтось із наших, тож розвів гілки й... опинився віч-на-віч зі здоровенним рудим ведмедем. Уявляєте? Ні, гадаю, ви не уявляєте. Якимось чином, задкуючи, ні на мить не повертаючись до ведмедя спиною, я примудрився переміститися метрів зо двадцять до нашої машини й пташкою злетіти на досить високу підніжку. Як це мені вдалося, не збагну.

А допитливий ведмідь — ані руш, тільки провів мене очима й ревноув, коли ми з місця газонули. Напевно, у нього також невідкладні справи були заплановані.

В аналогічну ситуацію, але за інших умов, потраплю за три роки — в 1982-му. Я знову перебував у відрядженні, але в Південно-Східній Азії, у В'єтнамі. Ми там виконували проекти буріння та облаштування морських нафтових родовищ у Південно-Китайському морі.

Я займався своїми питаннями, але суміжники попросили привезти дані стосовно швидкості корозії металевих нафтогазопромислових споруд в агресивному морському середовищі. До вимірів потрібно було додати результати спостережень за найвразливішою зоною періодичного змочування, тобто межі між водою і повітрям. Для цього я вилетів на вертольоті на бурову платформу, яка стояла на мілководді десь за сто п'ятнадцять кілометрів від берега. Із собою прихопив комплект туриста: маску, ласти й трубку для дихання.

Палуба там розташована метрів на двадцять вище від поверхні води, щоб хвилі не заливали. Стрибати високо, розіб'єшся. Тому я спустився штормтрапом; він майже до води діставав. Плаваю довкола платформи, оглядаю конструкції. Раптом відчуваю спиною якесь ворухіння води. Обертаюся й опиняюся точнісінько так само, як з ведмедем, віч-на-віч з великою акулою. Вода ще й оптично збільшує габарити, тож риба мені видалася просто гігантською.

Акула, немов собака, мало мене не обнюхувала. Цікаво їй, напевно, наскільки я їстівний. Ситуація фактично продублювалася. Я задки-задки до штормтрапа і, не повертаючись до акули спиною, знову тією ж пташкою злетів сходами на метрів зо три. Як це сталося — не збагну, я ж у ластах був.

Акула ліниво подалася вперед і, здається, навіть клацнула зубами. Піднявшись нагору, з'ясував, що втратив половину лівого лапа. Ніби ножом відрізала, лиха рибина.

Купатися відразу перехотілося. Інші спостереження я здійснював уже камерально, тобто дистанційно, на пристойній відстані від води й тамтешніх «риб і гадів».

Ось так, чого лише не зробиш у безвиході.

До речі, закладений тут вельми глибокий філософський сенс: хочеш перевірити себе — створи критичну ситуацію. Усі твої найкращі, а часто і найгірші властивості одразу оприявняться. Одна моя знайома в такому випадку казала: «Якщо не знаєш, як вийти із ситуації, — влаштуй шкандаль». От тільки для кого ця ситуація була критичною — для неї чи для партнера — історія замовчує.

Гаразд, повернімося до відрядження, з якого розпочав. Вовки, лисиці, зайці — все це бігало через дорогу. Одного разу помітили рись на дереві. Мальовничі краєвиди. Думаю: «Жити б тут, жити та щасливо час проводити». Питаю у водія: «А люди де?» «Які люди, — дивується. — Погибельні місця, каторжні. Споконвіку людина тут і природу, і іншу людину мордувала. Ось доїдемо до Магнітогорська, подивишся».

Тут і ніч настала. Ми в машині переночували, а наступного дня і до Магнітогорська приїхали. Велике місто по обидва береги річки Урал. Правий берег у Європі, лівий — в Азії. Над містом величезна темна хмара висить, судячи з усього, рукотворна. У повітрі специфічний запах і присмак, наче в кочегарці.

Основне виробництво, як тоді казали містоутворювальне, — металургійний комбінат. Велетенських розмірів підприємство. Ми як раз до кінця зміни під'їхали. Видовище ще те. Ворота відчинилися, і звідти юрбою повалили люди в темному одязі. Їх було неймовірно багато, напевно, кілька десятків тисяч; і вони йшли та йшли мовчки. Від основного потоку бічними вулицями розтікалися тонкі цівочки, котрі, розпадаючись на групи, зупинялися і, я помітив, передавали по колу горілчану пляшку, а потім рухалися далі.

Похмуре і фантасмагоричне видовище. Лише хвилин за сорок людський потік спав, і ми вирушили на пошуки місцевих газовиків.

Розмова нас не втішила. За частиною погоджень доведеться їхати в штаб Уральського військового округу до Свердловська. А це до Челябінська понад триста кілометрів і далі до Свердловська ще двісті.

Тому весь наступний день теж довелося їхати. Однак це не завдавало нам особливих труднощів. Скрізь наші люди з Мінгазпрому, всюди зустрінуть, поселять і розкажуть новини. Ну а бензин тоді дешевше газованої води був, тож його ніхто особливо не економив.

Приїхали ми до Свердловська у п'ятницю пізно ввечері, але військові й у вихідні дні працювали. Суть питань обговорили в суботу, а офіційну відповідь вони обіцяли протягом двох тижнів видати на руки нашому представникові. Це був той самий Льоша, який зараз майнув до магазину. Він нас у гуртожиток два дні тому розмістив і з нами разом ходив інстанціями.

Вчора ми посиділи допізна, злегка випили, погомоніли. Льоша й залишився, переночував, тим паче, що в номері було одне вільне ліжко.

У ті часи нам платили два карбованці шістдесят копійок відрядних на добу, а якщо рахунок з готелю не додавався, то ще один карбованець щодня на проживання. От цей карбованець мав певне значення для нашого раціону, тому ми й зупинялися в гуртожитках, де у газівників були ліміти. Пишу про це і самому не віриться. Невже я за таких умов жив і не тужив? Таки-так і, що цікаво, був цілком задоволений. Адже все пізнається у порівнянні.

А яка тоді була база для порівняння? Анекдот ходив: про чукчу, передового оленяра, котрого запросили на прийом до Кремля. Повернувся він до рідного краю і розповідає: «У Москві висить плакат з написом: «Все в ім'я людини, все для добробуту людини». «Ну і що?» — запитують одноплемінники. «Як що? — відповідає. — Чукча бачив цю людину».

Однак розповідатиму далі. Повернувся Льоша. Приніс хліб, варену ковбасу і два пакети молока. Поснідали всі разом, і години через півтори ми відчалили, нагадавши Льоші забрати лист і нам його копію відправити.

Вдома взялися за проект. Два тижні минає — жодних звісток. Телефоную до приймальні директора у Свердловську. «Де там Льоша?» — запитую. У трубці мовчать. «Мене що, не чути?» — повторюю. «Помер Олексій», — похмуро відповідає з другого кінця дроту дівчина-секретарка. «Як помер? Чому?» — «Сказали, що від пневмонії. Тут взагалі

багато народу померло». — «Від пневмонії?» «Не знаю, можливо, і від пневмонії», — відповіла дівчина і поклала слухавку.

«Ось тобі й маєш, щойно живий був, як же так?» — не міг я заспокоїтися.

За кілька днів спробував зв'язатися зі штабом округу. Там кажуть: «Ми вам лист надішлемо, але більше не дзвоніть і жодних запитань не ставте».

Знову якась зловісна таємниця.

І лише багато років потому я дізнався правду. Правду про те, від чого помер цілком здоровий і квітучий хлопець Льоша, і що все-таки трапилося вранці 1 квітня у Свердловську.

Нині вже без зусиль можна знайти інформацію про випадковий викид спор сибірської виразки, який стався через пошкодження біологічного фільтра у військовій бактеріологічній лабораторії. Смертоносну хмару вітер погнав на південь Свердловська, і вона пройшла безпосередньо над селищем керамічного заводу, де ми ночували.

Життя і смерть, виявляється, були поруч цього «сміхотливого» ранку. Досить було б нам лише на годину раніше вийти на вулицю... А так удар долі взяв на себе Льоша, вирушивши до магазину.

Протестуючи проти сліпої долі, відомий російський поет Срібного віку Микола Гумільов написав так:

Не спасешься от доли кровавой,
Что земным предназначила твердь.
Но молчи: несравненное право —
Самому выбирать свою смерть.

Будімото доводячи це, він подорожував дикою Африкою; в 1914 році записався добровольцем до армії; воював, був нагороджений за хоробрість двома Георгіївськими хрестами, став офіцером.

До слова, і одруження з юною Ганною Горенко (майбутньою великою поетесою Анною Ахматовою), з огляду на її тодішню репутацію, теж було вчинком сміливої людини.

Усвідомлено ризикував, але залишився живий. А загинув 1921-го і не за власним вибором: був арештований Петроградською ГубЧК за підозрою в змові й розстріляний через кілька днів у віці тридцяти п'яти років. Місце поховання Гумільова невідоме. Невже доля помстилася тому, хто сперечався з нею, хто жадав свободи у виборі її?..

Але ось коли я вперше дізнався правду — через десять років після описаних вище сумних подій, я раптом згадав сон. Той самий сон, який бачив в ніч на 1 квітня 1979 року. Я згадав його абсолютно чітко: ми четверо йшли посередині якоїсь дивної вулиці. Було похмуро, сонце не світило, і будинки навколо мали якийсь розмитий, нечіткий вигляд. З-за повороту з'явилася і рушила нам назустріч невиразна постать. Начебто жінка, але обличчя не видно. Льоша йшов праворуч скраю, і вона злегка торкнулася його руки, проходячи повз нас. Торкнулася і зникла.

І ще таке запитання: «Куди, а головне чому, бігли тоді щури?»

Знаєте, ніхто так не зашкодить людині, як сама людина. Отруїти природу, створити нові та реанімувати старі невиліковні хвороби. Що це? Пристрасть до самознищення? У чому завинили

ті сто нещасних, які відійшли у вічність 1979-го в Чкаловському районі Свердловська?

До речі, саме в цей період першим секретарем Свердловського обкому КПРС був майбутній Президент Росії Б. М. Єльцин. Але і він мовчав. Правду розповіли інші.

Чи не про це сказано в одкровенні апостола Іоанна Богослова:

«І я глянув, і ось, кінь блідий, і на ньому вершник, якому ім'я «смерть»; і пекло слідом ішло за ним; і дана йому влада над четвертою частиною землі — умертвлювати мечем і голодом, і моровицею, і звірами земними»*.

Повідомлялося, що після локального Свердловського апокаліпсису весь наявний запас смертельно небезпечного бактеріологічного матеріалу поховали десь на острові в Аральському морі. Чи так це і чи весь запас?.. Але хочеться вірити, що людство природним шляхом доживе до Страшного суду, не прискорюючи й не наближаючи його своїми нерозумними діями. Дуже сподіваюся на це.

* Біблія, Апокаліпсис 6:8.

ПОШЕСТЬ, АБО «КІНЬ БЛІДИЙ». Продовження

Світ після Пандемії

Сьогодні, 25 травня 2020 року, — перший день переходу в Барселоні від «жорсткого» карантину до м'якшого 1-го етапу. Їх ще буде три, поки життя увійде у звичні рамки за умов позитивного розвитку подій. А наразі — світ без людей.

Там, де раніше вирувало життя, тепер лише поодинокі перехожі в захисних масках ретельно обходять одне одного. Людина нарешті зрозуміла, що головне лихо — саме від неї.

Усе те само, тільки без людей. Чому такий острах? Адже смертельні епідемії неодноразово траплялися в нашій історії й раніше. Але храмів при цьому не зачиняли. Можливо, проблема з вірою в життя вічне? Навіть церква, навіть вона...

Нині багато хто замислюється над тим, яким буде світ після Пандемії й чи буде він взагалі? Спрогнозувати складно, але, напевно, він буде інший. Можливо, ця пауза була потрібна для розуміння

свого місця у світі. Допоки ми тільки руйнували планету задля власних вузьких інтересів. Не включено, що вірус — це відповідь природи. Хто знає, скільки в неї таких «відповідей»?..

Чи замислювалися ви над таким простим припущенням, що наша цивілізація не перша в історії людства? Адже їй лише трохи понад 5 тисяч років. А скільки часу існує людина? Від 100 до 300 тисяч років. Ми залежимо від штучного середовища й створених нами знарядь. В людини немає ані великих пазурів, ані гострих зубів, ані густого хутра. Виходить, еволюція давно прибрала все це як щось зайве. Чи людина — не продукт еволюції?..

Який усе-таки крихкий людський світ! Ми самовпевнено беремося повертати ріки й змінювати клімат, але не можемо протистояти навіть невеликим змінам довкілля. А чи не занадто ми захопилися?.. Варто переглянути цінності. Світ споживання має зникнути. Це був глухий кут. Потрібно вдивитися в себе. Ось нині — ліків немає, але гинуть далеко не всі. Адже в нас є внутрішні сили, нереалізовані можливості. Кожна людина — справді окремий світ, точніше, навіть безліч світів. І з вірусами, і з мікробами ми давно навчилися співіснувати в рівновазі. Ось де резерви розвитку. І в мікросвіті, і в макросвіті; і всередині, і поза собою.

Б-г створив людину за власним образом і подобою; але, створюючи своєю чергою штучний інтелект, людина намагається «відплатити» йому тим само. У центрі майбутнього світу має бути людина, її внутрішній світ, її комунікативні мож-

ливості. Це якщо ми правильно зрозуміємо сигнал. А коли невірнo, то він повториться в тому або іншому вигляді. Це питання виживання, тож не варто помилятися.

До і після. Це різні іпостасі, але є в них і щось спільне. Це ми з вами, коли пощастить...

Хотілося б ніжності й піклування. Але від кого ми такого ставлення чекаємо? Від медиків? Їх самих потрібно захищати. Тільки як і від кого? Від політиків?..

Як казала одна моя одеська родичка: «Не смішть мене».

Ми самі маємо подбати про себе.

А оскільки «про себе» в період смертельно небезпечної епідемії означає «про все людство», то й подумати варто всім разом. Рідкісний випадок, коли в нас і спільний ворог, і це не ми самі.

Раніше я був переконаний, що в людства існує досить потужна система охорони здоров'я, медична наука, система управління цим як на національному рівні, так в глобальному масштабі у вигляді ВООЗ. Нині я так не вважаю. Епідемія поширюється з грудня 2019 року, вже минуло 5 місяців. А що нам за цей час порекомендували усі ці «органи»: захисні маски, соціальну дистанцію і... миття рук. І чесно пишуть — специфічних ліків, щеплень немає, лікуйте, як вийде, тобто симптоматично. А головне — карантин. Хто не в курсі, це слово походить від італійського «куарента», в перекладі — «сорок». Отож, через сорок днів усі, кому судилося, помруть, а кому не судилося, виживуть. Горезвісний карантин зруйнував економіку, позбавив мільйони людей роботи, але

епідемії не зупинив. Нині всі з острахом чекають другої хвилі.

Чому ж усе так кепсько? Ми що, нічого не знали? Навпаки, давно передбачали. Зазирніть до будь-якої фільмотеки — скільки там картин про майбутню епідемію! Виходить, здогадувалися? Чому ж не вжили адекватних заходів або робили занадто мало? А нам власні чвари ближчі, ніж здоров'я усього людства. Погано це може закінчитися.

Відчуваю, така відповідь природи може бути аж ніяк не останньою. Усі ми знаємо, що наша політична система, принаймні та її частина, яка називає себе демократичною, створила три гілки влади: законодавчу, виконавчу й судову. Формально вони незалежні одна від одної. Проте, що авторитарніша влада, то більше вона залежна від цієї самої влади. Напевно, нам потрібно остаточно розпрощатися з ілюзіями з приводу здатності можновладців захистити нас від цієї та майбутніх епідемій. Потрібно створити реальну четверту владу — систему Глобальної охорони здоров'я та забезпечити її цілковиту незалежність від політиків. (Останні — також люди й навіть хворіють іноді не лише для покращення власного іміджу.) ВООЗ для цього не годиться, вона навіть правильну статистику не спроможна надати. Крім того, згадана організація вельми залежна, несамостійна, перетворилася на бюрократичну структуру. Роль ВООЗ у відсічі атаки вірусу COVID-19 абсолютно несумірна з витратами на її утримання.

Гадаю, слід запитати всіх і кожного. Ми всі створюємо наш людський світ і маємо право на життя. Ми не лише окремішні індивіди, ми не тільки країни,

нації, міста й села. Ми люди, людство. У нас має бути колективний інстинкт самозбереження, інакше зникнемо, як зникало до нас безліч видів живого.

Ми думали, що основні проблеми — забруднення й потепління, але проблем виявилось значно більше.

Ні, нікого не потрібно буде заганяти силоміць до цієї організації, чи асоціації, або вже як її назвуть у майбутньому, — усе суто добровільно, але в день прийдешній, можливо, тих інших (хто не захоче) і фізично не буде. Це всі мають усвідомити абсолютно чітко.

Якщо почнемо відраховувати на майбутнє життя бодай стільки, скільки відраховували на майбутню смерть (військові витрати), то й проживемо довше, й будемо багатшими, вже повірте мені...

А ви як думаєте?

Європа починає відкривати кордони, але наразі тільки внутрішні. З'явилися надії ухопити бодай шматок від туристичного сезону, що неабияк постраждав. Ясна річ, в туризмі працюють десятки мільйонів чоловіків і жінок. Добробут величезної кількості мешканців Старого Світу ґрунтується на інтересі людей до пам'яток країн, які входять до європейської спільноти. І вірус, справді, начебто відступає. Дивлячись на європейців, починають знімати обмеження й ті країни, де епідемія ще в розпалі. Схоже, пріоритети змінюються — зупинення економіки вже призвело до масового безробіття й повсюдного занепаду суспільного виробництва. Настають важкі часи, чий наслідок відчуватимемо ще довго.

У цій, потрібно чесно сказати, катастрофі було чимало дивного. Дійсно, досі немає правдивої інформації про походження вірусу. Медична спільнота майже одноголосно переконує нас у тому, що він природного походження, а всі дивні збіги з багаторічними науковими розробками стосовно його створення й адаптації до людського організму — це так, випадковість. Можливо, й випадковість, але «коли щось має вигляд качки, плаває, як качка, і кахкає, як качка, то це, ймовірно, і є качка». До того ж якщо збігів більше, ніж один, то, напевно, вони не випадкові. Це питання має велике значення для прогнозування нашого майбутнього. Якщо вірус є штучним утворенням і не пройшов природного еволюційного відбору, то термін життя його незначний, він дуже швидко мутуватиме, старітиме, з людської точки зору, й незабаром зникне або збережеться в незначній кількості, недостатній для досягнення епідеміологічного порогу. По правді кажучи, й вакцину від нього неможливо буде винайти. Утім, вона й не знадобиться. Але зверніть увагу, що від початку епідемії й до її фактичного припинення в кожній країні допоки минав приблизно однаковий час, незалежно від рівня жорсткості внутрішніх карантинних заходів та їхньої тривалості (приблизно три місяці). Наразі незаангажовані європейські медики відзначають істотне зниження летальності у хворих саме наприкінці цього періоду. Однак, якщо цей вірус «дикий», то він просто так не зникне, хоча вакцину тоді розроблять досить швидко. Що тут для людства краще, а що гірше, — не маю права судити. На мою думку, однаково погано.

Іншою дивиною є наша психологічна невідгодованість до пандемії, самозабутнє нагнітання паніки засобами масової інформації, поява своєрідної моди на цю хворобу. І справді: скільки політиків, артистів, відомих людей відзначилися тут. Це відразу збільшувало кількість прихильників, надихало послідовників. Чи всі вони насправді хворіли? Але Б-г їм суддя. Водночас, як і в будь-якій формі суспільного життя, відразу ж з'явилися й скептики, котрі не повірили в реальність недуги й відчайдушно наполягали на своєму. Втім, хворіли і ті, хто вірили, і ті, хто не вірили.

Дивним є й те, що в період епідемії не виявилось ефективних ліків. Як так? Стільки років із цим вірусом працювали, а ліків не створили? Або створили? З цим потрібно розібратися. Ну гаразд, а як бути з майже блискавичним поширенням захворювання по планеті? Навіть у «найглухіших» куточках, навіть у джунглях Амазонки, навіть на відокремлених островах і серед нечисленних племен Африки? Сподіватимемося, нащадки з'ясують, якщо будуть нащадки, звісно... Бо все це вельми нагадує війну всіх проти всіх. Маю надію, що тут я помиляюся, проте повинні ж ми все-таки думати не лише про приємні відчуття, пов'язані з інстинктом розмноження, а й про збереження виду *Homo sapiens*. Що для цього потрібно? Абсолютно нова система охорони здоров'я, спрямована на підвищення рівня суспільного здоров'я. Усі вірусологічні роботи й дослідження мають контролюватися громадськістю та провадитися заради суспільства. Тут не повинно бути жодних приватних інтересів, тільки

інтереси усієї людської спільноти. Відповідно слід розподіляти й фінансування. Де нині усі наші найвищі міжнародні органи управління? «Нема їх, і все дозволено». Найістотніше в пандемії постраждали найсильніші та найбільш технологічно розвинені держави: США, Китай, країни Євросоюзу, Росія, Бразилія. Хіба це не привід створити нову структуру громадського здоров'я, єдину в усьому світі й на всіх рівнях управління; сконцентрувати людські, матеріальні та інтелектуальні ресурси, розробити нові протоколи лікування небезпечних захворювань, узяти під контроль якості лікування й збереження Людини?.. Усі національні системи охорони здоров'я мають стати ланками єдиного механізму, незалежно від джерел фінансування. Політики, люди, котрі керують нашою політичною системою, агов, де ви? Ось вам глобальне завдання, тема для ваших виборчих програм. Це важливіше від наших поточних турбот і нехай не відразу, але приведе до бажаного результату.

Отже, епідемія триває, але більшість розвинених країн починають вельми швидко скасовувати особливі й надзвичайні карантинні заходи, виходячи з того, що наслідки карантину можуть бути важчими, ніж у самої епідемії. Чи потрібний він був? Майбутнє покаже, хоча вже зараз є обґрунтовані сумніви з цього приводу. Проте історія не визнає умовного способу. Залякані «експертами» уряди вже здійснили цей трагічний крок, переступили певну межу й нині думають, як би повернутися назад. Однак назад завжди важче. Це знають гінекологи, спелеологи, альпіністи й представники багатьох інших професій, а ось

політики, виходить, не знають. Втрати в економіці в будь-якому разі будуть зіставними з наслідками світової війни, а за умови повторного спалаху епідемії — й значно більшими. Тільки от переможців у цій «війні» наразі не бачимо. Принаймні це не ми з вами. Примусове зупинення економічних процесів, цілком природно, спричинило масове безробіття серед населення, банкрутство підприємств і організацій. Відповідно, різко знизився рівень життя значної кількості людей різних національностей, віри й кольору шкіри. Популісти зажадали від політиків не допустити зниження життєвого рівня, а ті раді старатися й успішно запустили неконтрольовану емісію грошових знаків. До чого це призведе — зрозуміло навіть неспеціалістам. Правильно, до інфляції. Причому співвідношення між курсами валют можуть змінитися не надто сильно, оскільки випуском незабезпечених грошей займаються нині всі. Однак наслідки цього побачимо незабаром у вигляді зростання цін на товари й послуги. Сумно й те, що економіка втратила темп, видимі орієнтири розвитку; вона відновлюватиметься вкрай повільно. Підвищення цін на ринку відбуватиметься на тлі різкого зниження попиту, а це, відповідно, створить надлишок товарів і в циклічному режимі знову спричинить зупинення виробництва й послуг. Якщо це не повномасштабна криза, то що тоді?

На тлі руйнівних для економіки явищ і зниження доходів населення, як і належить, зростають радикальні настрої лівого й правого штибу. Це, цілком імовірно, знищить нинішню політичну систему або різко посуне її в бік авторитаризму.

Уже нині у розвинених країнах розпочалися превентивні атаки на повноваження правоохоронних органів — природного бар'єра радикалізмові. Так, поліціанти, звісно, аж ніяк не ангели, проте придивіться до їхніх супротивників. Хіба вони набагато кращі?..

Отже, що ми з вами маємо в «сухому залишку»? Маємо повномасштабну кризу планетарного масштабу, котра здатна украй небезпечно прискорити суспільно-економічні й соціально-політичні зміни в людському соціумі та світовій економіці. Які ж можна запропонувати «ліки» від наслідків Пандемії? Спершу відповімо на запитання: хто створює всі ці проблеми? Люди, ясна річ. Вони самі для себе — джерело всіх подальших неприємностей. Утім, як і досягнень. Тому потрібні інші люди, яким можна буде довірити розв'язання цих надскладних завдань. Бюрократизм і формалізм знищили науку; корупція й політиканство зруйнували царину управління суспільством. Мають прийти інші керманичі. Не задля популярних гасел або задоволення інстинкту влади. Не задля доходів або задоволення власного самолюбства. Не заради себе — заради нас із вами. Служіння суспільству — це така само важка праця, як і служіння релігії або науці. Марнославство й егоїзм тут неприпустимі, як і реклама, пиха. Гадаю, настає час не політичних, а професійних урядів. У демократичний спосіб маємо обирати тільки органи представницької влади. Управляти ресурсами, програмами й усією економікою в цілому повинні фахівці. Зараз їхній час. Широкому загалу мають бути не цікаві їхні імена, родичі, біографії й розміри прибутку.

Головне — ці люди повинні досягати результатів. А вже цілі, програми та механізми контролю нехай розробляють і здійснюють демократичні представницькі органи влади.

Я свідомо не зупиняюся на деталях, але ж «диявол, як ви знаєте, саме в деталях». Однак не це ставлю нині за мету. Мені хотілося просто донести до вас основну думку: знайдімо таких людей, і це буде шлях до розв'язання наших спільних проблем.

У науковому й медичному середовищі, а також у засобах масової інформації триває дискусія на тему контагіозності вірусу COVID-19. Категоричних заяв начебто ніхто не робить, оскільки обґрунтованих даних, як зазвичай зауважують, немає. Однак висловлюють різні думки. Деякі, в основному близькі до програм ВООЗ медици й журналісти, говорять про невисокий ризик заражень від вірусів на предметах та поверхнях за умови дотримання карантинних норм — носіння масок, знезараження рук і навколишньої території, дотримання соціальної дистанції 1,5–2 метри. Інші припускають, що «підступний» вірус набагато довше живе в повітряному середовищі, особливо в погано провітрюваних приміщеннях, а також на різних предметах, на які він (вірус) потрапляє, зберігаючи високу контагіозність. Відразу, щоправда, виникає запитання: «А чому їх, цих науково обґрунтованих даних, власне, немає? Час уже, здається, визначитися». Все-таки досліджують коронавіруси давно, і в суспільстві існує думка, що і COVID-19 був раніше науковцям

добре відомий. За умов ретельного замовчування цієї теми підозри можуть тільки наростати. Але коли вже склалося так, як є, то чому не висловити б власну думку стосовно такого актуального питання, і не тільки щодо нього?..

Справді, вірус надзвичайно малий, тому цілковито ізолюватися від нього людству важко, якщо й не неможливо. Однак у природі навколо нас вірусів достатньо; на думку деяких науковців, природа взагалі жива. Якщо цей вірус новий і наша імунна система наразі не захищає нас повністю, значить, просто потрібно знизити рівень впливу вірусу на людину. Тому карантинні заходи, безумовно, допомагають. Ну а їхня глибина вже залежить від розв'язуваних завдань і тісно пов'язана з наявністю ресурсів. До речі, щодо останніх: їх створюють в результаті повноцінного функціонування економіки, іншого шляху немає. А отже, такий метод, як повне зупинення економічних процесів під гаслом карантинних заходів, принципово не працює. Так можна померти вже не від вірусу — від голоду. Рівень запобіжних заходів у планетарному масштабі, поза сумнівом, має бути визначений ВООЗ, утім ані раніше, ані тепер цього не сталося. Усі рішення (або принаймні їхню значну частину) делегували політикам і органам охорони здоров'я країн і регіонів. Тому кожен «старався» як міг, озираючись на переляканих небезпечною пошестю сусідів. Унаслідок таких хаотичних і імпульсивних дій маємо повномасштабну економічну, політичну й соціальну світову кризу. Економічні збитки від неї незмірно перевершають прямі втрати від самої епідемії. Звісно, не годиться

казати про людські життя в економічному плані, але все-таки: людина смертна, це неминуче. Щорічно на автошляхах у світі гине понад мільйон двісті тисяч осіб, але це нікого ще не зупинило від того, щоб сісти за кермо й поїхати на роботу. І автівок наразі повністю не заборонили (хоча спроби були). Так от і під час пандемії не варто цього робити. Карантинні заходи — будь ласка, але за єдиними правилами, а працювати треба й надалі. Саме ці єдині правила — найважливіше тут. Нині навіть статистика летальних випадків не є єдиною, отже, дані не можна порівняти й зробити правильні висновки. Тоді природним чином виникає запитання: а де все-таки специфічні ліки та щеплення? На сайтах ВООЗ продовжує «красуватися» інформація, що їх немає. Це така в нас глобальна система охорони здоров'я? Над чим стільки років працювали науковці? Можливо, ви чекаєте, коли більшість населення, мільярдів так приблизно зо п'ять, перехворіє й утвориться колективний імунітет? Боюся, занадто дорого (в усіх можливих сенсах) нам обійдеться таке рішення. Простий і найбільш неправильний метод боротьби з епідемією — це про всяк випадок усе заборонити. Людина — соціальна істота й ізольованою від суспільства бути не може. Ізоляція (ув'язнення, заслання) в будь-якій країні й за будь-якого законодавства завжди вважалася покаранням. Так у чому ж завинило все людство? Чи не в цьому причини численних громадських заворушень, що відбуваються останнім часом? Повний карантин можливий лише у виняткових випадках в осередках вибухових інфекцій. Його

можна впроваджувати тільки на певний період і з обов'язковим оголошенням надзвичайного або воєнного стану в регіоні. А інакше, вибачте, чим можна пояснити громадянам масове порушення їхніх прав і свобод? До речі, саме тому в країнах із демократичними традиціями управління суспільством епідемія протікає набагато важче, ніж у державах з історично авторитарнішими режимами. Там і борються з нею ефективніше, оскільки населенню не звикати, що керівництво думає за нього, та й традиції покори даються взнаки...

Так от, доходимо до найголовнішого: на жаль, наявна нині світова система охорони здоров'я не пристосована до швидкої та оперативної боротьби з небезпечними епідеміями й потребує реорганізації під контролем громадськості. Це в перспективі. А для того, щоб не вимерти вже від цієї епідемії, потрібно негайно створити під егідою ООН або іншої серйозної міжнародної організації тимчасовий Комітет із надзвичайними повноваженнями й фінансуванням для розв'язання поточної глобальної проблеми й негайно розпустити його після виконання поставлених завдань. А в іншому разі нас чекає тривала епопея без особливих надій на остаточний успіх. Не хотілося б нікого лякати, але деякі епідемії смертельно небезпечних захворювань у минулому тривали впродовж століть.

Здоров'я Вам!

ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ

«Новий Декамерон» Бориса Фінкельштейна як виклик пандемії COVID-19

Поява твору «Новий Декамерон, або Оповідки біля каміна» Бориса Фінкельштейна знакова в літературі з огляду на те, що задум книжки виник під час пандемії коронавірусу COVID-19, яка охопила спершу Китай у грудні-лютому 2019–2020-х рр., а згодом і всю планету.

Назва книжки, що складається з 10 глав-оповідань, відсилає до «Декамерона» Дж. Боккаччо, який написав свій твір під час епідемії чуми у Флоренції. Літературознавці звертають увагу в Дж. Боккаччо на «певні риси близькості до Данте: це сто пісень «Комедії» і сто новел «Декамерона», а головне, і там і тут — історії про *реальних* людей, історії про людей далеко не *ідеальної* поведінки, історії, які викликають у Боккаччо гаряче *співчуття* або толерантне ставлення. У цьому і полягає ренесансний гуманізм Боккаччо: не поспішати

з осудом, виявляти терпимість і великодушність до людської долі.

«Боккаччо перший починає акцентувати на стосунках людей по горизонталі» (тут і далі цитую за: Шалагінов Б.Б. Зарубіжна література: Від античності до початку XIX ст.: Історико-естетичний нарис. Київ: Вид. дім «КМ Академія», 2004, с. 162).

Особливе планетарне співчуття, моделі гуманізму та історизму представлено і в історіях Б. Фінкельштейна. Обидві книжки — «Декамерон» і «Новий Декамерон...» — спроба утвердити ідею, що література (художнє слово) може протистояти фізичній реальності й здатне перемогти пандемію.

У десяти оповіданнях Б. Фінкельштейна події відбуваються на швейцарському курорті, коли ввечері після денних катань люди збираються разом, аби розповісти історії. Задум типологічно подібний до ситуації з «Декамероном» Дж. Боккаччо, коли юнаки і юнки вирішують «самоізолюватися» на віллі, щоб розповідати кумедні історії й урятуватися від чуми у Флоренції. У «Новому Декамероні...» більшість персонажів належить до аристократичного прошарку, принаймні про це свідчать історії їх далеких родичів; вони мають чималий життєвий і професійний досвід, а доля дарувала їм можливість пережити те, що не вдається визначити в координатах фізичної (чуттєво осяжної) реальності. Ідеться про *випадкові невинуватковості*, химерні збіги, «голоси з минулого», галюциногенні зустрічі, котрі в кардинальний спосіб змінили долю героїв.

Важливо, що Б. Фінкельштейн створив свою книжку за канонами сучасної літератури: вона самоіронічна й іронічна, в ній представлено представників різних культур (книжка транскультурна в своїй суті), толерантна до «Іншого» (імпліцитно введено тему гомосексуалізму), у ній відбувається переосмислення «постмодерного сумніву» й утверджується ідея нової щирості, яка протистойть концепції постправди.

«Новий Декамерон» — це сучасний твір, у якому перетинаються голоси минулого й сьогодення, голоси Європи, США, Ізраїлю, СРСР, Італії початку доби Відродження... Кожна історія (зокрема з 1-ї до 8-ї) містить напружений драматизм, властивий новелам, динамічне розгортання подій, випадкові зигзаги долі, несподіваний фінал та інші риси новелістичного художнього мислення. У 9-й та 10-й історіях помітний філософсько-публіцистичний нахил, алегоричність і (візіонерська) прогностичність суджень оповідача, який виводить побачене, почуте, пережите від відпочивальників на метафізичний рівень, здійснюючи узагальнення, які мають понадчасову цінність і виявляють перебіг історії на макрорівні. Тобто в оповіданнях зображено мотив «інтелігібільності» історії як такої, що має *телеологію* (цілепокладання), вищу волю, заданість: передусім ключовою закономірністю є те, що період пандемії неминуче має позначитися на глобальній зміні в житті людства, переформуванні індустрій, а також спричинити духовне піднесення, яке в часи італійської чуми за життя Дж. Боккаччо, на думку оповідача, спричинило появу Ренесансу в Європі.

Якщо для «Декамерона» Дж. Боккаччо властива, на думку Б. Шалагінова, «десакралізація» (Шалагінов, с. 163), то в книжці Б. Фінкельштейна маємо спробу вписати вервечки подій у долях персонажів у модель «трансцендентальної історії», яка дає підстави вірити в невідповідні збіги й загалом у Долю, яка у вигляді «жіночої руки» з'являється в першій новелі. Так, якщо в новелі в «Декамероні» (IV, 2) відбувається глузування з наївності Лізетти, яка вірить у те, що хтивий ченець — це архангел Гавриїл, то в розділі «Завжди знайдеться жіноча рука», навпаки, утверджується здатність людини зустрітися з *Долею*. В самій назві тут відчутна іронія, взята, до речі, з вірша Є. Євтушенка.

Всегда найдется женская рука,
чтобы она прохладна и легка,
жалее и немножечко любя,
как брата, успокоила тебя.

Містична (галюциногенна) лінія посилює відчуття *трансцендентального, метафізичного*, яке може промовляти до людей, постаючи маячками, котрі поєднують світ фізичний і тонкої матерії. Таким *маячком* може слугувати, наприклад, годинник, який починає приносити барменові нечуваний успіх:

«Там навіть написано на зворотному боці «На щастя!». Після цього мені в усьому щастило. Підфартило й зараз фартить».

«Тоді продай назад годинник, — кажу я. — Плачу в десять разів більше з урахуванням інфляції».

«Ніколи,— відповів він.— Це була моя найкраща інвестиція. Я з ним не розлучаюся».

Історіям Б. Фінкельштейна властивий *гуманізм*, подібно до *ренесансного гуманізму* Дж. Боккаччо. Проте сьогоднішній гуманізм дає підстави вірити в Долю, у визначеність, що вищі сили ніколи не зроблять так, щоб людина, якій визначено певне життя, загине, не здійснивши потрібної місії. Так відбувається в другій історії «Лист із того світу», у якій ідеться про загадкового спонсора (Ріккардо), котрий виявляється рідним дядьком Джузеппе (головного героя історії), щоправда, Ріккардо у стані афекту убив батька Джузеппе. Ріккардо тікає до США й до кінця життя надсилає кошти, щоб підтримувати своїх родичів. Вершинним у плані гуманізму є й третя історія, де порушено трагічні сторінки винищення євреїв нацистами під час Другої світової війни.

Науковці звернули увагу, що в Дж. Боккаччо «найчастіше серед його персонажів трапляються купці — у 28 новелах» (Шалагінов, с. 162). У «Новому Декамероні...» маємо чимало персонажів, яких можна було б назвати спадкоємцями «купців», про яких пише Дж. Боккаччо, проте герої «Нового Декамерона...» «не прості» бізнесмени: «Люди тут не прості. Проста людина ніколи не буде регулярно і постійно витрачати стільки сил, часу і коштів на можливість займатися тим, що у звичайному житті їй ніякої користі принести не може. До того ж, ще й із ризиком для власних рук, ніг та інших частин тіла». Нові «купці» ХХІ століття мають інший вияв, як-от герой першої історії, життя якого припадає на зміну світової геополітики: розпад

СРСР, інфляцію та гіперінфляцію, які позначаються на особистій траєкторії життя чоловіка, пошуках заробітку, щоб підтримати не лише себе й родину (героеві притаманний вияв гуманізму, етики й відповідальності).

Так, ті, хто розповідають історії під час швейцарського відпочинку, мають статус своєрідних «купців», які заробили кошти, щось продаючи (ресурси, технології чи знання). Оповідання, з яких створено «Новий Декамерон...», репрезентують такі історичні періоди, у яких показано світові геополітичні зміни: розпад СРСР, Друга світова війна, Перша світова, чума в середньовічній Італії... Йдеться про зображення межових (лімінальних) станів, які мають глобальне значення для людства, проте особливості протікання цих планетарних процесів простежено на долі однієї людини. У такому разі «Новий Декамерон...» є не лише художньою ревізією минулого, а й спробою створення футурології, «футурошоку», перефразовуючи Е. Тоффлера. Йдеться про аналіз минулого задля формування можливої лінії розвитку майбутнього, яке вже, напевно, десь існує, бо в хронотопі «Нового Декамерону...» все, що існує в думці й слові, уже існує. Отже, йдеться про створення реальності в режимі альтернативної історії. Гумор у Б. Фінкельштейна має місце (зокрема, і в назвах історій, як-от «Любов онлайн», проте він поступається, на відміну від твору Дж. Боккаччо, центральній стратегії письма: важливо змінити теперішнє, поставити крапку в коронавірусній пандемії.

Як зауважують дослідники, «Боккаччо не придумав майже жодного сюжету збірки. За джерело

йому правила книжка анекдотів італійською мовою «Новелліно». Серед персонажів тут знаходимо багато реальних осіб: тут королі сицилійські Фрідріх I, Фрідріх II та Гвільгельмо II, неаполітанські Карл і Роберт Анжуйські, арагонські і сицилійські Педро і Філіппо, Вільгельм II Шотландський, Філіп Кривий Французький та ін.» (Шалагінов, с. 162). У «Новому Декамероні...» Б. Фінкельштейна згадано значну кількість історичних (політичних і культурних) діячів (Король Бельгії Леопольд III, Козімо Медичі, поет Ієхуда ха-Леві і «великий бард» В. Шекспір), які постають частиною загальної макроісторії. Проте не так важливо, чи реальні прототипи персонажів, які розповідають історії в книжці Б. Фінкельштейна, чи це продукт хudoжнього синкретизму *реального* та *вигаданого*. Важливо, що ці історії мають потужну здатність сприйматися як *вірогідні* і їм притаманна візуалізація як риса, що забезпечує співучасть читачів у тому, про що йдеться. Інколи ти реально уявляєш розмови між персонажами, їх внутрішній стан, погляди й внутрішній динамізм.

«Новому Декамерону...» Б. Фінкельштейна властива візуальність: історії могли б бути екранізовані. Їм притаманна динамічність, сюжетна напруга, інтрига «з минулого». Крім того, йдеться про сучасні сюжети, за якими спостерігаєш, як формувався світ у різних куточках планети бодай за останнє сторіччя. Книжка з 10-ти розповідей містить потужний гуманізм, який засвічує антропологічну цінність: вона передусім *про людину*, про те, що робить із мешканців планети справді людей (здатність жертвувати собою, перемагати труднощі,

підтримувати інших, шукати себе й своє коріння, готовність подивитися в очі власній Долі...). Ці історії транскультурні, бо в них показано, що світ XX й XXI століть мінливий і неодноримний, але лінії його мапи проходять там, де пам'ять зберігає спогади про катастрофи й падіння, закарбовані в колективній пам'яті.

Персонажам «Нового Декамерону...» співчуваєш, бо навіть убивство Ріккардо власного брата викликає неоднозначні емоції, подібно до історій, які розповідають (й проживають знову) грішники в «Пеклі» Данте Аліґ'єрі. У цьому виявляється особливий гуманізм, який вивисує читача над конфліктами побутового характеру, переконуючи, що людина *цільна* саме в своїй *двоїстості* на моральну і гріховну природу.

У повісті «Новий Декамерон...» історію людства показано як таку, де здоровий глузд брав гору над деструктивними тенденціями й бажанням знищити одне одного. В цьому й виявляється «метафізичний гуманізм». Людство в різні періоди вдавалося до воєн і знищення представниками одних спільнот інших, проте за найстрашніших трагедій здатність до самозбереження брала гору, як у третій розповіді «Голос крові»: «Варто відзначити, що абсолютна більшість бельгійців не схвалювала расистську політику фашистської Німеччини та підтримувала, як могла, єврейське населення, часто-густо рятуючи його від знищення. Причому йдеться не лише про простих громадян, а й про видатних політиків, ієрархів католицької церкви. Навіть очільник окупаційного режиму німецький генерал Александер фон Фалькенгаузен сприяв

звільненню багатьох євреїв від депортації, що допомогло йому отримати помилування після засудження на тривалий термін».

Загалом від першої історії й до останньої «Новому Декамерону...» властива віра в людину, віра в Провидіння, в те, що світ розгортається в часі за певним планом, який досі людина не може збагнути. Проте цей план є, і він керує розвитком «великої історії», передбачаючи, що часом відбуваються «збої», які є чинником самовдосконалення й розвитку на іншому щаблі технологічного або ж загалом морально-інтелектуального розвитку. Природа в історіях бере гору, навіть якщо мається на увазі й «біологічна природа», яка, проте, стосується царини несвідомого, «генетичної пам'яті». Герой третьої історії (Отто-Давид) уже в дорослому віці здійснює «археологічне дослідження» власного родоводу й вирушає до Ізраїлю. «Мені було вже 24 роки. За рік я закінчив Університет і повідомив батькам, що їду до Ізраїлю познайомитися із землею, із якої вийшли мої предки».

«Новий Декамерон...» — подія в світовій літературі, оскільки в ньому акумульовано досвід трагічної пам'яті, що стосується героїв з різних частин світу. Волею долі вони сходяться в одному просторі, щоб оприявнити власні ідентичності, які стають «наративними». Проте кожна з них містить свій комплекс тем і проблем, які дають уявлення про історичну динаміку в універсальному вимірі.

На думку дослідників, «основну творчу парадигму Боккаччо ми можемо визначити як переосмислення психологічно-поведінкового стереотипу.

<...> Боккаччо не обов'язково когось висміює; він виражає радість духовного звільнення від старих середньовічних страхів і обмежень» (Шалагінов, с. 163). Проте якщо в «Декамероні» Дж. Боккаччо ідеться про «переосмислення психологічно-поведінкового стереотипу» (за Б. Шалагіновим), то в книжці Б. Фінкельштейна ідеться про репрезентацію тих ситуацій, які так само руйнують «психологічно-поведінковий стереотип» (починаючи від першого героя, який зустрічається з Майєю), щоб вивести людину на усвідомлення всього, що відбувається з людством, під іншим кутом зору.

Нова пандемія — це частина глобальної макрокосмічної програми, яка має реалізувати кардинальну зміну світоглядних матриць, настанов, психологічних стереотипів, щоб людство здійснило, за І. Кантом, «якісний стрибок» у плані морально-інтелектуального розвитку. І в цьому «Новий Декамерон...» має важливе антропологічне значення для сучасної літератури, яка випереджає реальність або ж є іншою реальністю, котра має не меншу достовірність, ніж реальність фізичних взаємодій і хімічних реакцій.

Дмитро Дроздовський,
*головний редактор
журналу «Всесвіт»*

Коли в українській періодиці (журнал «Всесвіт») і на деяких сайтах почали публікуватися ще тільки фрагменти майбутньої повісті «Новий Декамерон, або Розповіді біля каміна», вона відразу викликала чималий інтерес і за кордоном. Зокрема, розділ «День десятий. «Хто має вуха, нехай почує» протягом кількох місяців був перекладений на багато мов. Його друкували іноземні журнали, газети, з'явився він і в електронних виданнях.

Отримавши ці переклади, ми вирішили до- речним декотрі із них розмістити у цій книжці. Це ж своєрідні коментарі, оцінка в інших країнах нової повісті нашого українського письменника.

Борис ФИНКЕЛЬШТЕЙН

НОВЫЙ ДЕКАМЕРОН, ИЛИ РАССКАЗЫ У КАМИНА

День десятый.

«Имеющий уши, да услышит...»^{*}

Задул сильный ветер. Длинные шлейфы снежной пыли поднялись над вершинами гор. Кататься можно было только в закрытых от ветра местах. Дорогу замело, заметно похолодало. «Где оно, это глобальное потепление?» — подумал я, поеживаясь.

Рано потемнело, и ужин тоже был раньше. А после стаканчика «кьянти» камин потрескивал особенно уютно. Все поглядывали друг на друга. «Ну, кто сегодня самый храбрый?» Затянувшееся молчание прервал пожилой итальянец:

— Мое имя Антонио. Я священник католической церкви в Милане. Рукоположен в сан довольно позд-

^{*} Из «Откровения Иоанна Богослова» (Апокалипсис).

но — в тридцать лет, а сейчас мне уже под шестьдесят. На горных лыжах катаюсь с детства. Церковью это не возбраняется, потому езжу ненадолго зимой. А дома служу литургию, преподаю богословие в католическом университете Святого Сердца. В сфере моих интересов — история церкви, порядок богослужений и многое другое. Сложные философские, исторические и богословские вопросы — это высокая наука, но есть еще и проблемы, волнующие простых людей на житейском уровне, что тоже входит в функции моего служения. А в свое время я был женат и счастлив. Она ушла от меня навсегда еще совсем молодой, попав в автомобильную аварию. Именно тогда я принял решение посвятить себя церкви. После рукоположения на меня, как и на других служителей церкви, распространилось действие целибата*. Поэтому детей не имею, ближайшие родственники — мои племянники.

Много лет я наблюдаю окружающую жизнь во всех ее проявлениях. Ко мне со своими вопросами и проблемами обращаются прихожане. Со временем я стал делать определенные выводы из этого потока информации. Все-таки я еще и ученый. В сфере моего особого внимания всегда находилась книга «Откровения Иоанна Богослова», или как ее еще называют — «Апокалипсис». Автор — апостол Иоанн, сосланный на остров Патмос во второй половине первого века от Рождества Христова. И церковь рассматривает «Апокалипсис», как пророческую картину о последних временах мира и событиях, которые совершатся перед Вторым Пришествием Христовым на землю и при открытии Царства Славы, угото-

* Целибат — обет безбрачия.

ванного всем истинно верующим христианам. Жестокие страницы реальной земной истории не раз подвигали верующих считать, что именно время, когда они живут, как раз на границе Второго Пришествия. И они искали в окружающем мире признаки приближающейся последней битвы Добра со Злом. Действительность иногда выглядела очень похоже, но потом неизменно следовало восстановление разрушенного бытия.

Понятно, что с возрастом у каждого из нас неизбежно возникает предчувствие своего личного Апокалипсиса. Поэтому, возможно, у «Откровений» так много разных толкований, написанных, как правило, исследователями очень почтенного возраста. Но вот сейчас совсем особый период. Очень похоже, что человечество приближается к завершению своей Программы. Меняются условия жизни на планете Земля. Создание Всемирной сети привело к необратимым изменениям отношений в обществе, планетарному объединению разнообразной информации, баз данных, знаний, интеллектуальных возможностей. В прежние времена упор делался на развитии личности, индивида, именно он был носителем знаний, создателем новой информации. Теперь все есть в Сети, достаточно туда заглянуть. Правда, информация не всегда правдива, но это уже не является основным критерием. Развитие цифровых технологий может в скором времени привести к возникновению искусственного интеллекта. То есть человек, создание Божье, живущий по установленным для него правилам, сам пытается создать нечто, которое будет функционировать по созданной уже им программе. По крайней мере на начальном этапе, а там кто знает, чем будут руководствоваться в своих действиях создания человеческие. Это какое-то новое эволюционное изменение, но скорее всего, попытка изменить самого человека.

Согласно Библии, предвестники последних событий нашего Мира — четыре всадника Апокалипсиса. Они появляются друг за другом, каждый после открытия очередной печати — первых четырех из семи печатей книги «Откровения».

Существуют разные мнения, что олицетворяет каждый всадник, но наиболее часто их называют: «Чума, Война, Голод, Смерть». Чума едет на белом коне, этого всадника иногда еще называют Завоеватель; Война — на рыжем коне, другое имя — Раздор; Голод — на вороном коне; Смерть — на бледном коне. Господь призывает их и наделяет силой.

В двадцатом веке многие считали, что грипп испанка — это и есть библейская чума, а потом были и война, и голод, и смерть. Но нет — это прошло. Однако радикальные изменения в человеческой цивилизации к концу двадцатого века опасно ускорились, возникли многочисленные новые угрозы как рукотворные, так и природного характера. Вот сейчас, гляжу я, и кажется мне, что снята первая печать и скоро увидим мы всадника на белом коне. В далеком Китае в конце декабря возникла откуда-то новая опасная инфекция, и похоже, она будет двигаться в нашу сторону, захватывая весь мир.

Сейчас объясню, на чем основаны мои предположения. Среди святых книг и богословских текстов есть канонические, общепризнанные, а есть апокрифические разной степени достоверности. Апокалиптические тексты известны с давних времен. Некоторые из них одновременно вошли и в список канонических (так, например, книга Еноха — в состав Эфиопской Библии). Но весь вопрос в сроках. Древние апокрифические тексты еще дохристианских времен говорят о датах Страшного суда. Варьируются они от восьми до десяти тысяч лет от со-

творения мира. Источники не канонические, не вошли в состав Ветхого Завета, поэтому мы можем принимать это или нет — все зависит от веры. Но стоит ли их вообще игнорировать? Напомню, что в Католической церкви общепринятым является мнение, что сотворение Мира произошло от 4713-го до 4004 года до Рождества Христа. Посчитать, так и немного уже осталось, учитывая достаточно длинные сроки периодов последних дней, изложенные в книге «Откровений Иоанна Богослова».

Истина не всегда доступна человеку, а абсолютная истина недоступна в принципе и может быть получена только в откровении. Неверие, скептицизм, отрицание основ характерны для нашего времени, и это несомненно признаки морального упадка нашей цивилизации. Человек слаб и грешен. Но если проживать каждый день, как последний, с доступной нашему пониманию истиной в сердце и верой в душе, тогда все эти неизбежные события не застанут нас врасплох. Спасение людей в том, чтобы всегда быть на стороне сил добра.

С этими словами падре Антонио завершил свою проповедь — на рассказ это уже было не очень похоже. Из уважения к его сану и смыслу сказанного, никто не стал возражать. А кстати, вокруг камина сидели люди самых разных религиозных конфессий.

Потихоньку все стали расходиться. Поднимаясь в номер по деревянной резной лестнице, причудливо поворачивающей на каждом этаже в другую сторону, я подумал: «Все-таки celibat нелегкое испытание для католического священника. Тяжело мужчине одному, и печальные мысли чаще приходят ему в голову; он пессимистичней смотрит на мир. А истина? Конечно, человеку не дано ее познать в полном объеме, особенно на уровне таких вселенских понятий».

Да, я рассчитывал, что все будет хорошо. Но как же я ошибался!

Сейчас, когда дописываю этот рассказ — конец марта 2020 года, и со времени нашей встречи с падре Антонио прошло всего-то два с половиной месяца. А как изменился мир! Вот я сижу в глубокой осаде и полном карантине в своем доме в пригороде Барселоны. В Испании бушуют эпидемия, мор. Каждый день заболевают по несколько тысяч человек, многие умирают. Еще тяжелее в Северной Италии (Ломбардии), где служит падре Антонио. Искренне надеюсь, что с ним самим ничего плохого не случилось.

Эта пандемия, может быть, и не самая смертоносная в истории человечества. Летальность эпидемий оспы и холеры достигала тридцати процентов, а Черной Смерти (бубонной чумы) — до девяноста процентов. Но эта действительно вызывает у современного человека какой-то мистический ужас. Дело, наверное, в том, что эпидемия реально показала нам, как мало мы можем перед лицом серьезных испытаний. Похоже, человечество обманывалось на свой счет, высокомерно преувеличивая собственные знания и достижения. Ситуация фактически вернула нас в те времена, когда современная медицина еще не существовала. Пока мы можем рассчитывать только на возможности нашего организма и помощь друзей.

Вот он — Всадник на белом коне! Как сказано у Шекспира: «Чума на оба ваши дома»*. Прав был падре Антонио: нужно было раньше об этом думать с истиной в сердце и верой в душе.

* У. Шекспир «Ромео и Джульетта».

Возможно, время еще есть, и приняв необходимые меры, мы не увидим Всадника на коне рыжем. Пора уже человечеству повзрослеть и стать мудрее в своих делах и устремлениях, избавиться от злобы и взаимного недоверия, научиться совместно решать проблемы, которые ставит перед нами судьба, независимо от личных политических и религиозных взглядов или вообще отсутствия таковых.

Взаимная ненависть страшнее эпидемий и земных катаклизмов. Великий американский поэт Роберт Ли Фрост написал об этом так:

Одни говорят: мир умрет в огне,
Другие твердят про лед.
Я долго жил, и кажется мне,
Огонь скорей подойдет.

Но если бы кто-нибудь мне сказал,
Что дважды нас гибель ждет,
Я не удивился бы. Я узнал,
Что ненависть — толще, чем лед.

И равнодушие холодней
Вечных покровов льда.
И если для смерти не хватит огней,
Лед сгодится тогда.

Уже ясно, что пандемия изменит наш мир. Надеюсь, что в лучшую сторону. По крайней мере, я на это рассчитываю.

THE NEW DECAMERON, OR TALES BY THE FIRESIDE

Day 10.

“He that hath an ear, let him hear”

A strong wind had begun to blow. Long swirls of snow rose above the mountain peaks. You could only ski in places sheltered from the wind. The road was blocked; it was getting noticeably cold.

“Where is it then, this global warming?” I thought, huddling myself up against the biting blizzard. Maybe today we could have gathered even before supper.” It had got dark earlier and supper too was earlier. After a glass of chianti we could enjoy the agreeable crackling of the fire in the fireplace. Everyone looked at each other. “Well, who’s the bravest?” The prolonged silence was broken by an elderly Italian.

“My name is Antonio,” he began. “I’m a Roman Catholic priest in Milan. I was ordained fairly late — at thirty. I’m now nearly sixty. I been a skier since childhood. The Church does not forbid it, so in winter I make short visits to some nice places. I take services and teach theology in the University of the Sacred Heart. It’s been this way for many years. My academic interests include the history of the Church, forms of worship, and much else. Complex theological, historical

and theological questions. Highbrow stuff. But there are also problems which worry people at an everyday level. They also form part of my ministry. In my time I was happily married. She was taken from me for ever, killed in a car accident. It was after this tragic event that I took the decision to dedicate myself to the Church. After ordination, like other men of the cloth, I took an oath of celibacy, so I have no children, and my nearest relatives are my nephews.

For many years I have been observing life around me in all its manifestations. Parishioners often turn to me with their questions and problems. Over time I began to come to definite conclusions from this torrent of information. All the same, I'm still an academic. The focus of my attention, study and research was the Revelation of St John, or, as its sometimes called, The Apocalypse. Revelations was written by St John the Divine on the Isle of Patmos in the second half of the first century A.D. The Church views the Apocalypse as a prophetic picture of the last days of the world and of the events which will happen before Christ's second coming, when the Kingdom of Glory will be revealed, made ready for all believing Christians. The cruel pages of earth's history have often prompted believers to think that their time is coming, before Christ's second coming, and to seek in the world around them signs of the impending battle of Good and Evil.

Reality sometimes looked very like that, but there invariably ensued the restoration of shattered lives. Of course, as we grow older, each of us inevitably gets a foreboding of a personal apocalypse. Possibly because of this, there are many interpretations of Revelations, written almost exclusively by researchers of mature years. But right now is a special period. It looks very much as if Mankind is palpably approaching the conclusion of its programme. Living conditions are changing on planet Earth. The creation

of the world wide web has led to irreversible changes in societal relationships, and to the planetary unification of a variety of information, data bases, knowledge and intellectual possibilities. In former times the emphasis was on the development of the personality of the individual; he it was who was the bearer of knowledge, the creator of new information. Today everything is on the Net; you just have to look there. True, the information is not always accurate, but that is not a basic criterion for its assimilation. The development of digital technology can, in a short space of time, lead to the rise of Artificial Intelligence. That is to say, Man, the creation of God, living by principles set down for him, tries to create something which will function according to a programme which he himself has created. At least, in the initial stages, but then who knows what mankind will be guided by in its actions. This is a kind of evolutionary change, or rather an attempt to change mankind itself.

According to the Bible, the heralds of the last days are the Four Horsemen of the Apocalypse. They appear one after another after the opening of each seal — the first four seals of the seven seals of Revelation.

Opinions differ as to what the horsemen personify, but they are most often called Pestilence, War, Famine and Death. Pestilence rides a white horse and is sometimes called The Conqueror. War rides a red horse and is sometimes called Discord; Famine rides a black horse and Death a pale horse.

The Lord summons them and endows them with strength.

In the twentieth century many people thought that Spanish flu was a biblical plague, but then came war and famine. But no, it passed. However, radical changes in human civilisation by the end of the twentieth century accelerated dangerously. Many new threats arose, both manmade and natural. Now I look, it seems to me that the first seal has already been opened

and we shall soon see the rider on the white horse. In distant China, at the end of December a new and dangerous infection broke out from somewhere and it looks like moving in our direction and taking hold of the world.

In order to provide firm evidence, I shall say what my assumptions are based on. Among sacred and theological texts there are those which are generally accepted, which are canonical, but there are apocryphal texts of varying authenticity and have been for many centuries. Some of them, like the Book of Enoch, for instance, are also included in canonical texts (the Book of Enoch is included in the Ethiopian Bible). It is all a question of times. There are ancient pre-Christian apocalyptic texts which talk of the Day of the Last Judgment. In different sources this varies from eight thousand to ten thousand years from the creation of the world. These sources are not canonical and are not in the Old Testament. We can therefore accept or reject their propositions. It's a matter of faith, but we can't ignore them completely. I remind you that in the Catholic Church the view is generally accepted that the world was created from 4713 to 4004 years before the birth of Christ.

We may calculate that little remains, taking into account the long periods of time set out in Revelations.

The truth is not always accessible to mankind, and absolute truth is inaccessible in principle and can only be accessed through revelation.

Unbelief, scepticism and denial of basics are characteristic of our time and are signs of the moral decline of our civilisation. Man is weak and sinful. But you must live every day as if it were your last. with, in your heart, the truth accessible to our understanding and, in your soul, faith and then all these unavoidable events will not catch us unawares. Salvation lies in always being on the side of Good."

With these words Father Antonio concluded his sermon (it was most unlike a story). Out of respect for his office and his sensible words, as well as from lack of knowledge of the subject, no one responded and there were no questions, although round the fire were people of other persuasions. Gradually everyone began to disperse; a new day awaited us.

The time came for me to leave. As I went upstairs up a carved wooden staircase which turned a different way on each floor. I thought: "All the same, celibacy is a severe trial for a Catholic priest. It's hard for a man on his own and sad thoughts come into his head more frequently; he regards the world more pessimistically. And the truth? Yes, you cannot know it to its full extent, especially at the level of such universal concepts." With that I went to bed. Reckoning that everything would be all right. How wrong I was!

Now, as I finish this tale, it is the end of March 2020 and since my meeting with father Antonio just two and a half months have passed.

However, how the world has changed. Here I am in lockdown fully quarantined in my house in a suburb of Barcelona. The epidemic, the plague, is raging in Spain. Every day some thousands fall ill and many die. It is more serious in Northern Italy, where father Antonio conducts his ministry. There, many are dying, several hundred a day, including medical staff and Catholic priests. I sincerely hope that nothing bad has happened to father Antonio.

This pandemic is perhaps not the deadliest in the history of Mankind. The death rate in measles and cholera epidemics reached thirty per cent; during the Black Death (bubonic plague) it was ninety per cent. But this pandemic causes a certain mystic horror in modern Man. The fact is, probably, that it has demonstrated to Mankind in stark terms how little it can do in the face of serious tribulations. It seems we have

deceived ourselves, arrogantly exaggerating our knowledge and achievements. In fact, the situation has returned us to a time when modern medicine did not exist. For now, we can only count on the capabilities of our own organisms and the help of friends.

Here he is — the horseman on the white horse. As Shakespeare said: “A plague on both your houses.” Father Antonio was right. We should have thought about it earlier with, in your heart truth, and in your soul, faith.

Perhaps there is still time and, after taking timely measures, we won’t see the horseman on the red horse. It is time for Mankind to grow up, and grow wiser, to rid itself of rancour and distrust, to learn to solve together the problems with which fate presents us, irrespective of our personal political or religious views, or the absence of any such.

Mutual hatred is more terrible than epidemics and cataclysms. The poet Robert Frost wrote this about it:

Some say the world will end in fire,
Some say in ice.
From what I’ve tasted of desire
I hold with those who favour fire.
But if it had to perish twice,
I think I know enough of hate
To say that for destruction ice
Is also great
And would suffice.

It is already clear that the pandemic will change our world. For the better, I hope. At least, I’m counting on that.

Translated into English by Michael Pursglove

Borys Fynkelshteyn

EL NUEVO DECAMERÓN, O HISTORIAS JUNTO A LA CHIMENEA

Día diez.

"El que tiene oídos para oír, oiga."*

El viento sopló fuerte. Largas columnas de polvo de nieve se elevaron sobre los picos de las montañas. Sólo era posible esquiar en los lugares protegidos del viento. El camino estaba cubierto, el frío se puso más sensible.

“¿Dónde está el calentamiento global?”, pensé, encogiéndome debido a una penetrante tormenta de nieve: “Tal vez hoy podríamos habernos reunido antes de cenar”. Se volvió oscuro temprano y la hora de cenar también llegó antes. Después de un vaso de Chianti, la chimenea chisporroteaba especialmente acogedora. Todos se miraron uno al otro. “Bueno, ¿quién es el más valiente?” El largo silencio fue interrumpido por un anciano italiano.

“Mi nombre es Antonio”, comenzó. “Soy un sacerdote de la Iglesia católica en Milán. Fui ordenado bastante tarde, a los treinta, y ahora tengo casi sesenta años. He estado

* Del "Apocalipsis de San Juan".

esquiando desde la infancia. No está prohibido en la iglesia, así que viajo por poco tiempo a lugares decentes en invierno. Sirvo liturgias, enseño teología en la Universidad Católica del Sagrado Corazón. Y las cosas han estado así desde hace años. Mis intereses de investigación incluyen historia de iglesia, orden de oficios religiosos y mucho más; entre ellas cuestiones filosóficas, históricas y teológicas complejas y alta ciencia, pero hay problemas que le importan a la gente común, preocupaciones mundanas que también pertenecen a las funciones de mi oficio. En un momento estuve casado y feliz. Ella me dejó para siempre en la plenitud de la juventud, después de haber tenido un accidente de coche. Fue después de este trágico evento que decidí dedicarme a la iglesia. Una vez que me ordenaron, así como ordenaron a otros sacerdotes, el efecto del celibato* se extendió. Por lo tanto, no tengo hijos, y mis parientes inmediatos son sobrinos.

Durante muchos años he estado observando la vida en todas sus manifestaciones. Los feligreses a menudo recurren a mí con sus preguntas y problemas. Con el tiempo comencé a sacar ciertas conclusiones de este flujo de información. Aún así, también soy un científico. En el ámbito de mi especial atención, estudio e investigación, siempre ha habido un libro; El Apocalipsis de San Juan, también conocido como el libro de las Revelaciones.

Las Revelaciones fueron escritas por el apóstol Juan quien estaba exiliado en la isla de Patmos, en la segunda mitad del Siglo I después de Cristo. La Iglesia considera el Apocalipsis como una imagen profética de los últimos tiempos del mundo, de los eventos que tendrán lugar antes de la Segunda Venida de Cristo a la tierra, y de la apertura

* Celibato — el estado de soltero (de célibe).

del Reino de Gloria para todos los verdaderos creyentes cristianos. Las páginas crueles de la historia terrenal real, han alentado repetidamente a los creyentes para que crean que es su tiempo el que precede a la Segunda Venida; para que busquen en el mundo exterior signos de la próxima batalla final del bien y del mal.

La realidad parecía muy similar a veces, pero invariablemente seguía la restauración del ser arruinado. Está claro que con la edad, en cada uno de nosotros, inevitablemente, surgía una premonición de nuestro Apocalipsis personal. Quizás es por eso que la Revelación tiene tantas interpretaciones diferentes, escritas casi exclusivamente por investigadores bastante viejos. Pero ahora es un período muy especial. Es muy probable que la humanidad esté llegando tangiblemente al fin de su Programa. Las condiciones de vida en el planeta Tierra están cambiando. La creación de la World Wide Web ha llevado a cambios irreversibles de las relaciones en la sociedad, la unificación planetaria de una variedad de información, bases de datos, conocimientos y capacidades intelectuales. En los viejos tiempos, se prestó atención especial al desarrollo de la personalidad, al individuo; éste fue el portador del conocimiento, el creador de la nueva información. Ahora todo está en la web, sólo mira allí. Es cierto que la información no siempre es cierta, pero esto ya no es el criterio principal cuando se asimila. El desarrollo de las tecnologías digitales, dentro de poco puede llevar al surgimiento de la inteligencia artificial. Es decir, una persona, la creación de Dios, que sigue viviendo de acuerdo con las reglas establecidas para ella, está tratando de crear algo que funcione de acuerdo con el programa que ya ha creado. Al menos en la etapa inicial, pero quién sabe qué va a guiar a los seres humanos en sus acciones. Este es un

tipo de nuevo cambio evolutivo, sino más bien, un intento de cambiar al hombre mismo.

Según la Santa Biblia, los precursores de los últimos acontecimientos de nuestro Mundo son los cuatro jinetes del Apocalipsis. Aparecen uno después del otro, cada uno después de la apertura del próximo sello: los primeros cuatro de los siete sellos del libro de Apocalipsis.

Hay diferentes opiniones sobre lo que representa cada uno de los jinetes, pero con mayor frecuencia se les llama: Peste, Guerra, Hambre, Muerte. Peste monta sobre un caballo blanco, a veces se le llama el Conquistador; Guerra está en un caballo rojo, a veces se puede ser llamado la Discordia; Hambre está en un caballo negro; Muerte está en un caballo pálido.

El Señor los llama y les da poder.

En el Siglo XX, muchos creían que la gripe española era la plaga bíblica, y luego hubo guerra, hambre y muerte. Pero no, eso se acabó. Sin embargo, los cambios radicales en la civilización humana al final de ese siglo se aceleraron peligrosamente, surgieron numerosas amenazas nuevas, tanto artificiales como naturales. En este momento, miro, y me parece que el primer sello ya está roto y pronto veremos un jinete sobre un caballo blanco. En la lejana China, a fines de diciembre, una nueva infección peligrosa vino de algún lado, y parece que se moverá en nuestra dirección, capturando al mundo.

Para no hablar por hablar, voy a explicar en qué se basan mis suposiciones. Entre los libros sagrados y los textos teológicos, están los canónicos, universalmente reconocidos, y están los apócrifos de diversos grados de confiabilidad. Los textos apocalípticos se conocen desde los tiempos antiguos. Algunos de ellos, por ejemplo el Libro de Enoc, también se incluyeron simultáneamente en los documentos canónicos

(como el Libro de Enoc forma parte de la Biblia Etíope). Pero la cuestión es el tiempo. Hay antiguos textos apócrifos de tiempos precristianos donde se habla sobre las fechas del Juicio Final. En distintas fuentes varían de ocho a diez mil años, a partir de la creación del mundo. Estas fuentes no son canónicas y no se incluyeron en el Antiguo Testamento, por lo que podemos aceptar sus propuestas o no, depende de la fe, pero no podemos ignorarlas por completo. Permítame recordarle que la Iglesia Católica, en general, acepta la opinión de que la creación del Mundo tuvo lugar desde 4713, hasta 4004 años antes de Cristo.

Para contar, ya no queda mucho tiempo, dado los largos períodos de los últimos días que figuran en el Libro de las Revelaciones de San Juan.

La verdad no es siempre accesible para el hombre, y la verdad absoluta no es accesible en principio, sólo se puede obtener en la revelación.

La incredulidad, el escepticismo, la negación de los fundamentos son característicos de nuestro tiempo y son signos del declive moral de nuestra civilización. El hombre es débil y pecaminoso. Pero hay que vivir todos los días como el último, con la verdad en el corazón que es disponible para nuestro entendimiento y la fe en el alma, y en este caso todos estos eventos inevitables no serán tomados por sorpresa. La salvación de las personas siempre debe estar del lado de las fuerzas del bien.”

Con estas palabras el padre Antonio completó su sermón; no fue como una historia típica. Por respeto a su orden y al significado de lo que se dijo, nadie se opuso, pero debido a un conocimiento insuficiente, tampoco se hicieron preguntas, aunque alrededor de la chimenea estaban presentes personas de otras denominaciones religiosas. Poco a poco todos comenzaron a dispersarse, mañana era un nuevo día.

Era hora de irme también. Subí a la habitación por una escalera de madera tallada que giraba fantasiosamente de un piso al otro, y pensé: "De todos modos, el celibato es una prueba difícil para un cura católico. Es difícil estar solo para un hombre, y los pensamientos tristes ocurren con mayor frecuencia y con más pesimismo sobre el mundo. ¿Y la verdad? Sí, a una persona no se le da el conocimiento completo, especialmente al nivel de los conceptos universales". Me acosté con esto, esperando que todo estuviera bien. ¡Qué equivocado estaba!

Ahora, terminando esta historia a fines de marzo de 2020, ya han pasado dos meses y medio desde que conocí al Padre Antonio.

Sin embargo, el mundo ha cambiado. Aquí estoy sentado en un asedio profundo y en cuarentena completa en mi casa en los suburbios de Barcelona. Hay una epidemia en España, una peste. Todos los días miles de personas se enferman, y muchas mueren, aún más en el norte de Italia (Lombardía), donde el Padre Antonio realiza su servicio. Hay muchas personas muriendo por allí, varios cientos de personas al día, a menudo son trabajadores médicos y sacerdotes católicos. Sinceramente espero que no le haya pasado nada malo al Padre Antonio.

Esta pandemia puede que no sea la más mortal en la historia de la humanidad; ya que la letalidad de las epidemias de viruela y cólera alcanzó el treinta por ciento, y la peste negra (peste bubónica) hasta el noventa por ciento. Pero ésta realmente causa cierto horror místico en el hombre moderno. La cosa, probablemente, es que la epidemia realmente mostró a la humanidad lo poco que puede hacer ante pruebas serias. Parece ser que estuvimos confundidos sobre nosotros, exagerando arrogantemente nuestro conocimiento y logros. Esta situación nos trajo a los días en que la medicina moderna

no existía; ya que sólo podemos confiar en las capacidades de nuestro propio cuerpo y en la ayuda de amigos.

Aquí está, un jinete sobre un caballo blanco. Como dice Shakespeare: "Una plaga sobre ambas casas". El Padre Antonio tuvo razón; era necesario pensarlo antes con verdad en el corazón y fe en el alma.

Quizás todavía hay tiempo, y tomando medidas oportunas, no veremos al Jinete en el caballo rojo. Es hora de que la humanidad se haga mayor y más sabia, se deshaga de la ira y la desconfianza mutua, aprenda a resolver conjuntamente los problemas que el destino nos presenta, sin perjuicio de las opiniones políticas y religiosas personales, o la falta de ellas.

El odio mutuo es peor que las epidemias y los cataclismos terrenales. El gran poeta estadounidense Robert Lee Frost lo describió de esta manera:

Hay quien dice que el mundo acabará en fuego,
hay quien dice que en hielo.
Por lo que he conocido del deseo
estoy con los que por el fuego se decantan.
Pero si tuviera que sucumbir dos veces,
creo que del odio sé bastante
para decir que para la destrucción el hielo
es también eficaz
y sería suficiente.

Ya está claro que la pandemia cambiará nuestro mundo. Espero que mejore. De hecho, cuento con ello.

©Traducido por Cecilia Palma Jara

Borys Fynkelshteyn

“O NOVO DECAMERON, OU CONTOS À LAREIRA”

Dia 10.

"Quem tem ouvidos, ouça"

Um vento forte começou a soprar. Longos redemoinhos de neve elevavam-se acima dos picos das montanhas. Só se podia esquiar em lugares protegidos do vento. A estrada estava bloqueada; estava notavelmente a ficar frio.

"Onde é que está então esse aquecimento global?" Eu pensei, aconchegando-me contra a nevasca cortante. Talvez hoje nos podíamos ter reunido antes do jantar. Tinha escurecido mais cedo e o jantar também era mais cedo. Depois de um copo de chianti, podíamos apreciar o agradável crepitar do fogo na lareira. Todos se entreolharam. "Bem, quem é o mais corajoso?" O silêncio prolongado foi quebrado por um italiano idoso. "O meu nome é António", ele começou. "Sou sacerdote católico romano em Milão. Fui ordenado bastante tarde — aos trinta anos. Agora tenho quase sessenta anos. Sou esquiador desde a infância. A Igreja não o proíbe, então no inverno faço visitas curtas a alguns lugares agradáveis. Presto serviços e ensino teologia na Universidade do Sagrado Coração. É assim há muitos anos. Os meus interesses académicos incluem a história da Igreja, formas de adoração e muito mais. Questões teológicas, históricas e teológicas complexas. Coisas de primeira linha.

Mas também existem problemas que preocupam as pessoas no dia a dia. Eles também fazem parte do meu ministério. No meu tempo, eu era feliz casado. Ela foi-me tirada para sempre, morta num acidente de carro. Foi após esse trágico evento que eu tomei a decisão de me dedicar à Igreja. Após a ordenação, como outros homens das vestes, fiz um juramento de celibato, por isso não tenho filhos e os meus parentes mais próximos são os meus sobrinhos.

Por muitos anos, eu tenho observado a vida ao meu redor em todas as suas manifestações. Os paroquianos geralmente voltam-se para mim com as suas perguntas e problemas. Com o tempo, comecei a chegar a conclusões definitivas a partir desta torrente de informações. Mesmo assim, ainda sou académico. O foco da minha atenção, estudo e pesquisa foi a Revelação de São João, ou, como às vezes é chamado, o Apocalipse. As Revelações foram escritas por São João, o Divino, na ilha de Patmos, na segunda metade do primeiro século D.C. A Igreja vê o Apocalipse como uma imagem profética dos últimos dias do mundo e dos eventos que acontecerão antes da segunda vinda de Cristo, quando o Reino da Glória será revelado, preparado para todos os cristãos crentes. As páginas cruéis da história da Terra muitas vezes levaram os crentes a pensarem que o seu tempo está a chegar, antes da segunda vinda de Cristo, e a procurar no mundo ao seu redor sinais da iminente batalha do Bem e do Mal.

A realidade às vezes parecia-se muito com isso, mas invariavelmente seguia a restauração de vidas despedaçadas. É claro que, à medida que envelhecemos, cada um de nós inevitavelmente adquire um pressentimento de um apocalipse pessoal. Possivelmente por isso, existem muitas interpretações das Revelações, escritas quase exclusivamente por pesquisadores mais maduros. Mas agora é um período

especial. Parece muito como se a humanidade se estivesse a aproximar palpavelmente da conclusão do seu programa. As condições de vida estão a mudar no planeta Terra. A criação da world wide web levou a mudanças irreversíveis nas relações sociais e na unificação planetária de uma variedade de informações, bases de dados, conhecimentos e possibilidades intelectuais. Antigamente, a ênfase estava no desenvolvimento da personalidade do indivíduo; ele era o portador do conhecimento, o criador de novas informações. Hoje tudo está na Net; apenas tem de procurar lá. É verdade que as informações nem sempre são precisas, mas esse não é um critério básico para a sua assimilação. O desenvolvimento da tecnologia digital pode, num curto espaço de tempo, levar ao aumento da inteligência artificial. Ou seja, o homem, a criação de Deus, vivendo de acordo com os princípios estabelecidos para ele, tenta criar algo que funcionará de acordo com um programa que ele mesmo criou. Pelo menos, nos estágios iniciais, mas quem sabe por que a humanidade será guiada nas suas ações. Este é um tipo de mudança evolutiva, ou melhor, uma tentativa de mudar a própria humanidade.

De acordo com a Bíblia, os arautos dos últimos dias são os Quatro Cavaleiros do Apocalipse. Eles aparecem um após o outro depois da abertura de cada selo — os quatro primeiros selos dos sete selos das Revelações.

As opiniões diferem quanto ao que os cavaleiros personificam, mas costumam ser chamadas de Pestilência, Guerra, Fome e Morte. A Pestilência monta um cavalo branco e às vezes é chamada de O Conquistador. A Guerra monta um cavalo vermelho e às vezes é chamada de Discórdia; A Fome monta um cavalo preto e a Morte um cavalo pálido.

O Senhor convoca-os e confere-lhes força.

No século XX, muitas pessoas pensaram que a gripe

espanhola era uma praga bíblica, mas depois vieram a guerra e a fome. Mas não, passou. No entanto, mudanças radicais na civilização humana até ao final do século XX aceleraram-se perigosamente. Muitas novas ameaças surgiram, tanto artificiais quanto naturais. Agora eu vejo, parece-me que o primeiro selo já foi aberto e em breve veremos o cavaleiro no cavalo branco. Na China distante, no final de dezembro, uma infecção nova e perigosa eclodiu de algum lugar e parece mover-se na nossa direção e conquistar o mundo.

Para fornecer evidências firmes, direi em que se baseiam as minhas suposições. Entre os textos sagrados e teológicos, há aqueles geralmente aceites, que são canónicos, mas existem textos apócrifos de autenticidade variável e existem há muitos séculos. Alguns deles, como o Livro de Enoque, por exemplo, também estão incluídos nos textos canónicos (o Livro de Enoque está incluído na Bíblia da Etiópia). É tudo uma questão de tempos. Existem textos apocalípticos pré-cristãos antigos que falam do Dia do Juízo Final. Em diferentes fontes, varia de oito mil a dez mil anos desde a criação do mundo. Estas fontes não são canónicas e não estão no Antigo Testamento. Podemos, portanto, aceitar ou rejeitar as suas proposições. É uma questão de fé, mas não as podemos ignorar completamente. Relembro que, na Igreja Católica, geralmente aceita-se que o mundo foi criado de 4713 a 4004 anos antes do nascimento de Cristo.

Podemos calcular que pouco resta, levando em consideração os longos períodos de tempo expostos no Apocalipse.

A verdade nem sempre é acessível à humanidade, e a verdade absoluta é inacessível no seu princípio e só pode ser acedida através da revelação.

Descrença, ceticismo e negação do que é básico são características do nosso tempo e são sinais do declínio

moral da nossa civilização. O homem é fraco e pecador. Mas deve-se viver todos os dias como se fossem o último. Com, no coração, a verdade disponível ao entendimento e, na alma, fé, então, todos estes eventos inevitáveis não nos apanharão de surpresa. A salvação está em estar sempre ao lado do Bem.”

Com estas palavras, o padre António concluiu o seu sermão (era muito diferente de uma história). Por respeito pelo seu cargo e pelas suas palavras sensatas, bem como pela falta de conhecimento do assunto, ninguém respondeu e não houve perguntas, embora, ao redor do fogo, houvessem pessoas de outras crenças. Gradualmente todos se começaram a dispersar; um novo dia esperava-nos.

Chegou a hora de me ir embora. Enquanto eu subia, a escada de madeira entalhada transformava-se de maneira diferente em cada andar. Pensei: “Mesmo assim, o celibato é uma dura provação para um padre católico. É difícil para um homem por conta própria e pensamentos tristes vêm à mente com mais frequência; ele considera o mundo de maneira mais pessimista. E a verdade? Sim, não é possível conhecê-lo em toda a sua extensão, especialmente ao nível de tais conceitos universais.” Com isto, eu fui para a cama. A achar que tudo ficaria bem. Quão errado eu estava!

Agora, quando termino este conto, é final de março de 2020 e desde a minha reunião com o padre António, apenas dois meses e meio se passaram.

No entanto, como o mundo mudou. Aqui estou preso completamente em quarentena na minha casa, nos subúrbios de Barcelona. A epidemia, a praga, está a ocorrer na Espanha. Todos os dias, alguns milhares adoecem e muitos morrem. É mais grave no norte da Itália, onde o padre António conduz o seu ministério. Lá, muitos estão a morrer, várias centenas por dia, incluindo as equipas médicas e padres católicos.

Espero sinceramente que nada de mau tenha ocorrido com o padre Antônio.

Esta pandemia talvez não seja a mais mortal da história da humanidade. A taxa de mortalidade nas epidemias de sarampo e cólera atingiu trinta por cento; durante a peste negra (peste bubônica), eram noventa por cento. Mas esta pandemia causa um certo horror místico no homem moderno. O fato é que, provavelmente, demonstrou à humanidade em termos gritantes o quão pouco pode fazer diante de graves tribulações. Parece que nos enganamos, exagerando arrogantemente o nosso conhecimento e realizações. De fato, a situação levou-nos a um tempo em que a medicina moderna não existia. Por enquanto, só podemos contar com as capacidades dos nossos próprios organismos e com a ajuda de amigos.

Aqui está ele — o cavaleiro no cavalo branco. Como Shakespeare disse: "Uma praga em ambas as suas casas." O Padre Antônio estava certo. Deveríamos ter pensado nisso mais cedo com, no coração, verdade e na alma, fé.

Talvez ainda haja tempo e, depois de tomarmos medidas oportunas, não vejamos o cavaleiro no cavalo vermelho. Está na hora de a Humanidade crescer, e se tornar mais sábia, para se livrar do rancor e da desconfiança, para aprender a resolver juntos os problemas com os quais o destino nos apresenta, independentemente das nossas opiniões pessoais políticas ou religiosas, ou na ausência de tais.

O ódio mútuo é mais terrível do que epidemias e cataclismos. O poeta Robert Frost escreveu sobre isto:

Alguns dizem que o mundo terminará em fogo,
Alguns dizem no gelo.
Pelo que eu já provei do desejo
Eu fico com aqueles que favorecem o fogo.

Mas se eu tivesse que perecer duas vezes,
Eu acho que sei o suficiente de ódio
Digo isso para a destruição no gelo
Também é ótimo
E seria suficiente.

Já está claro que a pandemia mudará o nosso mundo.
Para melhor, espero. Pelo menos, estou a contar com isso.

©Traduzido para Português por
Raquel Baltazar
Professora Auxiliar
Lisboa -Portugal

Borys Fynkelshteyn

**NUOVO DECAMERON,
O RACCONTI DAVANTI
AL CAMINO**

Giornata decima.
"Chi ha orecchi intenda"*

Soffiò un vento forte. Le scie lunghe di polvere nevosa si levarono sopra le cime delle montagne. Era possibile sciare solo in luoghi chiusi al vento. La strada era nascosta dalla neve, era diventato notevolmente più freddo.

"Dov'è questo riscaldamento globale? — pensai, rannicchiandomi lontano da una penetrante burrasca di neve. Magari oggi ci saremmo potuti riunire prima di cena". Si è fatto buio presto e anche la cena è iniziata prima. Dopo un bicchierino di Chianti, il camino crepitava in modo particolarmente accogliente. Tutti si guardavano. "Beh! Chi è il più bravo?" Un lungo silenzio fu interrotto da un anziano italiano.

"Mi chiamo Antonio, — iniziò. — Sono prete cattolico a Milano, ordinato abbastanza tardi — a trent'anni, e ora ne ho sotto i sessanta. Ho sciato fin dall'infanzia. Non è proibito dalla chiesa, quindi in inverno per un breve periodo viaggio nei luoghi indicati. Ufficio la liturgia, insegno teologia all'Università Cattolica del Sacro Cuore. Così vivo

* Rivelazione (Apocalisse di Giovanni).

da molti anni. I miei interessi scientifici includono la storia della Chiesa, la liturgia e tante altre cose. Esistono questioni filosofiche, storiche e teologiche complesse, alta scienza, ma ci sono anche i problemi che disturbano la gente comune al livello quotidiano e fanno anche parte del mio ministero. Un tempo ero sposato e felice. Lei mi ha lasciato per sempre nel pieno della gioventù, in conseguenza di un incidente d'auto. Proprio dopo questo tragico evento ho deciso di dedicarmi alla chiesa. Dopo l'ordinazione l'effetto del celibato* ha riguardato me come altri ministri della chiesa. Pertanto, non ho figli e i miei nipoti sono i parenti più stretti.

Per molti anni ho osservato la vita in tutte le sue manifestazioni. I parrocciani spesso si rivolgono a me con le loro domande e problemi. Col tempo ho cominciato a trarre alcune conclusioni da questo flusso d'informazioni. Comunque sono anche un scienziato. Nell'ambito della mia particolare attenzione, studio e ricerca, c'è sempre stato un libro, la Rivelazione di Giovanni oppure l'Apocalisse, come viene talvolta chiamato.

L'Apocalisse è stata scritta dall'apostolo Giovanni, esiliato nell'isola di Patmo nella seconda metà del 1° secolo d.C. La Chiesa considera l'Apocalisse un'immagine profetica degli ultimi tempi del mondo e degli eventi che avranno luogo prima della Seconda Venuta di Cristo sulla terra e all'apertura del Regno della Gloria preparato per tutti i veri credenti cristiani. Molte volte le pagine crudeli della Storia hanno ispirato i credenti a considerare il loro tempo proprio come quello che precede la Seconda Venuta e a cercare nell'ambiente i segni dell'ultima battaglia tra il bene e il male che sta per avvicinarsi.

* Celibato — il voto di castità.

La realtà a volte sembrava molto somigliante, ma dopo seguiva il ripristino dell'essere corrotto. È chiaro che, con l'avanzare dell'età, ognuno di noi inevitabilmente ha un presentimento della nostra Apocalisse personale. Forse proprio per questa ragione l'Apocalisse ha tanti commenti diversi, scritti quasi sempre da studiosi di età avanzata. Ma ora è un periodo molto speciale. Sembra che l'umanità si stia avvicinando tangibilmente al finale del suo programma. Le condizioni della vita sulla terra cambiano. La creazione della rete mondiale ha portato a cambiamenti irreversibili dei rapporti sociali, all'unione planetaria di varia informazione, database, conoscenze e capacità intellettuali. In passato l'accento era posto sullo sviluppo di personalità, un individuo che era il portatore di conoscenze, il creatore dell'informazione nuova. Ora tutto è sulla Rete, basta navigarci. Benché l'informazione non sia sempre vera, non è più la misura principale per assimilarla. Lo sviluppo delle tecnologie digitali fra breve potrebbe portare alla nascita dell'intelligenza artificiale. Cioè l'uomo, la creatura di Dio, vivendo secondo le regole per lui stabilite, sta cercando di creare qualcosa che funzionerà al dettato di un programma già creato da lui. Almeno all'inizio, ma poi chissà con che cosa saranno guidati gli esseri umani nelle loro azioni. Questo non è un cambiamento evolutivo, ma piuttosto un tentativo di cambiare l'uomo stesso. Secondo la Sacra Bibbia, i precursori degli ultimi eventi nel mondo sono i Quattro Cavalieri dell'Apocalisse. Appaiono un dopo l'altro, ciascuno dopo l'apertura del successivo sigillo — i primi quattro dei sette sigilli dell'Apocalisse.

Ci sono opinioni diverse riguardo a quello che ogni cavaliere rappresenta, ma sono più spesso chiamati: "Peste, Guerra, Carestia, Morte". Peste monta il cavallo bianco, che a volte viene chiamato il Conquistatore; Guerra va su un

cavallo rosso, che può essere anche chiamato la Discordia, Carestia va su un cavallo nero, Morte — su uno verdastro.

Il Signore li chiama e dà loro il potere.

Nel ventesimo secolo molti credevano che l'influenza spagnola fosse la peste biblica, e poi ci furono la guerra, la carestia e la morte. Ma no, era finita. Tuttavia, alla fine del ventesimo secolo i cambiamenti radicali della civiltà umana si sono accelerati pericolosamente, sono apparse numerose nuove minacce sia artificiali che naturali. Ora ci guardo e mi sembra che il primo sigillo sia già stato aperto e vediamo presto un cavaliere sul cavallo bianco. Nella Cina lontana, a fine dicembre, è nata, da qualche parte, una nuova pericolosa infezione che sembra si muova verso le nostre parti, catturando il mondo.

Per non esprimermi “nudis verbis”, spiego la base della mia ipotesi. Tra i libri sacri e i testi teologici ci sono quelli canonici, riconosciuti da tutti, e anche apocrifi di varia affidabilità. I testi apocalittici sono noti fin dai tempi più lontani. Alcuni, come ad esempio il Libro di Enoch, erano anche entrati a far parte dei documenti canonici (come il Libro di Enoch fa parte della Bibbia Etiopica). Tutto sta in un quadro temporale. Ci sono antichi testi apocrifi di epoca precristiana, che parlano delle date del Giudizio universale che, in fonti diverse, variano da otto a diecimila anni, calcolando dalla creazione del Mondo. Queste fonti non canoniche non erano entrate a far parte dell'Antico Testamento, quindi possiamo accettare o rifiutare le loro proposte, tutto dipende dalla fede, ma mica possiamo ignorarle. Vi rammento che nella Chiesa cattolica era corrente l'opinione che la creazione del mondo era avvenuta dal 4713 al 4004 a. C.

Se si fa un conteggio, è rimasto poco tempo, tenendo conto dei termini lunghi dei periodi degli ultimi giorni, indicati nell'Apocalisse di Giovanni.

La verità non è sempre accessibile all'uomo, e la verità assoluta non è fondamentalmente accessibile e può essere ottenuta solo tramite la rivelazione.

Forse lo scetticismo come negazione delle basi caratterizza il nostro tempo ed è un segno del declino morale della nostra civiltà. L'uomo è debole e fallibile. Ma bisogna vivere ogni giorno come se fosse l'ultimo con la verità disponibile alla nostra comprensione nel cuore e la fede nell'anima, e in tal caso tutti questi eventi inevitabili non ci colgono di sorpresa. La salvezza della gente è nell'essere sempre dalla parte delle forze del bene".

Con queste parole padre Antonio ha finito il suo sermone — questo non sembrava più una storia. Per il rispetto alla sua dignità e senso di ciò che aveva detto, nessuno aveva obiettato e, per la conoscenza insufficiente dell'oggetto, non erano state poste domande, sebbene attorno al camino ci fossero delle persone di altre denominazioni religiose. Lentamente tutti si erano allontanati, perché domani ci aspettava un nuovo giorno.

Era ora che me ne andassi. Salendo nella stanza per una scala di legno intagliata che girava originalmente su ogni piano in altra direzione io pensai: "Tuttavia, il celibato non è una prova facile per un prete cattolico. È difficile per un uomo stare solo, i pensieri tristi più spesso gli vengono in mente, ha una visione del mondo più pessimistica. E la verità? Sì, è giusto che non si addice all'uomo conoscerla interamente, soprattutto al livello di tali concetti ecumenici". Con questi pensieri andai a letto, sperando che tutto andasse bene. Quanto mi sbagliai!

Ora, quando sto finendo questa storia, è la fine del marzo del 2020 e sono passati solo due mesi e mezzo dal nostro incontro con padre Antonio.

Tuttavia, come è cambiato il mondo. Qui mi trovo in un assedio profondo in quarantena totale nella mia casa in un sobborgo di Barcellona. In Spagna infuria l'epidemia, una moria. Ogni giorno si ammalano migliaia di persone, molte muoiono. La situazione ancora più pesante è nel Nord Italia (in Lombardia), dove padre Antonio officia. Lì muoiono moltissime persone, parecchie centinaia ogni giorno, spesso anche operatori sanitari e sacerdoti cattolici. Spero sinceramente che a padre Antonio non sia successo niente di male.

Questa pandemia non è forse la più mortifera della storia umana. La mortalità delle epidemie di vaiolo e colera raggiunse il 30% e quella della Morte Nera (peste bubbonica) — fino al 90%. Ma questa davvero suscita all'uomo d'oggi un orrore mistico. Sta probabilmente di fatto che l'epidemia ha davvero mostrato all'umanità quanto poco può fare di fronte alle prove serie. Magari abbiamo preso un granchio, esagerando con arroganza le nostre conoscenze e successi. La situazione infatti ci ha fatto tornare ai tempi, in cui la medicina contemporanea ancora non esisteva. Per ora possiamo contare sulle risorse del nostro corpo e sull'aiuto degli amici.

Eccolo qui, il cavaliere sul cavallo bianco. Come disse Shakespeare: "La peste alle vostre due famiglie"*. Padre Antonio aveva ragione: bisognava pensarci prima con la verità nel cuore e la fede nell'anima.

Forse c'è ancora tempo e adottando i provvedimenti opportuni non vedremo il Cavaliere sul cavallo rosso. È già ora che l'umanità diventi più grande e più saggia, si liberi dal rancore e dalla sfiducia reciproca, impari a risolvere

* Shakespeare W., Romeo e Giulietta.

solidaristicamente i problemi che il destino ci pone, a prescindere dalle opinioni personali politiche e religiose o dalla loro assenza.

L'odio reciproco è più terribile delle epidemie e cataclismi. Il grande poeta americano Robert Frost ne scrisse:

Alcuni dicono che il mondo finirà in fiamme
Alcuni dicono nel ghiaccio
Da quel che ho sentito dalla voglia
Son dalla parte di chi sceglie fiamme.
Ma se morissi due volte
Io penso che saprei abbastanza dell'odio
Per prendere coscienza che distuggendo
Si può usare bene il ghiaccio
Che potrebbe bastare

È già chiaro che la pandemia cambia il mondo. Spero al meglio. Almeno ci conto.

Borys Fynkelshteyn

**NEUES DEKAMERON
ODER GESCHICHTEN AM KAMIN****Zehnter Tag.****"Wer hören hat, der achte"***

Ein kalter Wind erhob sich. Die Schneestaubwolken stiegen über die Gipfel der Berge wie lange Schleppen. Es war möglich, nur an windgeschützten Orten Ski zu laufen. Der Weg war schneeverweht, und es wurde merklich kälter.

„Wo ist denn diese globale Erwärmung? — dachte ich und kauerte vor dem Schneesturm, der mir durch Mark und Bein ging, zusammen. — Vielleicht könnten wir heute vor dem Abendessen zusammenpacken.“ Es wurde früh dunkel und das Abendessen war auch früher. Nach einem Gläschen Chianti knisterte das Kamin besonders gemütlich. Alle sahen sich an. "Nun, wer ist der Mutigste?" Die lange Stille wurde von einem älteren Italiener unterbrochen.

"Mein Name ist Antonio", begann er. — Ich bin Priester der katholischen Kirche in Mailand (Milano). Ich wurde ziemlich spät zum Priester geweiht — mit dreißig Jahren, und jetzt bin ich schon unter sechzig. Ich fahre seit meiner Kindheit Ski. Dies ist in der Kirche nicht verboten, deshalb gehe ich im Winter für kurze Zeit an anständige

* Aus der "Offenbarung des heiligen Johannes des Evangelisten" (Apokalypse).

Orte. Mein Dienst ist die Liturgie, Theologieunterricht an der Katholischen Universität des Heiligen Herzens (Sacro Cuore). So schon viele Jahre. Meine Forschungsinteressen umfassen Kirchengeschichte, Gottesdienstordnung und vieles mehr. Komplexe philosophische, historische und theologische Fragen, hohe Wissenschaft, aber es gibt auch Probleme, die gewöhnliche Menschen im Alltag betreffen. Sie sind auch Teil der Funktion meines Dienstes.

Seinerzeit war ich verheiratet und glücklich. Sie hat mich in der Blütezeit ihrer Jugend für immer verlassen, nachdem sie einen Autounfall hatte. Nach diesem tragischen Ereignis beschloss ich, mich der Kirche zu widmen. Nach der Ordination verbreitete sich das Zölibat* auf mich wie auf andere Prediger der Kirche. Deshalb habe ich keine Kinder und meine Neffen sind die engsten Verwandten.

Seit vielen Jahren beobachte ich das umgebende Leben in all seinen Erscheinungsformen. Gemeindemitglieder wenden sich oft mit ihren Fragen und Problemen an mich. Im Laufe der Zeit begann ich, aus diesem Informationsstrom bestimmte Schlussfolgerungen zu ziehen. Immerhin bin ich auch ein Wissenschaftler. Das Buch der Offenbarung Johannes des Theologen oder, wie es manchmal genannt wird, die Apokalypse, war immer im Bereich meiner besonderen Aufmerksamkeit, meines Studiums und meiner Forschung.

Die "Offenbarung ..." wurde von dem Apostel Johannes geschrieben, der in der zweiten Hälfte des ersten Jahrhunderts nach der Geburt Christi auf die Insel Patmos verbannt wurde. Die Kirche betrachtet die Apokalypse als ein prophetisches Bild der letzten Zeiten der Welt und der Ereignisse, die

* Zölibat ist ein Gelübde des Zölibats.

vor dem zweiten Kommen Christi auf die Erde und bei der Eröffnung des Reiches der Herrlichkeit, das für alle wahren christlichen Gläubigen vorbereitet ist, stattfinden werden. Die grausamen Seiten der wirklichen irdischen Geschichte haben die Gläubigen wiederholt ermutigt zu glauben, dass ihre Zeit gerade vor dem zweiten Kommen liegt, und in der Außenwelt nach Anzeichen für den bevorstehenden endgültigen Kampf zwischen Gut und Böse zu suchen.

Die Realität sah manchmal sehr ähnlich aus, folgte aber ausnahmslos die Wiederherstellung des zerstörten Seins. Es ist klar, dass jeder von uns mit zunehmendem Alter unweigerlich eine Vorahnung seiner persönlichen Apokalypse hat. Vielleicht hat die Offenbarung deshalb so viele verschiedene Interpretationen, die fast ausschließlich von Altersgelehrten geschrieben wurden. Aber jetzt ist eine ganz besondere Zeit. Es ist sehr wahrscheinlich, dass sich die Menschheit dem Abschluss ihres Programms greifbar nähert. Die Lebensbedingungen auf dem Planeten Erde ändern sich. Die Schaffung des World Wide Web hat zu irreversiblen Veränderungen in den Beziehungen in der Gesellschaft, zur planetarischen Vereinigung einer Vielzahl von Informationen, Datenbanken, Wissen und intellektuellen Fähigkeiten geführt. Früher lag der Schwerpunkt auf der Entwicklung der Persönlichkeit, des Individuums, er war der Träger des Wissens, der Schöpfer neuer Informationen. Jetzt ist alles im Web, schauen Sie einfach dort. Es stimmt, dass die Informationen nicht immer wahr sind, aber dies ist nicht länger das Hauptkriterium für ihre Assimilation. Die Entwicklung der digitalen Technologie könnte bald zur Entstehung künstlicher Intelligenz führen.

Das heißt, eine Person, die Schöpfung Gottes, die nach den für sie festgelegten Regeln lebt, versucht selbst, etwas zu schaffen, das nach dem Programm funktioniert, das sie

bereits geschaffen hat. Zumindest in der Anfangsphase, und wer weiß, wohin die menschlichen Kreaturen in ihren Handlungen geführt werden. Dies ist eine neue evolutionäre Veränderung, doch eher ein Versuch, den Menschen selbst zu verändern.

Nach der Heiligen Bibel sind die Vorläufer der neuesten Ereignisse unserer Welt die vier Reiter der Apokalypse. Sie erscheinen nacheinander, jeweils nach dem Öffnen des nächsten Siegels — der ersten vier der sieben Siegel des Buches der Offenbarung.

Es gibt unterschiedliche Meinungen, was jeder Reiter vertritt, aber meistens werden sie "Pest, Krieg, Hunger, Tod" genannt. Die Pest reitet auf einem weißen Pferd, manchmal wird sie der Eroberer genannt; der Krieg — auf einem roten Pferd, man kann ihn noch Zwietracht nennen; der Hunger — auf einem schwarzen Pferd; der Tod ist auf einem blassen Pferd. Der Herr ruft und ermächtigt sie.

Im zwanzigsten Jahrhundert glaubten viele, dass die spanische Grippe die biblische Seuche sei, und dann gab es Krieg, Hunger und Tod. Aber nein — das ist weg. Radikale Veränderungen in der menschlichen Zivilisation haben sich bis zum Ende des zwanzigsten Jahrhunderts gefährlich beschleunigt, entstanden zahlreiche neue Bedrohungen, sowohl von Menschen gemacht als auch natürlich. Im Moment schaue ich und es scheint mir, dass das erste Siegel bereits entfernt wurde und wir bald den Reiter auf einem weißen Pferd sehen werden. Im fernen China entstand Ende Dezember irgendwo eine gefährliche Neuinfektion, und es scheint, dass sie sich in unsere Richtung bewegen und die Welt übernehmen wird.

Um nicht unbegründet zu sein, werde ich sagen, worauf meine Annahmen beruhen. Unter den heiligen Büchern und theologischen Texten gibt es kanonische, allgemein

anerkannte und apokryphe mit unterschiedlichem Grad an Zuverlässigkeit. Apokalyptische Texte sind seit der Antike bekannt. Einige von ihnen, wie zum Beispiel das Buch Henoch, wurden gleichzeitig auch in die kanonischen Dokumente aufgenommen (wie das Buch Henoch in der äthiopischen Bibel steht). Aber die ganze Frage ist die Frist. Es gibt alte apokryphe Texte aus vorchristlicher Zeit, die von den Daten des Jüngsten Gerichts sprechen. Sie variieren in verschiedenen Quellen zwischen acht und zehntausend Jahren, gerechnet von der Erschaffung der Welt. Diese Quellen sind nicht kanonisch, wurden nicht in das Alte Testament aufgenommen, also können wir ihre Vorschläge akzeptieren oder nicht — alles hängt vom Glauben ab, aber wir können es überhaupt nicht ignorieren. Ich möchte Sie daran erinnern, dass es in der katholischen Kirche allgemein anerkannt ist, dass die Erschaffung der Welt von 4713 bis 4004 Jahre vor der Geburt Christi stattfand.

Angesichts der ziemlich langen Zeiträume der letzten Tage, die im Buch der Offenbarungen Johannes des Theologen dargelegt sind, war dies bereits eine kleine Zählung.

Die Wahrheit ist dem Menschen nicht immer zugänglich, und die absolute Wahrheit ist im Prinzip nicht zugänglich und kann nur durch Offenbarung erlangt werden.

Unglaube, Skepsis, Verleugnung der Grundlagen sind charakteristisch für unsere Zeit und Zeichen des moralischen Niedergangs unserer Zivilisation. Der Mensch ist schwach und sündig. Aber wir müssen jeden Tag als den letzten leben, mit der Wahrheit, die unserem Verständnis im Herzen und dem Glauben in der Seele zur Verfügung steht, und dann werden uns all diese unvermeidlichen Ereignisse nicht überraschen. Die Errettung der Menschen soll immer auf der Seite der Kräfte des Guten stehen."

Mit diesen Worten beendete Pater Antonio seine Predigt — es war nicht sehr einer Geschichte ähnlich. Aus Respekt vor seiner Würde und der Bedeutung des Gesagten erhob niemand Einwände, und wegen unzureichender Kenntnis des Themas wurden keine Fragen gestellt, obwohl Menschen anderer religiöser Konfessionen am Kamin anwesend waren. Langsam begannen sich alle zu zerstreuen, morgen wartete ein neuer Tag auf uns.

Es war Zeit für mich zu gehen. Ich stieg auf einer geschnitzten Holzterrasse, die sich phantasievoll auf jeder Etage in die entgegengesetzte Richtung drehte, in mein Zimmer und dachte: „Trotzdem ist Zölibat für einen katholischen Priester kein einfacher Test. Es ist schwer für einen Mann allein zu sein, und traurige

Gedanken kommen ihm oft in den Sinn; er ist pessimistischer in Bezug auf die Welt. Und die Wahrheit? Ja, eine Person ist nicht dazu gegeben, es vollständig zu wissen, insbesondere auf der Ebene solcher universeller Konzepte.“ Ich ging damit ins Bett und hoffte, dass alles gut werden würde. O wie ich mich irrte!

Jetzt, wenn ich diese Geschichte hinzufüge, sind Ende März 2020 und nur zweieinhalb Monate seit unserem Treffen mit Pater Antonio vergangen.

Wie sich die Welt verändert hat. Hier sitze ich in tiefer Belagerung und voller Quarantäne in meinem Haus in einem Vorort von Barcelona. In Spanien tobt eine Epidemie, Seuche. Jeden Tag werden mehrere tausend Menschen krank und viele sterben. Noch schwieriger ist es in Norditalien (Lombardei), wo Pater Antonio seinen Dienst verrichtet. Dort sterben sehr viele Menschen, mehrere hundert Menschen pro Tag, darunter oft Mediziner und katholische Priester. Ich hoffe aufrichtig, dass Pater Antonio nichts Schlimmes passiert ist.

Diese Pandemie ist möglicherweise nicht die tödlichste in der Geschichte der Menschheit. So erreichte die Letalität von Pocken- und Cholera-Epidemien 30 Prozent und der Schwarze Tod (Beulenpest) — bis zu neunzig Prozent. Aber diese verursacht beim modernen Menschen wirklich mystischen Horror. Die Sache ist wahrscheinlich darin, dass die Epidemie der Menschheit wirklich gezeigt hat, wie wenig sie angesichts ernsthafter Prüfungen kann. Es scheint, dass wir auf eigene Kosten getäuscht wurden und unser Wissen und unsere Leistungen arrogant übertrieben haben. Die Situation brachte uns tatsächlich in die Zeit zurück, als es keine moderne Medizin gab. Zurzeit können wir uns nur auf die Fähigkeiten unseres eigenen Körpers und die Hilfe von Freunden verlassen.

Hier ist er — der Reiter auf einem weißen Pferd. Wie Shakespeare sagt: "Pest in eure beiden Häusern."* Pater Antonio hatte Recht, man sollte früher mit der Wahrheit im Herzen und dem Glauben an die Seele darüber nachzudenken.

Vielleicht gibt es noch Zeit, und wenn wir rechtzeitig Maßnahmen ergreifen, werden wir den Reiter auf dem roten Pferd nicht sehen. Es ist Zeit für die Menschheit, älter und weiser zu werden, Ärger und gegenseitiges Misstrauen loszuwerden und zu lernen, wie man gemeinsam die Probleme lösen kann, die das Schicksal vor uns aufwirft, unabhängig von persönlichen politischen und religiösen Ansichten oder deren Fehlen.

Gegenseitiger Hass ist schlimmer als Epidemien und irdische Kataklysmen. Der große amerikanische Dichter Robert Lee Frost schrieb folgendermaßen darüber:

* W. Shakespeare, Romeo und Julia.

"Jemand sagt: Die Welt wird in Flammen sterben,
Andere bestehen auf Eis.
Ich habe lange gelebt, und es scheint mir,
dass das Feuer eher passt.
Aber wenn mir jemand sagen würde,
dass dieser Tod uns zweimal erwartet,
Ich wäre nicht überrascht. Ich habe erfahren,
dass der Hass dicker ist als das Eis.
Und Gleichgültigkeit ist kälter
als ewiges Eisdecken.
Und wenn es nicht genug Lichter für den Tod gibt,
so wird dann auch das Eis passen.

Es ist bereits klar, dass eine Pandemie unsere Welt
verändern wird. Hoffe zum Besseren. Zumindest zähle ich
darauf.

*Переклав
Генріх Дік*

Boris Finkelşteyn

YENİ DECAMERON, YA DA ŞÖMINE YANINDAKİ HIKÂYELER

Onuncu Gün. «Kulağı olan işitsin»*

Şiddetli rüzgâr esti. Dağların tepeleri üstünde sonsuz kar tozu bulutları yükseklerle çıktı. Kayakçılık yalnız rüzgârdan korunmuş yerlerde mümkündü. Yol karla kapanmış, hava hissedilir ölçüde soğumuştı.

“Nerede o evrensel ısınma?” diye düşündüm ben, hırçın bir kar fırtınası yüzüme vurunca büzüldüm. “Belki bugün akşam yemeğinden önce toplayabilirdik”. Hava erken karardığından akşam yemeği de erken oldu. Bir kadeh chianti içtikten sonra tam bir rahatlık içinde ateş çıtırtısının keyfini çıkarıyorduk. Hepimiz birbirimize bakışıyorduk. “Peki, en cesur olan kimdir?” Uzun süren suskunluğu ihtiyar bir İtalyan yırttı.

“Benim adım Antonio,” diye başladı söze. “Milan’da Katolik Kilisesi papazıyım. Yeterince geç, zaten otuz yaşımıdayken papaz unvanı verildim, şimdiyse hemen hemen altmış yaşımıdayım. Çocukluğumdan beri dağ kayağı

* «Patmoslu Yuhanna’nın Vahiy Kitabı» (Apokalips).

yapıyorum. Kilise bunu yasaklamıyor, kışın kısa bir süre için güzel yerlerde dinleniyorum. İşim ayin düzenlemektir, ayrıca Kutsal Kalp Katolik Üniversitesinde teoloji okutuyorum. Yıllarca Kilise Tarihi, ayinler nizamı ve başka çok nesne akademik ilgilerim arasında bulunur. Bunların hepsi zor felsefe, tarih ve teoloji meseleleridir. Bu yüksek bir ilim. Fakat yaşam seviyesinde basit insanları endişelendiren sorulardan ben hiç kaçınmıyorum. Onlar da hizmetimin işlevlerine ait. Bir zamanlar evli ve mutlu olmuş idim. Fakat sevgilim gençliğinin en parlak devrindeyken trafik kazası anında sonsuza kadar beni terk etmişti. İşte o trajik olay yüzünden kendimi Kilise'ye adanmaya karar verdim. Papazlığa atandıktan sonra başka Kilise görevlileri gibi caelibatusa* uyuyorum. Onun için çocuklarım yok ve en yakın akrabalarım yeğenlerimdir.

Cevrimde cereyan eden yaşamı yıllarca takip ediyorum. Kilise cemiyetimin üyeleri kendi sorunları çözmek için bana günbegün akıl danışıyorlar. Zamanla bu tür bilgiler akışından sonuçları çıkarmayı başardım. Her halükarda ben de bilim adamıyım. Yazarı Patmoslu Yuhanna olan, ara sıra “Apokalips” adıyla hatırlanan Vahiy Kitabı hep dikkatimi özellikle çekiyordu.

Vahiy Kitabı M. S. I. Yüzyılın ikinci yarısında Patmos adasına sürgün olunmuş Havari Yuhanna tarafından yazılmıştır. Kilise, Apokalips'i hem kıyamet zamanı, hem de İsa Mesih'in ikinci kez dünyaya gelişinden önce ve sadece gerçek iman sahibi olan Hristiyanlara hazırlanmış Şöhret Çarlığı'nın açılışında yer alacak olaylarının kâhince bir tablosu olarak tanımıyor. Gerçek Dünya Tarihinin zalim

* Caelibatus (Latin) dini nedenlerden dolayı evlenmeme ve cinsel ilişkide bulunmama anlamına gelmektedir. Roma Katolik Kilisesinde gerek keşişler gerekse papazlar caelibatus tutmaktadırlar.

sayfaları, genellikle iman sahiplerine vakitlerinin İsa'nın İkinci Gelişinden önde olduğunu düşündürüyor, İyilik ile Kötülüğün son savaşının yaklaşmasının işaretlerini aratıyorlar.

Gerçeklik ara sıra buna benzer idi. Ancak sonra yıkılmış varlık değişmeden canlanıyordu. Anlaşılan ki, her birimiz yaşlandıkça gönlü hepimizin kendi özel Apokalips'ten kaçınamayacağımız önsezisini doğurur. Belki bu yüzden Vahiy Kitabı üzerine birçok yorum neredeyse ancak yaş araştırmacıları tarafından yazılmıştır. Fakat bugünlerde tam özel bir dönemdir. O da insanlığın kendi Programının bitişine göze çarpar biçimde yaklaşmasını andırır. Dünya gezegeni üzerinde yaşama koşulları değişiyor. Evrensel Ağ'ın yaratılışı, topluluk ilişkilerinin geri dönmez bir şekilde değişmesine, her türlü malumat, veri tabanı, bilgiler, fıkırsel imkânlarının gezegen seviyesinde birleşmesine neden olmuştur. Eski zamanlarda birey ve şahsiyetin gelişimi üzerine vurgulanmış, birey de bilgilerin taşımacısı, yeni enformasyonun yaratıcısı sanılmıştı. Şimdi ise her şey Ağ'da var, Ağ'a bir bakmak yeterdir. Gerçekten malumat her an sahi değil ama sahicilik de artık bilgi almanın en önemli kriteri değildir. Sayısal teknolojilerinin gelişi en yakın zamanda yapay zeka oluşturmaya sebep olabilir. Demek ki Tanrı'nın yarattığı olan insan onun için tespit edilmiş kurallara göre yaşarken, kendisi tarafından yaratılmış bir programa göre işlevini gören bir şey kendi kendine yaratmaya çalışır. En az ilk düzeyde. Ondan sonra kim bilir insanın yaratıkları eylemlerinde neyle harekete geçirilecek. Bu yeni bir evrensel değişim, hatta insanı değiştirme denemesidir.

İncil'e göre Dünyamızın son olaylarının habercileri Apokalips'in Dört Atlısı'dır. Onlar peş peşe ortaya çıkar, her biri, kendi mührü sırayla açıldığında, zuhur eder; bu da Vahiy Kitabı'nın yedi mühründen ilk dördü.

Atlılar'ın neyin işaretleri olduğuna dair farklı fikirler var, ama genellikle onlar da “Veba, Savaş, Açlık ve Ölüm” diye isimlendirilir. Bazen Fatih olarak adlandırılan Veba beyaz bir at üstünde gider; Savaş kızıl bir ata sahip, onun başka adı Kavgadır; Açlığın atı ise kuzguni siyah ve Ölümünki soluktur.

Onları Tanrı çağırır, O da onlara güç sağlar.

XX. yüzyılda birçok kimse İspanyol Nezlesi'nin aslında İncisel Veba olduğunu sanmış, ondan sonra hem savaş hem de açlık ve ölüm gelmiştir. Ya hu bu da geçti! Ancak insani medeniyetin köklü değişimleri XX. yüzyılın sonuna kadar tehlikeli bir şekilde hızlanmış, gerek yapay gerekse doğal olan çok sayıda yeni tehditler meydana çıkmıştır. İşte şu an baktığımda birinci mühür artık açılmış ve en yakın zamanda beyaz atın üstündeki süvariye göreceğiz gibi geliyor bana. Aralık ayının sonunda uzak Çin'de tehlikeli ve yeni bir bulaşma bir yerden ortaya çıktı; dünyayı zapt ederek tarafımıza hareket edecek gibi görünüyor.

Boş laf olmasın diye tahminlerimin esasını da anlatacağım. Kutsal kitaplar ve ilahiyatsal metinler arasında genelde kabul gören veya kanoniklerin yanında güvenilirlik seviyeleri çok farklı olan apokrifler* de vardır. Apokrifler eskiden beri bilinen. Onlardan bazıları — örneğin, Hanok Kitabı — aynı zamanda kanonik belgelerin bünyesinde de bulunur (böylece Hanok Kitabı Etiopya Kutsal Kitabı'na dâhil edilmiştir). Bununla birlikte mesele tam tarihlemeyle ilgilidir. Kıyamet'i tarihleyen kadim apokrif metinlerine henüz milattan önce rastlanır. Farklı kaynaklara göre Kıyamet günü Dünya yaratılışından sekiz ya da on bin yıl sonra gelecek. O kaynaklar Eski Ahit'e dâhil edilmemiş ve

* Hristiyanlıkta apokrif, kanonik (dini otoritelerce genel kabul görmüş) dini metinlerin ve kitapların parçası olmayan metin.

kanonik olmadığından, dolayısıyla imanımız üzere tekliflerini kabul eder ya da reddederiz, ama her halükarda onları önemsememek imkânsızdır. Ben de size Dünya yaratılışının M. Ö. 4713–4004 yılları arasında vuku bulduğu fikrinin Katolik Kilisesi tarafından kabul görüldüğü hatırlatacağım.

Patmoslu Yuhanna'nın Vahiy Kitabı'nda nakledilen son günlerin yeterince uzun süresine bakıldığında, sayılırsa artık az kaldı, diye söylenebilir.

Bir insanoğlu için gerçek her an erişilir değil, mutlak bir gerçek ise öncelikle erişilmez ve sırf vahiy yardımıyla ulaşılabilir.

İnançsızlık, şüphecilik ve esasların inkârı medeniyetimizin manevi çöküşünün belirtileri olup zamanımıza uyar. İnsanoğlu zayıf ve günahkârdır. Fakat her gün kalbimizde anlayışımıza uygun bir gerçek ve ruhumuzda imanla nihai olarak yaşanmalı, o halde bütün bu kaçınılmaz olaylar bizi gafil avlamazlar. İnsanların kurtuluşu, her an iyilik kuvvetleri tarafını tutmakta yatıyor”.

Bu sözlerle Padre Antonio vaazını (o da hikâyeye pek benzemiyor) bitirdi. Şömine etrafında başka dinlerin temsilcileri oturdukları halde her kes rütbesine ve anlattıklarının anlamına saygı duyduğu için bu vaaza hiç kimse itiraz etmedi, konuyu yeterince bilmediğinden soru da sormadı. Hepimiz yavaşça dağılmaya başladık, yarın bizi yeni bir gün bekliyordu.

Benim gitme vaktim de geldi. Otelin, her katta hayali biçimde bir o yana bir bu yana dönen oymalı ahşap merdivenlerden odama çıkarken şunu düşündüm: «Ne olursa olsun Katolik bir papaz için caelibatus zor bir denemedir. Bir erkek için tek başına olmak zor, hüznü düşünceler daha sık kafasına takılır; bu durumda insan dünyaya daha karamsar bir şekilde bakar. Gerçek ise? Evet, âdemoğlu özellikle böyle evrensel kavramlar seviyesinde onu bütünüyle

keşfetme yeteneğine sahip değil». Böyle düşünüp uyumaya gittim her şeyin iyi olacağına inanarak. Ne kadar yanıldım!

Şimdi ben bu hikâyemi yazmayı bitirdiğimde 2020 yılının Mart ayı sona eriyor ve Padre Antonio ile görüşmemizden sonra yalnız iki buçuk ay geçti.

Fakat dünya ne kadar değişti. İşte şimdi ben Barselona varoşunda, kendi evimde, derin bir kuşatma ve tam bir karantinada bulunuyorum. İspanya’da günümüze ait yeni bir veba salgını şiddetleniyor. Her gün birkaç bin kişi hastalanıyor, onlardan birçok ölüyor. Padre Antonio’nun dini görev yaptığı Kuzey İtalya’da (Lombardiya’da) durum daha kötüdür. Orada her gün pek çok kişi ölüyor, sağlık çalışanları ve Katolik papazları sık sık dâhil olmak üzere birkaç yüz insan ölüyor. Padere Antonio’nun iyi olduğunu samimiyetle ümit ederim.

Belki bu pandemi insanlık tarihinde en öldürücü değil. Evet, Çiçek Hastalığı ve Kolera salgınlarının öldürücülük oranı yüzde 30’a, Kara Ölüm’ünün (Kara Veba) bu oranı ise yüzde 90’a ulaşmıştır. Faka bu pandemi gerçekten mistik biçimde çağdaş insana dehşet vericidir. İş budur ki, salgın insanlığa onun çok büyük sıkıntılar karşısında neredeyse güçsüz olduğunu açıkça gösterdi. Bilgi ve başarılarımızı abartarak kendi kendimizi aldattığımız gibi görünüyor. Zaten durum bizi modern tıbbın mevcut olmadığı zamanlara geri döndürdü. Şu an için sadece kendi organizmanın imkânları ve dostlarımızın yardımlarına dayanabiliriz.

Beyaz atın üstündeki süvari işte odur. William Shakespeare’in söylediği gibi “Bir veba o’ her iki evler!”*. Padre Antonio haklıydı, bunu daha önce kalpte hak ve ruhta inançla düşünmeliydik.

* William Shakespeare, Romeo ile Juliet.

Belki de henüz vaktimiz var ve güncel tedbirlere sığınırırsak kızıl at üstündeki süvariye görmeyeceğiz. İnsanlık artık yetişip daha akıllı olmalı, hınç ve karşılıklı güvensizlikten kurtulmalı, kaderin önümüzde durdurduğu sorunları kendi özel siyasal ve dinsel görüşler ya da onların eksikliğine bakmaksızın ortak bir kararla çözmeye öğrenmeli.

Karşılıklı nefret, salgın ve dünya felaketlerinden çok daha dehşet vericidir. Büyük Amerikalı şair Robert Lee Frost'un yazdığı gibi:

“Kimi ateştir diyor dünyanın sonu,
Kimi buz.
Tattığım kadarıyla istekleri
Ateşi tutanlardan yanayım ben.
Ama iki kez yok olacaksa dünya,
Bilirim nefretin ne olduğunu
Buzla da yok olur bu dünya,
Hem de nasıl yok olur,
Diyecek kadar”.*

Artık bellidir ki, pandemi dünyamızı değiştirecek. İyiye doğru değiştireceğini ümit ederim. En az bunu bekliyorum ben.

* Çeviren: Cevat Çapan

روز دهم

**تا هر که گوش شنوا دارد، بشنود
(انجیل، مکاشفه یوحنا - رستاخیز)**

باد تندی می‌وزید و برف در ستون‌های بلند روی قله کوه‌ها نشسته بود. فقط می‌شد در پناه کوه و دور از باد اسکی کرد. جاده هم در این سرمای شدید بسته شده بود.

چشم‌هایم را تنگ کردم تا به کولاک نگاه کنم و با خودم گفتم: "پس این گرمایش جهانی کجاست؟" فکر کردم امروز می‌شد حتی زودتر از همیشه دور هم جمع‌شویم. چون هوا زودتر تاریک می‌شد و شام را هم زودتر خورده بودیم. بعد از نوشیدن یک گیلای شراب کیانتی، از صدای سوختن تکه‌های چوب و گرمای شومینه لذت می‌بردیم و همه به هم نگاه می‌کردند: "خب، کی از همه شجاع‌تر است؟" و یک ایتالیایی مسن سکوت طولانی را شکست گفت: "اسم من آنتونیو است. کشیش کاتولیک و اهل شهر میلانم.

نسبتاً دیر و در سی‌سالگی به لباس کشیشی درآمدم و حالا حدوداً شصت‌ساله‌ام. از کودکی اسکی بلد بودم و چون کلیسا این تفریح را ممنوع نکرده در زمستان‌ها برای اسکی به‌جا‌های دیدنی سفر می‌کنم. باقی سال در دانشگاه سیکردهارت مراسم عبادت برگزار می‌کنم و الهیات درس می‌دهم. سال‌هاست که زندگی‌ام این‌طور گذشته. حوزه مطالعه مورد علاقه‌ام تاریخ کلیسا و انواع عبادت‌ها و چیزهایی از این قبیل است. سؤالات پیچیده مربوط به فلسفه، الهیات و تاریخ و این‌طور چیزها. گرچه این‌ها مطالب سطح بالایی علمی به نظر می‌رسند، اما از دغدغه‌های مردم عامی هم هستند. اصلاً همین چیزها دلیل کشیش شدن من بودند. با همسرم خوشبخت بودم، اما در اوج جوانی در تصادف اتومبیل کشته شد و برای همیشه او را از دست دادم. بعد از این اتفاق غم‌انگیز بود که تصمیم گرفتم زندگی‌ام را وقف کلیسا کنم. و البته یکی از قوانینی که کشیش‌ها باید رعایت کنند تجرد است. فرزندی هم که ندارم پس تنها وارثانم برادرزاده‌هایم هستند.

سال‌هاست که به تماشای زندگی و نشانه‌هایش در دنیای اطراف نشسته‌ام. مردمی که در محدوده کلیسای من زندگی می‌کنند سؤالات و مشکلاتشان را

با من در میان می‌گذارند و چون آدمی اهل تحقیق و علم هستم، به‌مرور زمان از میان این همه حرف‌ها و اطلاعات به نتایج جدی‌ای رسیده‌ام. موضوع مطالعات و تحقیقات من همیشه کتاب مکاشفه، یوحنا ی قدیس بوده همان کتابی که این روزها به آن "رستاخیز" هم می‌گویند. کتاب مکاشفه را یوحنا ی قدیس وقتی در جزیره پاتموس یونان در تبعید بود در نیمه دوم قرن اول میلادی نوشت. اهل کلیسا معتقدند که کتاب رستاخیز تصویری پیش‌گویانه از آخرین روزهای دنیای ماست و اتفاقاتی را شرح می‌دهد که قبل از ظهور دوباره مسیح رخ خواهند داد. در آن زمان حکومت عدل و جلال خداوندی برقرار می‌شود که مقدماتش را مؤمنان فراهم کرده‌اند. صفحات تاریخ بشر که پر هستند از بی‌رحمی و خونریزی همیشه باعث شده‌اند که مؤمنان تصور کنند دورانی که در آن زندگی می‌کنند همان آخرالزمان و آستانه ظهور دوباره مسیح است و در دنیای اطرافشان به دنبال نشانه‌هایی از نبرد نهایی خیر و شر می‌گردند.

گرچه گاهی به نظر می‌رسد دنیا به پایانش نزدیک شده، اما همیشه هم بالاخره برای جان‌های خسته گشایشی رخ می‌دهد. البته همه ما وقتی پا به سن می‌گذاریم، ناگزیر به آخرالزمان شخصی خودمان نزدیک‌تر می‌شویم. احتمالاً به همین دلیل هم هست که تفسیرهای متفاوتی از کتاب مکاشفه وجود دارد که تقریباً همیشه به قلم مفسران و محققانی است که سن و سال زیادی دارند. اما زمان ما، دوره خاصی است. به نظر می‌رسد که بالاخره نوع بشر به پایان آنچه برایش مقدر شده نزدیک است. وضعیت زندگی در زمین در حال تغییر است و به وجود آمدن شبکه جهانی اینترنت هم تغییراتی برگشت‌ناپذیر در روابط اجتماعی و یکپارچگی اطلاعات و داده‌ها و دانش و احتمالات علمی ایجاد کرده است. در گذشته وقتی حرف از آموزش می‌شد، تأکید همیشه بر اعتلای شخصیت هر فرد بود، چون این فرد قرار بود دانشی را یاد بگیرد و خالق دانش جدیدی بشود. امروزه اما همه‌چیز روی شبکه اینترنت قرار دارد و هرکسی که بخواهد می‌تواند فقط با جستجو در اینترنت هر چیزی را یاد بگیرد. حتی اگر این دانش و اطلاعات همیشه و لزوماً درست و صحیح نباشد، اما این نکته اصلاً مانعی در کسب اطلاعات نیست. به‌علاوه پیشرفت فناوری دیجیتال می‌تواند در مدت کوتاهی به خلق هوش مصنوعی منجر شود. یعنی بشر، این مخلوق خداوند، که بر اساس اصولی که خداوند برایش مقدر کرده زندگی می‌کند، چیزی را خلق خواهد کرد که بر اساس اصولی که خودش تعیین می‌کند، کار کند. حداقل در مراحل اولیه که این‌طور خواهد بود، اما چه کسی می‌داند که بعد از آن نوع بشر به چه

راهی خواهد رفت. شاید این هم نوعی تغییر تکاملی باشد، یا شاید هم تلاشی است برای تغییر ذات بشر.

بر اساس کتاب مقدس، منادیان آخرالزمان چهار اسب سوار رستاخیز هستند. آن‌ها یکی پس از دیگری و پس از باز شدن چهار مهر از هفت مهر رستاخیز، ظاهر می‌شوند. درباره این‌که این چهار سوار نماد چه چیزهایی هستند هنوز اختلاف نظر وجود دارد اما اغلب آن‌ها را با القاب بیماری، جنگ، قحطی و مرگ نامبرده‌اند. بیماری سوار بر اسبی سفید است و گاهی به آن فاتح هم می‌گویند. جنگ بر اسب سرخ‌رنگ سوار است و گاهی نزاع و هرج و مرج هم نامیده می‌شود، قحطی بر اسب سیاه سوار است و مرگ اسبی زرد و رنگ‌پریده دارد. پروردگار آن‌ها را فرامی‌خواند و به آن‌ها نیرو می‌دهد.

در قرن دوازدهم مردم فکر می‌کردند آنفولانزای اسپانیایی همان طاعون و بیماری‌ای است که در کتاب مقدس گفته شده، و بعد از آن جنگ و قحطی و مرگ خواهد آمد. ولی این‌طور نشد و آن بلا هم گذشت. در اواخر قرن بیستم هم تغییرات خیلی بزرگی در تمدن انسان‌ها رخ داد و این تغییرات به طرز خطرناکی پرشتاب شد، حتی بلایای خیلی بزرگ و زیادی پدید آمدند که یا ساخته بشر بودند یا از اتفاقات طبیعی بودند. اما حالا با این چیزهایی که من می‌بینم، به نظر می‌رسد که اولین مهر از هفت مهر گشوده شده است و خیلی زود سواری بر اسب سفید را خواهیم دید. در نقطه‌ای دور دست از چین در ماه دسامبر یک عفونت خطرناک جدید از جایی سر برآورده که ظاهراً به سمت ما هم در حرکت است و دنیا را تسخیر خواهد کرد.

برای این‌که ادعایم را ثابت کنم باید توضیح بدهم که این حرف را بر چه اساسی می‌زنم. در میان متون مقدسه و متون الهیات، برخی بیشتر از بقیه پذیرفته شده هستند و قانون و معیار به حساب می‌آیند. در میان متون آخرالزمانی که انواع زیادی با درجات اعتبار مختلفی دارند و خیلی از آن‌ها قرن‌هاست که مطالعه می‌شوند، بعضی مثل کتاب خنوخ در متون شرع معیار هم تأیید شده‌اند. مثلاً همین کتاب خنوخ در نسخه اتیوپیایی انجیل ذکر شده است. پس در اصل بروز آخرالزمان شکی نیست، مسئله فقط زمان رخ دادن آن است. متون باستانی پیش از دوران مسیحیت هم از روز نهایی و داوری صحبت کرده‌اند. در منابع مختلف زمان آن را هشت هزار تا ده هزار سال پس از خلقت جهان ذکر کرده‌اند. این منابع البته از متون معیار نیستند و در عهد عتیق هم ذکر نشده‌اند. بنابراین نمی‌شود حرفشان را پذیرفت ولی قطعاً هم قابل رد کردن نیستند و همه چیز به باور و منطق مخاطب بستگی دارد. به هر حال نمی‌شود کاملاً آن‌ها را نادیده گرفت. یادآوری می‌کنم که در مذهب کاتولیک باور بر

این است که جهان 4714 تا 4004 سال قبل از تولد مسیح خلق شده است. پس می‌بینیم که با احتساب به دوران طولانی‌ای که در کتاب مکاشفه برای روزگار آخر الزمان پیش‌بینی شده است، روز داوری چندان دور نیست.

بشر هرگز به آسانی به حقیقت دست پیدا نمی‌کند و حقیقت مطلق هم که اساساً دست‌یافتنی نیست و فقط از طریق وحی الهی می‌توان به آن رسید. شک و ناباوری و انکار اصول بنیادین هستی از خصوصیات دوران ما هستند و نشان از انحطاط اخلاقی تمدن ما دارند. بشر زبون و معصیت‌کار است. اما آدم باید طوری زندگی کند انگار که هرروز آخرین روز زندگی‌اش است و آن بخش از حقیقت را که برای انسان قابل‌درک است در قلب خود و ایمان را در روح خود جستجو کند، اگر این‌طور باشد هیچ‌کدام این اتفاقات گریزناپذیر او را غافلگیر نخواهند کرد. رستگاری همیشه در ایستادن در "جبهه خیر است."

پدر آنتونیو با این جمله موعظه‌اش را تمام کرد. حرف‌هایش اصلاً شبیه به داستان و قصه نبود. از روی احترام برای جایگاه و حرف‌های حسابی که زده بود و همین‌طور به این دلیل که درباره این موضوع هیچ‌چیزی نمی‌دانستیم، هیچ‌کدامان جوابی ندادیم و گرچه بعضی از آن‌هایی که نزدیک آتش نشسته بودند، از فرقه‌ها و مذاهب دیگری بودند، اما کسی سؤالی هم نپرسید. کم‌کم همه متفرق شدند تا برای فردایی که در پیش داشتیم استراحت کنند.

من هم باید می‌رفتم. همین‌طور که از رامپله چوبی کنده‌کاری شده که در هر طبقه پاگردی داشت بالا می‌رفتم، با خودم فکر کردم: "تجربۀ عجیب تجربه سختی برای کشیش‌های کاتولیک است. تنها بودن برای مردها خیلی سخت است و باعث می‌شود فکر و خیالات ناراحت‌کننده بیشتر به ذهن آدم هجوم بیاورند و با بدبینی به دنیا نگاه کند. اما حقیقت چه؟ خب البته که نمی‌شود حقیقت را تمام و کمال درک کرد، مخصوصاً وقتی به چنین مفاهیم بزرگ و جهانی نگاه کنیم." و با این فکرها به رختخواب رفتم درحالی‌که فکر می‌کردم همه‌چیز روبه‌راه است. اما چقدر اشتباه می‌کردم!

حالا که این داستان را می‌نویسم اواخر ماه مارس سال 2020 است و از زمان ملاقاتم با پدر آنتونیو دو ماه و نیم گذشته.

دنیا در این مدت چقدر تغییر کرده. من اینجا در خانه‌ام در حاشیه شهر بارسلونا در قرنطینه‌ام. این بیماری مسری، این طاعون، سراسر اسپانیا را فراگرفته و هرروز هزاران نفر بیمار می‌شوند و خیلی‌ها می‌میرند. وضعیت در شمال ایتالیا که پدر آنتونیو در کلیسایی در آنجا کار می‌کند، حتی بدتر هم هست. خیلی‌ها آنجا مرده‌اند، روزی چند صد نفر از جمله کارکنان بهداشت

و درمان و کشیش‌های کاتولیک در آن منطقه بیمار می‌شوند. واقع امیدوارم که اتفاقی برای پدر آنتونیو نیفتاده باشد.

شاید این بیماری مسری مرگبارترین بیماری تاریخ بشریت نباشد. میزان مرگومیر در همه‌گیری آبله و وبا سی درصد بوده و در دوران طاعون نود درصد بیماران از بین می‌رفتند. اما این‌یکی ترسی عجیب در دل انسان امروزی ایجاد کرده است. احتمالاً به این دلیل که به آدمی نشان داده در رویارویی با مصائب چقدر ناتوان است. انگار تا امروز ما خودمان را فریب می‌دادیم که با تکبر درباره دانش و دستاوردهایمان بزرگنمایی می‌کردیم. درواقع این وضع ما را به زمانی برگردانده است که اصلاً طب مدرن وجود نداشت. در حال حاضر فقط به توان بدنی خودمان و کمک دوستانمان امید داریم.

او از راه رسیده است. این سوار بر اسب سفیدرنگ آمده است و همان‌طور که شکسپیر گفته بود: "طاعون نصیب خاندان " بشر شده. حق با پدر آنتونیو بود، باید خیلی زودتر از این‌ها برایش آماده می‌شدیم، با حقیقتی که در دل‌هایمان بود و ایمانی که در روحمان بود.

اما شاید هنوز هم فرصتی باشد و اگر کارمان را درست انجام بدهیم، شاید منادی بعدی را که سوار بر اسب سرخ است نبینیم. وقتش رسیده که بشر بالغ‌تر و عاقل‌تر شود و خودش را از قید کینه و بدگمانی خلاص کند و فارغ از تمام دیدگاه‌های شخصی، سیاسی و مذهبی، با اتحاد و همراهی مشکلاتی را که سرنوشت سر راهمان می‌گذارد حل کند.

نفرت میان آدم‌ها حتی از امراض همه‌گیر و بلایای بزرگ هم وحشتناک‌تر است. رابرت فراست شاعر می‌گوید:

برخی بر این‌اند که ختم دنیا در آتش است
دیگران می‌گویند در یخ
من که طعم تمنا چشیده‌ام
وفاقم با آن‌هاست که جانب‌دار آتش‌اند
اما اگر بنا بود دنیا دو بار نابود شود
تجربه‌ام از نفرت چنان است
که بگویم برای تباهی
یخ هم خوب است
و کفایت می‌کند.

روشن است که این بیماری مسری دنیای ما را تغییر خواهد داد. امیدوارم تغییر خوبی باشد. دست‌کم به این احتمال دل‌خوش کرده‌ام.

بوريس فينكلشتين

دکامرون نو، یا حکایات پیش شومینه

روز دهم.

"کس که گوش دارد بشنود!"*

باد شدید وزیدن گرفت. دنباله‌های لباس عروسی از برف ریزریز بالای کوهستان بلند شدند. فقط در جاهای بسته از برف امکان اسکی بود. برف راه را پوشاند، به نظر می‌رسد که هوا سرد شده است.

کجاست این گرمایش جهانی؟" در حال کز کردن از طوفان برفی می‌اندیشیدم: "شاید امروز امکان باشد قبل از شام جمع شویم". هوا زود تاریک شده بود و شام هم زودتر صرف شد. پس از آشامیدن یک گیلان شراب سرخ ایتالیایی، هیزم در بخاری غیر عادی به راحتی ترق تروق می‌کرد. هر کس به دیگران نگاه می‌کرد. "خب، شجاع‌ترین کیست؟" مرد مُسن ایتالیایی سکوت طولانی را قطع کرد.

اسم آنتونیا است". ادامه داد: "من کشیش کلیسای کاتولیک در میلانم." نسبتاً دیر و در سی سالگی به رده کشیشی مُشَرَف شدم، و الآن تقریباً شصت ساله‌ام. از بچگی اسکی می‌کنم. در کلیسا این کار ممنوع نیست، بنابراین در زمستان برای مدت کوتاهی به جاهای مناسب این کار می‌روم. آیین‌های مربوط به قربانی مقدس را اجرا می‌کنم، در دانشگاه کاتولیک قلب مقدس دروس الهیات تدریس می‌کنم. سالهاست که زمان چنین سپری می‌شود. علایق تحقیقات من شامل تاریخ کلیسای مسیحی، نظم عبادت است و موارد دیگری از جمله موضوعات پیچیده فلسفی، تاریخی، کلامی، علمی و نیز

از کتاب "مکاشفات" یوحنا روحانی، عهد جدید کتاب مقدس مسیحی در باره آخر الزمان.

مسائلی که مورد علاقه مردم در زندگی روزمره-شان می-باشد. اینها هم بخشی از خدمات من محسوب می-شوند. زمانی متاهل و خوشحال بودم. همسر در دوران جوانی بر اثر سانحه رانندگی مرا برای همیشه ترک کرد. بعد از این اتفاق هولناک بود که تصمیم گرفتم خودم را وقف کلیسا کنم پس از تشریف، شرط مجرد بودن مانند دیگر کشیشان برای من هم اعمال شد. به همین دلیل فرزندی ندارم و نزدیک-ترین شخص خانواده-ام برادرزاده-ام هستند.

سالهاست که تمام مظاهر زندگی را مشاهده می-کنم. مردم کلیسای ما بیشتر با رنج-ها و سوالات خویش پیش من می-آیند. با گذشت زمان، شروع به نتیجه-گیری-های خاصی از این جریانات و اطلاعات کردم. هنوز هم در حوزه توجه، در مطالعه و تحقیق دانشمندم و همیشه کتاب مکاشفه یوحنا را روحانی یا همانطور که بعضاً خوانده می-شود وجود داشته است "آخر الزمان" را بررسی می-کنم.

مکاشفات... "در نیمه دوم قرن یکم میلادی توسط حواری یوحنا محکوم" به تبعید در جزیره پاتموس نوشته است.

کلیسا، آخر الزمان را به عنوان یک تصویر نبوی از آخرین روزهای جهان و وقایعی پیش از بازگشت دوباره مسیح به زمین، می-داند و در زمان افتتاح پادشاهی شکوه، برای همه مسیحیان راستین آمادگی دارد. صفحات ظالمانه تاریخ جهان واقعی بارها مؤمنان را ترغیب کرده است که باور داشته باشند: زمان آنها همین آخر الزمان پیش از بازگشت دوباره مسیح است و مردم دنبال نشانه-های نزدیک شدن به جنگ نهایی خیر و شر در دنیا باشند گاهی اوقات واقعیت بسیار شبیه به این به نظر می-رسید، اما بعداً

همواره استقرار مجدد موجودی، ویران می-شد. مشخص است که با افزایش سن، هر کسی از ما ناگزیر پیش-فرض آخر الزمان شخصی خود را دارد. شاید به همین دلیل "مکاشفه" تقریباً به طور انحصاری توسط محققان بسیار سالخورده تعبیرات مختلفی دارد. اما هم اکنون، یک دوره خیلی خاص است. چنین به نظر می-آید که بشریت به طور ملموس به اتمام برنامه خود بسیار نزدیک می-شود. شرایط زندگی در سیاره زمین در حال تغییر است. ایجاد وب جهان گستر منجر به تغییرات برگشت ناپذیر در روابط، در جامعه، جمع-آوری انواع اطلاعات گوناگون کل سیاره، ایجاد بانک-های اطلاعاتی،

دانش و قابلیت-های فکری شده است.

در زمان-های گذشته، تأکید بر توسعه شخصیت فردی و همین فرد حامل دانش و خالق اطلاعات جدید بود. اکنون همه چیز در اینترنت است، فقط کافیسست که به آنجا سر بزنید. درست است که اطلاعات همیشه درست نیست، اما امروزه این موضوع، ملاک اصلی جذب آن نمی‌باشد. چنین مشهود است که توسعه فناوری دیجیتال به زودی منجر به ظهور هوش مصنوعی خواهد شد. یعنی شخصی که آفریده خداست با توجه به قوانینی که برای او تعیین شده است زندگی می-کند، خودش سعی می‌نماید چیزی را ایجاد کند که مطابق برنامه-ای خاص این شخص عمل نماید. حداقل در مرحله اولیه اینطوری است، اما چه کسی می‌داند که انسان در اعمال خود با چه چیزی هدایت شود. این هم یک تغییر تکاملی جدید و بلکه بیشتر یک تلاشی برای تغییر خود انسان است.

مطابق کتاب مقدس، پیشگامان آخرین وقایع جهان ما چهار سوار آخر الزمان هستند. آنها یکی یکی پدیدار می-شوند، هر کدام پس از باز شدن مُهر خاص - اولین چهار تا از هفت مهر کتاب مکاشفه ظهور می-نمایند.

عقاید متفاوتی وجود دارند که هر یک از سواران چه چیزی را تجسم می-دهد، اما اغلب آنها را "طاعون، جنگ، قحطی و مرگ" می-دانند. بیماری طاعون - سوار اسب سفید می-شود، گاهی اوقات اسبش "فاتح" خوانده می-شود. جنگ - سوار اسب سرخ رنگی می‌شود آن را نزاع می-نامند؛ گرسنگی - بر اسب سیاه؛ مرگ سوار یک اسب رنگ پریده است. خداوند آنها را صدا می-کند و به آنان قدرت می-بخشد.

در قرن بیستم میلادی، بسیاری از مردم معتقد بودند که آنفولانزای اسپانیایی طاعون کتاب مقدس است، و پس از آن جنگ و گرسنگی و مرگ به وجود آمدند اما نه؛ دیگر تمام شد.

با این حال، تغییرات بنیادین تمدن بشری تا اواخر قرن بیستم به سرعت تسریع یافتند، تهدیدات جدید بشمار می‌آید، چه از نظر انسانی و چه از نظر طبیعی وجود داشت. حالا من نگاه می-کنم و به نظرم می‌رسد که اولین مهر برداشته شده است و به زودی سوار اسب سفید را ببینیم. در چین دوردست، در اواخر ماه دسامبر، یک عفونت خطرناک جدید در جایی به وجود آمد و نزدیک است که پیش ما حرکت نموده و جهان را اشغال کند. برای اینکه سخنان بی-اساس نگفته باشم، پایه فرضیاتم را بیان می-کنم که بر چه اساس استوار است. در میان کتب مقدس و متون کلامی، هم نسخه-های

قانونی به رسمیت شناخته شده و هم نسخه-های غیرقانونی دارای اعتبار وجود دارند که مشکوکند و کم و بیش می‌توان به آنها اطمینان کرد. متون آخر الزمان از زمان-های بسیار قدیم شناخته شده بودند. بعنوان مثال، بعضی از آن نسخه-های غیر قانونی مانند کتاب رازهای خنوخ همزمان هم، قسمتی از متن-های قانونی شدند (همانطور که کتاب خنوخ در نسخه کتاب مقدس اتیوپی است). اما کل سؤال زمان-بندی است. متون آخر الزمانی از دوران پیش از مسیحیت وجود دارند که از تاریخ یوم-الدین سخن می‌گویند. آنها در منابع مختلف - از آفریدن جهان - بین هشت تا ده هزار سال متغیر هستند. این منابع قانونی نیستند، قسمتی از عهد عتیق نشده‌اند، بنابراین ما می‌توانیم بسته به باورهایمان، پیشنهادهایشان را بپذیریم یا نپذیریم، اما نمی‌توانیم کاملاً آنها را نادیده بگیریم. بگذارید یادآوری کنم که به طور کلی در کلیسای کاتولیک آفریدن جهان از سال ۴۷۱۳ تا ۴۰۰۴ سال قبل از میلاد مسیح، پذیرفته شده است.

اگر حساب بکنیم، با توجه به دوره-های روزهای پایانی نسبتاً طولانی که در کتاب مکاشفه یوحنا روحانی بیان شده تا آخر الزمان، مجال زیادی باقی نمانده است.

حقیقت همیشه در دسترس انسان نیست و حقیقت مطلق در اصل قابل دسترسی نیست و فقط در حالت الهام قابل دستیابی است. بی-اعتمادی، شک و تردید و انکار مبانی مشخصه زمانه ما بوده و نشانه-هایی از نزول اخلاقی تمدن ما است. انسان ضعیف و گناهکار است. باید هر روز جوری زندگی کرد که انگار آن روز آخرین روز زندگی است، با حقیقتی که برای درک ما در قلب، و ایمانی که در جان به ودیعه نهاده شده است، و در نتیجه همه این اتفاقات اجتناب ناپذیر به شکل ناگهانی صورت نمی‌گیرند. رهایی مردم "در این است که همیشه طرفدار نیکی باشند

با این کلمات، پادده آنتونیو سخنرانی مذهبی خود را به پایان رساند - این خطبه که گفتم خیلی شبیه داستان نبود. از احترام به مقام او و معنای آنچه گفته بود، هیچ کس با او مخالفت نکرد و به دلیل عدم اطلاع از این موضوع، هیچ سؤالی نپرسیدند، اگرچه افرادی از فرقه-های مذهبی دیگر در پیش شومینه حضور داشتند. آرام آرام همه شروع به رفتن کردند، فردا روز جدیدی منتظر ماست.

همان موقع من هم جلسه را ترک کردم. با نرده چوبی حک شده چرخیده به سمت دیگری در هر طبقه به اتاق بالا رفتم، فکر کردم: "به هر حال، مجرد برای یک کشیش کاتولیک امتحان آسانی نیست. تنهایی برای یک مرد

سخت است و افکار غم-انگیز، بیشتر به سراغ او می-آیند؛ وی نسبت به جهان بدبین-تر می-شود. و حقیقت؟ بله، به یک شخص داده نشده است که کاملاً آن را بشناسد، خصوصاً اینقدر بالا در صحنه مفاهیم جهانی". با این همه اندیشه-ها، به امید اینکه همه چیز خوب شود، رفته بخوابم. چقدر اشتباه کردم!

اکنون که آخر این داستان را می-نویسم، پایان ماه مارس ۲۰۲۰ است و فقط دو ماه و نیم از دیدار ما با پادره آنتونیو می-گذرد.

ولی، چگونه جهان تغییر کرده است. من در محاصره عمیق و قرنطینه کامل در خانه‌ام در حومه شهر بارسلونا نشسته-ام. در اسپانیا، یک بیماری همه-گیر، شعله-ور است. هر روز، چندین هزار نفر مریض می-شوند، و تعدادی نیز می-میرند. در شمال ایتالیا (لمباردی) وضعیت حتی سخت-تر است، جایی که پادره آنتونیو خدمت خودش را انجام می-دهد. در آنجا روزانه تعداد بسیار زیادی - چند صد نفر - از مردم از جمله اغلب کارمندان پزشکی و کشیشان کاتولیک فوت می-کنند. من صمیمانه امیدوارم که هیچ چیز بدی برای پادره آنتونیو رخ نداده باشد.

این بیماری همه-گیر ممکن است کشنده-ترین رویداد تاریخ بشر نباشد. برای مثال مرگ و میر ناشی از بیماری-های واگیردار آبله و وبا به سی درصد و مرگ سیاه (طاعون بوبونی) تا نود درصد رسید. اما همین بیماری نیز واقعاً رعب و وحشت را در جان انسان معاصر انداخته است. احتمالاً مسئله این است که این بیماری همه-گیر به بشر نشان داده است، روبروی مشقت-های جدی چقدر کم-توان هستند. به نظر می-رسد که ما راجع به خودمان فریب می-خوریم و متکبرانانه درباره دانش و دستاوردهای خود اغراق می-کردیم. این وضعیت در واقع ما را به روزهایی بازگرداند که طب مدرن وجود نداشت. در حالتی قرار گرفته-ایم که فقط می-توانیم به توانایی-های بدن خودمان و کمک دوستانمان تکیه کنیم.

اینجاست او - سوار اسب سفید. همانطوری که شکسپیر نوشته: "طاعون هر دو خانه خودتان" * پادره آنتونیو راست گفت که پیش از این لازم بود که با حقیقت در قلب و ایمان به جان در مورد آن فکر کردیم.

شاید هنوز زمان کافی باشد و با تدابیر به موقع، سوار اسب قرمز را نبینیم. زمان آن رسیده است که بشریت بالغ-تر و خردمندتر شوند، از شر

* "تیلوژ و وئیور" ریپسکش مایلی و *

عصبانیت و بی-اعتمادی متقابل خلاص شوند، و یاد بگیریم چگونه مشکلی را که سرنوشت به ما ارائه می-دهد با همکاری همدیگر، فارغ از دیدگاه-های سیاسی و مذهبی شخصی یا عدم وجود آنها حل کنیم. نفرت متقابل وحشتناک-تر از همه بیماری-ها و فجایع جهانی است. رابرت لی فراست، شاعر بزرگ آمریکایی، در این باره نوشته: برخی می-گویند جهان بر اثر آتش خواهد مرد" دیگران می-گویند - بر اثر یخ. من مدت طولانی زندگی کرده-ام، و به نظر می-رسد آتش مناسب-تر است.

تفگ نم ب یسک رگا ام
دتفیب قافتا راب ود گرم مک
متفرگ دای درک مهاوخن بجعت
خی زا تسارت میخض ترفن مک

تسارتدرس ییانتعایب و
یدباخی ششوپ زا
تسین یفاک شتآ گرم یارب رگا و
خی دریگ یم اج سپس

از قبل مشخص است که بیماری همه-گیری دنیای ما را تغییر خواهد داد. امیدوارم بهترش کند. حداقل من روی آن حساب می-کنم.

ЗМІСТ

Новий Декамерон, або Розповіді біля каміна	7
---	----------

Переклав Ігор Павлюк

<i>День перший. «Всегда найдется женская рука»</i>	<i>11</i>
--	-----------

<i>День другий. Лист з потойбіччя</i>	<i>20</i>
---	-----------

<i>День третій. Голос крові</i>	<i>27</i>
---------------------------------------	-----------

<i>День четвертий. Шлях війна</i>	<i>36</i>
---	-----------

<i>День п'ятий. Трафальгар</i>	<i>42</i>
--------------------------------------	-----------

<i>День шостий. «Аз воздам»</i>	<i>48</i>
---------------------------------------	-----------

<i>День сьомий. Кохання онлайн</i>	<i>54</i>
--	-----------

<i>День восьмий «Alba gu bràth»</i>	<i>60</i>
---	-----------

<i>День дев'ятий. «Що було, те й буде...»</i>	<i>67</i>
---	-----------

<i>День десятий. «Хто має вуха, нехай почує»</i>	<i>75</i>
--	-----------

Мамба — дочка вождя	83
----------------------------------	-----------

Переклав Віктор Баранов

Мамба — дочка вождя. Продовження	92
---	-----------

Переклав Ігор Павлюк

Пошесть, або «Кінь блідий»	101
---	------------

Переклала Павлина Семиволос

Пошесть, або «Кінь блідий». Продовження	111
--	------------

Переклав Ігор Павлюк

Замість післямови. «Новий Декамерон» Бориса	
--	--

Фінкельштейна як виклик пандемії COVID-19	
--	--

<i>Дмитро Дроздовський</i>	125
----------------------------------	------------

**Розділ «День десятий. Хто має вуха, нехай почує»
у перекладах:**

<i>Російською мовою</i>	136
<i>Англійською мовою</i>	143
<i>Іспанською мовою</i>	149
<i>Португальською мовою</i>	156
<i>Італійською мовою</i>	163
<i>Німецькою мовою</i>	170
<i>Турецькою мовою</i>	178
<i>Мовою фарсі (1 варіант)</i>	185
<i>Мовою фарсі (2 варіант)</i>	190

Літературно-художнє видання

ФІНКЕЛЬШТЕЙН
БОРИС ГРИГОРОВИЧ

**НОВИЙ
ДЕКАМЕРОН,**
або Розповіді
біля каміна

Відповідальний за випуск
Юрій Ковальський

Редактор
Павліна Семиволос

Художнє оформлення, оригінал-макет —
Олексій Біленко

Коректор
Людмила Гребельнік

Підписано до друку 03.01.2020.
Формат 84х108 1/32. Гарнітура Garamond.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 10,5.
Зам. №

ТОВ «Журнал «Радуга»,
01030, м. Київ, вул. Б. Хмельницького, 51-А.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців:
серія ДК № 5209 від 15.09.2016.

Надруковано ТОВ «Друкарня «Бізнесполіграф»,
02094, м. Київ, вул. Віскозна, 8.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців:
серія ДК № 2715 від 07.12.2006.